Philip Roth

Sokaktaki Adam

ROMAN

Çeviren: Kaya Genç

2. baskı

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Philip Roth İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan edebiyatının en üretken ve saygı gören romancılarından olan Roth 1997'de yayımladığı *Pastoral Amerika*'yla (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Orhan Yılmaz) Pulitzer Ödülü kazandı. 1998'de Beyaz Saray'da düzenlenen bir törenle Ulusal Sanat Nişanı'nı (National Medal of Arts) aldı. 2002'de ise kurmaca alanında Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi'nin en saygın ödülü olan ve daha önce John Dos Passos, William Faulkner ve Saul Bellow gibi yazarlara verilen altın madalyaya layık görüldü. Ulusal Kitap Ödülü (National Book Award) ve Ulusal Eleştirmenler Ödülü'nü (National Book Critics Circle Award) ikişer kez kazanan yazar, PEN/Faulkner Ödülü'nü de (üçüncüsü *Sokaktaki Adam*'la olmak üzere) tam üç kez kazanmıştır. 2005'te *The Plot Against America* adlı tarihi romanıyla Amerikan Tarihçileri Derneği Ödülü'nü alan Roth 2006'da PEN/Nabokov Ödülü'ne, 2007'de ise PEN/Saul Bellow Ödülü'ne layık görülmüştür. Philip Roth, Toplu Eserleri kendisi hayattayken Library of Congress tarafından yayımlanan ilk yazardır ve toplam sekiz cildin sonuncusu 2013 yılında yayımlanacaktır.

Türkçedeki diğer kitapları: *Portnoy'un Feryadı* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Özden Arıkan), *Shylock Operasyonu: Bir İtiraf* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Aysun Babacan), *Aldatma* (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Didem Hızkan), *Bir Komünistle Evlendim* (1998, Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Orhan Yılmaz) ve *Ölen Hayvan*'dır (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Can Kantarcı).

Kaya Genç 1981 yılında İstanbul'da doğdu. Universiteit van Amsterdam'da Oscar Wilde üzerine *Yozlaşmanın Estetiği* başlıklı teziyle yüksek lisans derecesi aldı. İletişim Yayınları'nın Dünya Klasikleri serisi için Grossmith kardeşlerden *Önemsiz Bir Adamın Günlüğü*, Robert Louis Stevenson'dan *Dr Jekyll ve Bay Hyde*, Oscar Wilde'dan *Bay WH'in Portresi* kitaplarını Türkçeye çevirdi, Sanat-Hayat dizisi için de Wilde'ın *Sanatçı: Eleştirmen, Yalancı, Katil* kitabının çevirmenleri arasında yer aldı. İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi bölümünde *Geç-Viktoryen Dönem Britanya Edebiyatında Efendi Köle Diyalektiği* başlıklı doktora çalışmalarına başladı; 2008-2010 yıllarında SABAH Kitap ekinin yayın yönetmenliğini, 2009-2010 döneminde altı ay boyunca SABAH Pazar ekinin editörlüğünü yaptı. 2008 Aralık ayında ilk romanı *Macera*'yı yayımladı. Herman Melville'den yaptığı ve bir önsöz yazdığı *Kâtip Bartleby: Bir Wall-Street Hikâyesi* çevirisi Mart 2010'da yayımlandı. Notos Öykü dergisi tarafından "Türkiye Edebiyatında Geleceğin 20 Ustasından Biri" olarak gösterilen Kaya Genç, şu sıralar *Part Four* isimli deneysel-şiir projesi üzerinde çalışıyor, *Milliyet Sanat* ve *Radikal Kitap*'a yazıyor.

PHILIP ROTH

Sokaktaki Adam

Çeviren:
Kaya Genç

Roman

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3274
Edebiyat - 956

Sokaktaki Adam / Philip Roth
Özgün adı: Everyman
Çeviren: Kaya Genç

Kitap editörü: Dürrin Tunç
Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: Vintage Books, 2007
1. baskı: İstanbul, Şubat 2011
2. baskı: İstanbul, Şubat 2012
ISBN 978-975-08-1948-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2010
Sertifika No: 12334
© Philip Roth, 2006

Bütün yayın hakları saklıdır
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

J. C.'ye

Burada, insanların oturup birbirlerinin inlemelerini
dinlediği bu yerde;
Felcin, geride kalmış birkaç kederli, kırlaşmış saçı
titrettiği,
Gençliğin hayalet gibi incelerek solgunlaştığı ve öldüğü;
Yalnızca düşünmenin bile, acıyla dolu olmak anlamına
geldiği bu yerde...

- JOHN KEATS, "Bir Bülbüle Od"

Köhne kabristandaki mezarın çevresinde, enerjisini ve özgünlüğünü hatırlayan, kızı Nancy'ye onunla birlikte çalışmanın ne kadar zevkli olduğunu söyleyen, New York'tan eski reklamcı meslektaşları vardı. Ayrıca 2001 yılının Şükran Günü'nden bu yana yaşadığı, Jersey Kıyısı'ndaki bir emekliler köyü olan Starfish Sahili'nden arabayla gelenler de olmuştu – yakınlarda resim dersleri vermeye başladığı ihtiyarlardı bunlar. Bir de çalkantılı ilk evliliğinden olan, daha çok annelerine düşkün, sonuç olarak onun övgüye değer yanları hakkında pek az şey, çirkin yönleri hakkındaysa pek çok şey bilen ve başka bir sebepten değil de, yalnızca görev icabı orada bulunan orta yaşlı iki oğlu Randy ve Lonny vardı. Ağabeyi Howie ve yengesi oradaydılar, önceki akşam California'dan uçakla gelmişlerdi, bir de üç eski eşinden biri, Nancy'nin annesi olan ikinci evliliğini yaptığı uzun boylu, çok ince, kır saçlı, sağ kolu yanında gevşekçe sarkan Phoebe vardı. Nancy ona bir şey söyleyip söylemeyeceğini sorduğunda, Phoebe utangaç bir biçimde başını salladı ancak sonra yumuşak bir sesle konuşmaya koyuldu, sözcükleri ağzında biraz yuvarlayarak konuşuyordu. "İnanması o kadar güç ki. Körfezde yüzerkenki halini düşünüyorum, hepsi bu. Sürekli onun körfezde yüzerkenki halini görüyorum." Sonra, babasının cenaze işlerini üstlenen ve matemli kalabalık yalnızca annesi, kendisi, merhumun ağabeyi ve yengesinden ibaret olmasın diye cenazeye gelmesi muhtemel kişilere telefon eden Nancy vardı. Davet edilmiş olduğu için gelmeyen tek bir kişi vardı, uzun yıllar önce geçirdiği kalp ameliyatından sonra ona bakan özel hemşire Maureen olarak kendini tanıtarak aniden kabristanda beliren, yuvarlak bir suratı ve kızıla boyalı saçları olan tıknaz, hoş bir kadın. Howie onu hatırladı ve yanağından öpmek üzere yanına gitti.

Nancy herkese şunları anlattı: "Söyleyeceklerime bu kabristandan bahsederek başlayabilirim çünkü babamın büyükbabasının, benim büyük büyükbabamın yalnızca büyük büyükannemle birlikte kabristanın açılan ilk birkaç dönümlük bölgesinde yatmakla kalmadığını, aynı zamanda 1888 yılında bu kabristanı bizzat kuran kişilerden olduğunu keşfettim. Kabristanı ilk başta finanse ve inşa eden dernek, Union ve Essex bölgelerine dağılmış Yahudi hayır kurumlarının defin topluluklarından oluşuyordu. Büyük büyükbabam, Elizabeth'teki özellikle de yeni gelen göçmenlere hizmet veren bir pansiyonun sahibi ve yöneticisiydi, onlara sıradan bir ev sahibine oranla daha çok ilgi gösteriyordu. Buradaki boş araziyi satın alıp burayı bizzat düzenleyen, bahçe düzenlemesini de yapan ilk üyeler arasında yer almasının ve kabristanın ilk müdürü olmasının da sebebi buydu. O günlerde nispeten gençti ama yaşam gücü zirvedeydi, kabristanın 'Yahudilik yasaları ve ritüellerine uygun biçimde, cemaatin hayatını yitiren üyelerinin gömülmesi' amacını taşıdığını belirleyen belgenin altındaki yegâne imza da onunkiydi. Gayet açık biçimde görüldüğü üzere, mezarların, çitlerin ve kapıların bakımı artık gerektiği gibi yapılmıyor. Malzemeler çürümüş, devrilmiş, kapılar paslanmış, kilitler gitmiş, vandalizm yaşanmış. Burası bugün havaalanının bitiş yerine dönüşmüş durumda ve birkaç mil öteden duyduğunuz ses, New Jersey Paralı Otoyolu'nun düzenli gürültüsü. Elbette ilk olarak babamın gömülebileceği gerçekten güzel yerleri düşündüm, annemle birlikte gençken yüzdükleri, yüzmeye bayıldığı sahildeki yerleri. Ancak buradaki bozulmaya baktıkça yüreğimin burkulması gerçeğine karşın (muhtemelen sizin yüreğinizi de burkuyordur, hatta neden geçen zamanın böylesine perişan ettiği böyle bir alanda bir araya geldiğimizi de merak ediyorsunuzdur), onun kendisini seven ve soyundan geldiği kişilerin yakınında yatmasını istedim. Babam ebeveynini severdi ve onların yakınında olması gerekiyor. Başka bir yerde olmasını, yalnız kalmasını istemedim." Kendini toplamak için bir süre sessiz kaldı. Otuzlu yaşlarının ortalarında, uysal yüzlü bir kadındı, annesininki gibi sade bir güzelliği vardı, kesinlikle otoriter, hatta cesur bile olmayan, mahcup, on yaşında bir çocuğa benziyor-

du. Tabuta doğru dönerek bir parça toprak aldı ve kapağın üzerine atmadan önce alçak sesle, hâlâ mahcup bir genç kız edasıyla, "İşte, olacağı buymuş" dedi. "Babacığım, elimizden başka bir şey gelmiyor." Sonra ona ait olan, metaneti öğütleyen vecizeyi hatırladı ve ağlamaya başladı. "Gerçekliği yeniden yapamaz insan" dedi babasına. "Olduğu gibi kabul etmeli onu. İnsan durduğu yeri muhafaza edip yaşananları olduğu gibi kabul etmeli."

Tabutun kapağına toprak atma sırası, merhumun çocukken taptığı ve karşılık olarak ona hep nezaketle ve sevgiyle davranan, bisiklete binmeyi, yüzmeyi ve kendisinin büyük başarı gösterdiği bütün sporları sabırla öğreten Howie'deydi. Hâlâ bir Amerikan futbolu topunu kalenin ortasına kadar sürebilecek gibi duruyordu ve yetmiş yedi yaşındaydı. Hiç hastaneye yatmamış, kardeşiyle aynı kumaştan dokunmuş olsalar da, hayatı boyunca muzaffer bir edayla hep sağlıklı kalmıştı.

Karısına fısıldarken, üzüntüden kısık çıkıyordu sesi: "Küçük kardeşim. Çok anlamsız bu." Sonra o da herkese seslenmeye koyuldu: "Bakalım becerebilecek miyim? Bu adamdan bahsedelim şimdi. Kardeşimden bahsedelim..." Mantıklı sözler edebilmek için düşüncelerini toparlarken duraksadı. Konuşma biçimi ve sesinin hoş perdesi kardeşininkine o kadar benziyordu ki Phoebe ağlamaya başladı ve Nancy hemen onun koluna girdi. Mezara bakarak, "Son yıllarında" dedi ağabey, "sağlık sorunları vardı ve ayrıca yalnızdı; yalnızlık da diğerlerinden daha önemsiz bir sorun değildir. Fırsat buldukça telefonda konuşurduk, gerçi hayatının sonlarına doğru hiçbir zaman tam olarak netleşmeyen sebepler yüzünden benimle bağlantısını kesmişti. Daha lise yıllarından itibaren resim yapmaya yönelik engelleyemediği bir ilgi duyuyordu ve ilk başta sanat yönetmeni daha sonra da yaratıcı yönetmen olarak önemli başarılara imza attığı reklamcılık işinden emekli olduktan, reklamcılıkla geçen bir hayattan sonra, kalan hayatının her yılının her gününde resim yaptı. Kuşkusuz buraya gömülmüş neredeyse herkes hakkında sevenlerinin söylemiş olduğu şeyi onun için de söyleyebiliriz: Daha uzun yaşamalıydı. Gerçekten de daha uzun yaşamalıydı." Bu noktada, bir anlık sessizlikten sonra, yüzündeki kaderine boyun eğmiş kasvet ifadesi

gitti, yerine acı dolu bir gülümseme geldi. "Liseye başlayıp öğleden sonraları bizim takımın antrenmanları için okulda kaldığım günlerde, okuldan sonraları benim hallettiğim, babamın getir götür işlerini o üstlendi. Yalnızca dokuz yaşındayken ceketinin cebinde bulunan zarfın içindeki pırlantalarla, babamıza çalışan makine ustasının, çirişleyicinin, cilacının ve saat tamircisinin her birinin sıkış tıkış bir halde oturduğu Frelinghuysen Caddesi'ne gitmek üzere Newark otobüsüne binmeye bayılırdı. Bu yolculuklar o çocuğa muazzam bir zevk verirdi. Sanırım, zanaatkârların o daracık, ufacık yerlerde tek başlarına yaptıkları işleri izlemek ona ellerini sanat yapmak için kullanma fikrini verdi. Babamın mücevher pertavsızıyla elmasların yontulmuş yüzlerine bakmasının da onun sanat yapma hevesini besleyen şeylerden biri olduğunu düşünüyorum." Howie bir kahkaha attı aniden, üstlendiği görevden kısacık bir anlığına da olsa kurtuluştu bu ve sonra şöyle dedi: "Geleneksel ağabeylerdendim. Elmaslar içimde para kazanma arzusu uyandırırdı." Sonra hayata çocukluk döneminin o geniş, güneşli penceresinden bakarak, kaldığı yerden konuşmasına devam etti: "Babamız ayda bir *Elizabeth Gazetesi*'ne ufak bir reklam verirdi. Tatil mevsimi boyunca, Şükran Günü'yle Noel arasında, haftada bir reklam verirdi. 'Eski saati getirin, yenisini götürün.' Biriktirdiği ve çoğu tamir edilemez halde olan tüm o eski saatler, dükkânın arkasındaki bir çekmecenin içine yığılmıştı. Kardeşim saatlerin yelkovan ve akreplerini döndürerek, hâlâ çalışıyorlarsa tik-taklarını dinleyerek ve her birinin kadranlarını ayrı ayrı inceleyerek orada saatler boyunca oturabilirdi. O *çocuğun* keyfini yerine getirirdi bu. Yüz tane, iki yüz tane değiş-tokuş edilmiş saat, o bir çekmece dolusu saatin hepsi, muhtemelen on papelden fazla etmezdi ama onun yeni tomurcuklanan sanatçı gözü için arka odadaki saat çekmecesi bir hazine sandığından farksızdı. Onları alıp koluna takardı, kolunda her zaman o çekmeceden alınmış bir saat olurdu. Çalışan saatlerden biri. Çalıştırmaya çalıştığı, görünüşünü sevdiği saatleri ise kurcalar dururdu ama boşuna, genellikle daha beter hale getirirdi. Yine de titizlik gerektiren işler için ellerini kullanmaya bu şekilde başlamıştı. Babam daima dükkânda tezgâhın arkasında çalışacak, onlu yaşlarının sonlarında veya yirmilerinin başlarında, liseden yeni mezun iki kız

bulundururdu. Elizabeth mahallesinden gelen tatlı, şirin, iyi huylu, temiz giyimli, daima Hıristiyan, çoğunlukla babaları ve ağabeyleri ve amcaları Singer Dikiş Makineleri için veya bisküvi şirketi için veya limanın orada çalışan İrlandalı Katolik kızlardı bunlar. Hıristiyan kızların, müşterilerin kendilerini evlerinde hissetmelerini sağlayacağını düşünürdü. Babamın söylediği gibi, kendilerinden istenildiği takdirde bu kızlar müşteriler için mücevherleri takar, onlarla modellik ederlerdi, eğer şansımız yaver giderse kadınlar da en sonunda bu mücevherleri satın alırlardı. Babamın bize söylediğine göre, güzel bir genç kadın mücevher taktığında, diğer kadınlar da bunu görür ve aynı mücevheri taktıklarında onun gibi görüneceklerini düşünürlerdi. Tersanedeki iskelelerden kız arkadaşlarına nişan ve düğün yüzüğü bakmaya gelen adamlar, bazen taşı yakından incelemek için satıcı kızın elini ellerine alma cüretini gösterirlerdi. Kardeşim de kızlar arasında olmayı severdi ve bu, bu kadar çok hoşlandığı şeyin ne olduğunu anlamaya dahi başlamadan önceydi. Kızların günün sonunda vitrin ve dükkânın camekânlarını boşaltmalarına yardım ederdi. Onlara yardımcı olabilmek için her şeyi yapardı. En ucuz eşyalar dışında vitrinlerdeki ve kutulardaki her şeyi boşaltırlardı ve kapanış saatinden hemen önce bu küçük çocuk, arka odadaki kasayı babamın ona emanet ettiği kombinasyonu kullanarak açardı. Kızlara, özellikle de Harriet ve May isimli iki sarışın kardeşe mümkün olduğunca yakınlaşmak da dahil olmak üzere, bu işlerin tümünü ondan önce ben yapmıştım. O yıllarda Harriet, May, Annmarie, Jean vardı, Myra, Mary, Patty vardı, Kathleen ve Corine vardı ve her biri görür görmez bu çocuğa bayılmıştı. Tam bir afet olan Corine, kasım başlarında arka odadaki tezgâhın başına otururdu, babamın haftanın altı günü dükkânı açık tuttuğu ve herkesin köpek gibi çalıştığı o tatil satışları dönemi için dükkânın bastığı ve bütün müşterilere gönderdiği katalogların adreslerini yazma işini onunla birlikte küçük kardeşim yaparlardı. Kardeşime bir kutu zarf verecek olsaydınız, parmakları çok hünerli olduğu ve zarfları beşer beşer elden geçirdiği için, herkesten daha hızlı sayabilirdi. İçeri bakardım ve gerçekten de bunu yapıyor, Corine'e zarflarla gösteri yapıyor olurdu. Bu çocuk, kuyumcunun güvenilir oğlu olmanın sağladığı ayrıcalıklara nasıl

da bayılırdı! Babamızın en gözde övgüsü buydu: "Güvenilir". Yıllar içinde babamız Elizabeth'te yaşayan İrlandalılara ve Almanlara ve Slovaklara ve İtalyanlara ve Polonyalılara düğün yüzükleri satmıştı, bunların çoğu işçi sınıfından genç heriflerdi. Her iki seferden birinde, satışı yaptıktan sonra, ailecek düğüne davet edilirdik. İnsanlar onu severdi; mizahtan anlardı ve fiyatları düşük tutardı ve herkese kredi verirdi, böylece biz önce kiliseye sonra da o gürültülü kutlamalara giderdik. Buhran vardı, savaş vardı ama aynı zamanda düğünler vardı, satıcı kızlarımız vardı, parkalarımızın ceplerine zarflarda gizlenmiş halde koyduğumuz yüzlerce dolar değerindeki elmaslarla otobüse binerek Newark'a yaptığımız seyahatler vardı. Her zarfın dışında babamız tarafından düzenleyici veya çirişleyiciye yönelik yazılmış talimatlar vardı. Akşamları kaldırıp sabahları çıkardığımız mücevher tepsilerini yerleştirdiğimiz yüz elli santimetre uzunluğundaki Mosley kasası vardı... Kardeşimin iyi bir çocuk olarak hayatının özünü oluşturanlar bunlardı işte." Howie'nin bakışları yeniden tabutun üzerine kaydı. "Eee, şimdi ne olacak?" diye sordu. "Burada bırakmak en iyisi sanırım. Sürekli anlatmak, daha çok anıyı hatırlamak... ama neden hatırlamayacakmışız ki? Aileyle arkadaşlar arasında, bir galon daha gözyaşı dökmenin lafı mı olur? Babamız öldüğünde, kardeşim babamın saatini almasının bir mahzuru olup olmadığını sormuştu. Pennsylvania'nın Lancester şehrinde yapılmış Hamilton marka bir saatti ve işin uzmanına, patrona kalırsa bu ülkede yapılagelmiş saatlerin en iyisiydi. Babamız bunlardan bir tane sattığında, müşteriyi yanlış bir alışveriş yapmamış olduğu konusunda temin etmekten asla geri kalmazdı. 'Baksanıza, ben de aynısını kullanıyorum. Bu Hamilton, çok, çok büyük saygı gören bir saattir' derdi, 'Bana kalırsa Amerika'da yapılmış saatler arasında, istinasız, en çok rağbet göreni.' Doğru hatırlıyorsam şayet, fiyatı yetmiş dokuz dolar elli sentti. O günlerde satılık olan her şeyin fiyatının elli sentle bitmesi gerekirdi. Hamilton'ın ünü almış yürümüştü. *Gerçekten de* klas bir saatti, babam kendininkini severdi, onu kardeşim almak isteyince ben de çok mutlu olmuştum. Kuyumcu pertavsızını ve babamızın elmas taşıma çantasını da almak istemiş olabilirdi. Dükkânın dışında iş yapmaya gittiğinde her zaman ceketinin ce-

binde taşıdığı yıpranmış, eski deri çantaydı bu: İçindeki kıskaçları, ufak tornavidaları ve yuvarlak bir taşın büyüklüğünü ölçen küçük boy ayırıcı halkasıyla ve hafif elmasları tutmak için katlanmış beyaz kâğıtlarıyla, o eski deri çanta. Çalışırken kullandığı, elleriyle tuttuğu ve yüreğiyle sahip olduğu o güzel, çok değer verdiği alet edevattı bunlar; biz yine de düşünüp taşındık ve pertavsızını, çantasını ve içindeki her şeyini de onun mezarına gömmeye karar verdik. Her zaman pertavsızını ceplerinden birine, sigaralarını da diğerine koyardı, biz de pertavsızı kefeninin içine iliştirdik. Kardeşimin 'Aslında bu işi doğru dürüst yapacaksak pertavsızı gözüne yerleştirmeliyiz' dediğini hatırlıyorum. İşte bu, acının insana yaptırabildiği bir şey. Bu kadar dibe vurmuştuk işte. Başka ne yapabileceğimizi bilmiyorduk. Doğru ya da yanlış, bunun dışında yapabileceğimiz hiçbir şey yokmuş gibiydi. Çünkü eşyaları ona ait değildi yalnızca – eşyaları *oydu*... Hamilton hikâyesini, her sabah kurmak için çevirmeniz gereken, akreple yelkovanı hareket ettirmek için hafifçe dışarı çektiğiniz bir kurma düğmesi de olan babamın eski Hamilton'ının hikâyesini bitirirken şunu da söyleyeyim ki kardeşim, yüzdüğü zamanlar dışında o saati gece gündüz demeden taktı. Saatini ancak bundan kırk sekiz saat önce, tamamen çıkardı. Ölümüne sebep olacak ameliyat sırasında saklaması için hemşireye verdi. Bu sabah kabristana giderken arabada yeğenim Nancy bana saatin kayışında açtığı yeni deliği gösterdi, saatin kaç olduğunu söylemek için Hamilton'ı artık o takıyor."

Onlardan sonra, kırklı yaşlarının sonlarında olan ve parlak siyah saçları, etkileyici koyu renk gözleri, birbirinin aynısı, geniş ağızlarının şehveti çağrıştıran dolgunluğuyla tıpkı babalarının (ve amcalarının) o yaştaki haline benzeyen oğullar geliyordu. Bunlar şişmanlamaya başlayan ve anlaşılan ölü babalarından bir daha geri döndürülemeyecek biçimde uzaklaşmış oldukları ölçüde birbirlerine bağlanmış olan yakışıklı adamlardı. Mezarın üstüne genç olanları, Lonny çıktı ilk. Ancak eline bir avuç toprak alır almaz, bütün vücudu titreyip sarsılmaya başladı, sanki şiddetle kusmak üzereymiş gibi görünüyordu. Babasına yönelik olan, düşmanlık değil de düşmanlığının açığa vurmasına izin vermediği bir başka duygu hâkim olmuştu ona. Ağzını açtı-

ğında, bir dizi garip nefes alıp verme fısıltısı dışında, bir ses çıkmadı; onu ele geçiren şey her ne ise, sanki onunla işi hiç bitmeyecekti. Öylesine çaresiz bir durumdaydı ki, daha belirleyici konumda olan ve diğerlerini azarlayan ağabeyi Randy, hemen yardımına geldi. Küçük kardeşinin elindeki bir avuç toprağı aldı ve ikisi adına, toprağı tabutun üzerine fırlattı. Ve konuşmak için ileri atıldığında herhangi bir zorlukla karşılaşmadı. "Rahat uyu Babalık" dedi Randy, ancak ürkütücü bir biçimde, sesinde şefkatten, acıdan, sevgiden veya yastan eser yoktu.

Tabuta yaklaşan son kişi, özel hemşire Maureen'di, görünüşünden savaşçı bir yapısı olduğu ve ne yaşama ne de ölüme yabancı olduğu anlaşılabiliyordu. Yüzünde bir gülümsemeyle, toprağı avucundan aşağı yavaşça kaydırdığında, bu hareketi cinsel ilişkinin başlangıcı gibi bir şeydi adeta. Bu adamın bir zamanlar zihnini işgal etmiş olduğu açıktı.

Böylece bitti. Özel bir yorum yapılmamıştı. Söylemeleri gereken her şeyi söylediler mi? Hayır söylemediler ve elbette, söylediler. Eyaletin dört bir yanında o gün, onunkine benzeyen beş yüz cenaze töreni yapılmıştı, her biri rutin, sıradandı. Oğullarının otuz asi saniye süren katkıları ve Howie'nin dünyayı ölümün icadından önce masumca varolduğu biçimiyle, babalarının yarattığı Cennet'te sonsuz bir hayat olarak, eski moda bir kuyumcu dükkânı kisvesindeki, yalnızca beş metre genişliğinde ve on metre derinliğinde bir cennet olarak bütün ayrıntılarıyla diriltmesi dışında bu tören de onlardan ne daha ilginçti ne de daha sıradan. Ama zaten hayatta en üzücü şey, sıradanlıktır; her şeyi alt eden ölüm gerçeğini bize bir kez daha hatırlatır.

Birkaç dakika içinde herkes uzaklaşıp gitmişti, türümüzün en sevmediği bu faaliyetinden yorgun ve gözyaşları içinde ayrılmışlardı, ve o, geride kalmıştı. Elbette, biri öldüğünde hep olduğu gibi, gidenlerin çoğu acı içindeyken diğerlerinin hiç de rahatı bozulmamış gibiydi veya rahatlamış bir vaziyetteydiler veya sebebi ister iyi ister kötü olsun, bu ölüm gerçekte onları memnun etmişti.

On yıl önceki son boşanmasından bu yana yalnız olmaya ve kendi başının çaresine bakmaya alışmış olsa da, ameliyattan önceki

gece yatağındayken elinden geldiğince eksiksiz, hasta odasında anesteziden uyanmasını bekleyen kadınları hatırlamaya çalıştı, hatta eşlerinden en çaresizini, beşli by-pass ameliyatından sonra nekahet dönemini birlikte geçirmenin pek de güzel bir deneyim olmamış olduğu son karısını dahi hatırladı. Güzel bir deneyim yaşadığı kişi ise, hastaneden onunla birlikte evine gelen ve yavaş, düzenli bir nekahet dönemi geçirmesini sağlayan yoğun bir sadakatle ona bakan ve, cinsel maharetlerine yeniden kavuşur kavuşmaz karısından habersiz sürekli bir ilişki yaşadığı özel hemşiresi olmuştu. Maureen. Maureen Mrazek. Maureen'i bulmaya çalışırken herkesi aramıştı. Hastaneden eve bu seferki dönüşünde şayet bir hemşireye ihtiyacı olursa, onun gelip hemşiresi olmasını istemişti. Ancak on altı yıl geçmişti ve hastanedeki hemşire ajansı onun izini kaybetmişti. Şimdi kırk sekiz yaşında olmalıydı, büyük olasılıkla evliydi ve bir anneydi, genç yaşının o endamı ve enerjik halini çoktan geride bırakmış, orta yaşlı, iri yarı bir kadın olmalıydı; kendisi ise erkekliğine laf ettirmeme mücadelesini artık kaybetmişti; zaman, çöküşü engellemek için tasarlanmış insan yapımı aletlerle dolu bir depoya dönüştürmüştü vücudunu. Kendi ölümüyle ilgili düşünceleri uzaklaştırmak hiç daha fazla çaba ve kurnazlık gerektirmemişti.

Bir ömür sonra, 1942 sonbaharında fıtık ameliyatı için annesiyle hastaneye yaptığı yolculuğu hatırladı, on dakikadan çok sürmeyen bir otobüs yolculuğuydu. Annesiyle bir yerlere gidiyorsa genellikle aile arabasına binerlerdi ve babası sürüyor olurdu. Ama şimdi otobüste ikisi baş başaydı, doğduğu hastaneye doğru gidiyorlardı ve onun endişesini yatıştırıp cesur olmasını sağlayan, annesiydi. Küçük bir çocukken hastanede bademciklerini aldırmıştı, annesi olmasaydı bir daha asla gitmezdi oraya. Şimdi dört gün dört gece kalacaktı. Göze çarpan sorunları olmayan duyarlı bir çocuktu ancak otobüsteyken kendini çok daha küçük hissetmişti ve artık aştığını düşündüğü bir biçimde annesinin yakınlığına ihtiyaç duyduğunu fark etmişti.

Liseye yeni başlayan ağabeyi dersteydi ve kendisiyle annesi hastaneye doğru yola çıkmadan çok önce babası arabayla işe gitmişti. Annesinin dizinde eşyalarını koydukları ufak bir çanta duruyordu. İçinde diş fırçası, pijama, bornoz, terlik ve oku-

mak için yanında getirdiği kitaplar vardı. Hangi kitaplar olduğunu hâlâ hatırlayabiliyordu. Hastane yerel kütüphanenin bulunduğu sokağın köşesindeydi, böylece hastanede yattığı süre boyunca yanına aldığı kitapları bitirirse annesi takviye yapabilirdi. Okula dönmeden önce bir haftalık nekahet dönemini evde geçirecekti ve anestezi vermek için yüzünün üzerine gereceklerini bildiği eter maskesinden çok, okulda kaçıracağı dersler için endişeliydi. Kırklı yılların başında hastaneler ebeveynlerin çocuklarıyla geceyi hastanede geçirmesine izin vermiyordu henüz ve bu yüzden annesi, babası veya ağabeyi yakınında bir yerde olmadan uyuyacaktı. Bunun için de endişeliydi.

Annesi iyi konuşan ve nazik bir kadındı, hasta kabulde kaydını yapan kadınlar ve annesiyle birlikte cerrahi katının çocuk kanadına çıkan asansöre doğru giderken geçtikleri hemşire istasyonundaki hemşireler de öyleydiler. Yanlarına aldıkları gecelik eşya çantasını annesi taşıyordu çünkü çanta ne kadar küçük de olsa, fıtığı iyileşene, kendisi de bütünüyle düzelene dek hiçbir şey taşımaması gerekiyordu. Sol kasığındaki şişliği birkaç ay önce keşfetmiş ve kimseye bundan bahsetmemiş, yalnızca ortadan kalkması için parmaklarıyla üzerine basmakla yetinmişti. Fıtığın tam olarak ne olduğunu ve üreme organlarının bu kadar yakınına yerleşmiş bir şişliğe ne tür bir önem atfetmesi gerektiğini bilmiyordu.

O günlerde eğer aile çocuğun ameliyat olmasını istemiyor veya masrafları karşılayamıyorsa, bir doktor metal destekli sıkı bir korse alınmasını tavsiye edebilirdi. Okulda tanıdığı, bu tür korse takan bir çocuk vardı ve şişlikten kimseye bahsetmemesinin sebeplerinden biri de, kendisinin de korse takmak zorunda kalacağından ve beden derslerinde şortunu giyerken diğer çocukların korseyi göreceğinden korkmasıydı.

Nihayet ebeveynlerine itiraf ettiğinde, babası onu doktorun muayenehanesine götürdü. Doktor onu hızlı bir biçimde muayene edip teşhisi koydu ve babasıyla birkaç dakika konuştuktan sonra ameliyatı ayarladı. Her şey şaşılacak derecede büyük bir hızla olup bitmişti; doktor –onu dünyaya getiren doktor– iyi olacağına dair ona güvence verdi ve sonra da ikisinin de akşam gazetesinde okumaktan zevk aldıkları çizgi bant *Li'l Abner* hakkında şakalar yaptı.

Anne babasının dediğine göre doktoru olan Dr. Smith, şehirdeki cerrahların en iyisiydi. Solly Smulowitz adıyla dünyaya gelen Dr. Smith de tıpkı oğlanın kendi babası gibi, yoksul bir semtte büyümüş, yoksul göçmen bir ailenin çocuğuydu.

Hastaneye gelmesinin üzerinden daha bir saat geçmeden odasında, yatağındaydı, ameliyat ise ta ertesi sabah yapılmak üzere planlanmıştı; o günlerde hastalara böyle davranılırdı.

Yanındaki yatakta mide ameliyatı olmuş olan ve ayağa kalkıp yürümesine henüz izin verilmeyen bir oğlan vardı. Oğlanın annesi yatağın yanında oturmuş, oğlunun elini tutuyordu. Baba iş çıkışı onları ziyarete geldiğinde ebeveynleri Yidiş konuşuyor, bu da ona oğullarının önünde anlaşılır bir İngilizce konuşamayacak denli endişeli olduklarını düşündürüyordu. Yidiş konuşulduğunu duyduğu tek yer kuyumcu dükkânıydı; buraya, onlar adına temin etmek için babasının çevreye haber saldığı, zor bulunan bir marka olan Schaffhausen saatleri arayan savaş mültecileri gelirdi; "Schaffhausen, bir Schaffhausen istiyorum" derlerdi ve İngilizcelerinin sınırı da buraya kadardı. Hasidik Yahudiler dükkânın pırlanta envanterini takviye etmek üzere –babasının kendi kasasında geniş bir envanteri muhafaza etmesi çok masraflı olacağı için– ayda bir iki defa New York'tan Elizabeth'e geldiklerinde elbette Yidiş konuşulurdu yalnızca. Amerika'da savaştan önce, savaş sonrasına oranla çok daha az sayıda Hasidik pırlanta tüccarı vardı; ancak en başından beri babası, büyük pırlanta evleri yerine onlarla iş yapmayı tercih etti. En sık gelen pırlanta tüccarı, göç rotası yalnızca birkaç yıl içinde onu ve ailesini Varşova'dan Antwerp'e, oradan da New York'a taşımış olan, büyük siyah bir şapka ve Elizabeth sokaklarında başka kimsede göremeyeceğiniz, diğer Yahudilerde bile olmayan türde uzun siyah bir palto giyen, ihtiyar bir adamdı. Sakal uzatmıştı, başının iki yanından sarkan uzun saç tutamları vardı ve içi pırlantayla dolu bel çantasını örten, etekleri saçaklı içgömleğinin dinsel önemini –ona artık Amerika'da olduklarını, özgürce giyinip tıraş olup diledikleri gibi davranabileceklerini defalarca söylemiş olmasına karşın, babasının Hasidiklerin neden atalarının iki yüzyıl önce anayurtlarında giydiklerini giymeye devam ettiklerini ve büyük oranda o zaman yaşadıkları gibi yaşadıklarını

açıklamasından sonra dahi– içinde gelişmeye başlayan sekületistin aklı almıyordu, gerçekte bu ona gülünç geliyordu. Pırlanta tüccarının yedi oğlundan biri evlendiğinde, tüccar bütün aileyi Brooklyn'deki düğüne davet etti. Oradaki bütün adamların sakalları vardı, bütün kadınlar peruk takmış ve sinagogun farklı bir bölümüne oturmuşlardı, bir duvar kadınlarla erkekleri ayırıyordu, daha sonra birlikte dans bile etmemişlerdi; o düğün hakkındaki her şeyden o da Howie de nefret etmişlerdi. Pırlanta tüccarı dükkâna geldiğinde şapkasını kafasında bırakıp paltosunu çıkarır ve iki adam camekânın arkasında, babasının ebeveynlerinin, kendi büyükbaba ve büyükannesinin, yaşadıkları süre boyunca göçmen evlerinde Amerika doğumlu çocuklarıyla konuşmaya devam ettikleri dil olan Yidiş dilinde tatlı bir sohbete dalarlardı. Ama pırlantalara bakma zamanı geldiğinde, ikisi, bir kasa, bir tezgâh ve içeriden kancasını tutturmayı başardığınızda dahi asla tam kapanmayan bir kapının arkasına sıkıştırılmış bir tuvalet ve ufacık bir lavabonun olduğu, kahverengi muşamba zeminli arka odaya giderlerdi. Babası ödemeyi her zaman yerinde, çekle yapardı.

Babası Howie'nin yardımıyla dükkânı kapattıktan sonra, –pencere kafesini dükkânın vitrin camındaki asma kilitlerle aşağıya çekip hırsız alarmını açmış ve bütün kilitleri ön kapıya takmıştı– küçük oğlunun hastane odasına gelerek ona sarıldı.

Dr. Smith oraya gelip kendini tanıttığında babası oradaydı. Doktorun üzerinde beyaz bir önlük yerine takım elbiseleri vardı ve babası, odaya girdiğini görür görmez ayağa fırladı, "Dr. Smith geldi!" diye bağırdı.

"Demek hastamız bu" dedi Dr. Smith. Yatağın yanına gelip omuzlarından sıkıca tutarak, "Bu fıtığı yarın düzelteceğiz ve yeni gibi olacaksın. Sahada hangi pozisyonda oynamayı seviyorsun?" diye sordu.

"İlerde."

"Göz açıp kapayıncaya dek ilerde oynamaya devam edeceksin. İstediğin mevkide oynayabileceksin. Git güzel bir uyku çek, seni sabah göreceğim."

Bu büyük doktora şaka yapma cüretini gösteren babası, "Siz de güzel bir uyku çekin!" dedi.

Akşam yemeği geldiğinde annesi ile babası sanki evdeymişler gibi oturup konuştular onunla. Hasta oğlanı veya şimdi sessiz olan ebeveynlerini rahatsız etmemek için sessizce konuştular, anne hâlâ yanında oturuyordu ve babası sürekli olarak yatağın ucuyla koridor arasında bir ileri bir geri volta atıyordu. Oğlan onlar oradayken kılını bile kıpırdatmamıştı.

Sekize beş kala bir hemşire kafasını odaya sokup ziyaret saatinin bittiğini duyurdu. Öteki oğlanın ebeveyni yine birbirleriyle Yidiş konuştular ve anne, oğlanın alnını defalarca öptükten sonra odadan çıktılar. Babanın gözyaşları, yüzünden aşağı süzülüyordu.

Sonra kendi ebeveynleri de ağabeyinin yanına, mutfakta o olmadan birlikte geç bir akşam yemeği yemek üzere eve gittiler. Annesi onu öptü ve sıkıca göğsüne bastırdı. "Başaracaksın oğlum" dedi babası, o da öpmek için öne doğru eğildi. "Otobüse binip bir işimi görmeni istediğimde ya da dükkânda sana bir iş verdiğimde olduğu gibi. Her ne olursa olsun, beni asla hayal kırıklığına uğratmazsın. Güvenilirsin – benim iki oğlum da güvenilirdir! Oğullarımı düşündüğümde içim gururla doluyor. Daima sizi yetiştirdiğimiz gibi, kusursuz, dikkatli, çalışkan çocuklar olarak görüyorsunuz işlerinizi. Cebinde çeyrek karatlık, yarım karatlık pırlantalarla bu yaşında Newark'a kıymetli mücevherler getirip götürüyorsun da bana mısın bile demiyorsun. Bütün dünyaya şekerli patlamış mısır kutularından çıkan değersiz bir şeymiş gibi bakıyorsun. Eğer o işi yapabiliyorsan bu işi de yapabilirsin. Senin açından, yapılacak bir başka iş de bu. Çalış, işi bitir, yarın olunca, her şey sona ermiş olacak. Zili duyunca dövüşmek üzere ringe çıkarsın. Değil mi?"

"Öyle" dedi oğlan.

"Seni yarın gördüğümde Dr. Smith o şeyi düzeltmiş olacak ve bu hikâye de bitmiş olacak."

"Öyle."

"Oğullarının ikisi de müthiş!"

Sonra gitmişlerdi ve yandaki yataktaki oğlanla yalnız kalmıştı. Annesinin üzerine kitaplarını yığdığı başucundaki masaya uzandı ve *İsviçreli Robinson Ailesi*'ni okumaya başladı. Sonra *Define Adası*'nı denedi. Sonra *Kim*'i. Sonra fıtığı aramak için örtü-

nün altına elini soktu. Şişlik gitmişti. Geçmiş deneyimlerden şişliğin geçici olarak indiği günler olduğunu biliyordu ama bu sefer şişliğin tamamen indiğine ve ameliyat olmasına gerek kalmadığına emindi. Ateşini ölçmek üzere bir hemşire yanına geldiğinde, ona fıtığının kaybolduğunu ve ebeveynlerinin onu eve götürmek üzere çağrılmaları gerektiğini nasıl söyleyeceğini bilemedi. Hemşire getirdiği kitapların başlıklarına onaylayarak baktı ve ona tuvalete girmek üzere yataktan çıkmakta özgür olduğunu ancak bunun dışında kendisi geri gelip ışıkları söndürene dek kitap okuyarak rahatlaması gerektiğini söyledi. Öleceğine emin olduğu diğer oğlan hakkında hiçbir şey söylemedi.

İlk başta, oğlanın ölmesini beklediği için uykuya dalamadı ve sonra da, geçen yaz sahile vuran, boğulmuş bir insan cesedini düşünmekten kendini alamadığı için uyuyamadı. Bir Alman denizaltısı tarafından torpille batırılmış bir tankerde çalışan bir denizcinin bedeniydi. Sahil Koruma görevlileri, dört kişilik ailesinin her yaz bir aylığına bir odasını kiraladığı evden yalnızca bir blok ötedeki sahilin kıyısında, petrol köpükleriyle paramparça kargo kutuları arasında bulmuşlardı. Çoğu zaman su temiz olurdu ve adımını alçak dalgaların içine atarken, çıplak bacaklarına boğulmuş bir adamın çarpacağı endişesini yaşamazdı. Ama torpille batırılmış tankerlerden yayılan petrol kumun üzerinde toplandığında ve kumsalı geçerken ayaklarının altında kabuk bağladığında, tesadüfen bir cesede rastlamaktan dehşete düşmüştü. Veya Hitler için çalışmak üzere karaya çıkmış bir sabotajcıya rastlamaktan. Tüfekler veya otomatik tabancalarla donanmış vaziyette, çoğunlukla yanlarında eğitimli köpeklerle gezen Sahil Koruma görevlileri, terk edilmiş kumsallara sabotajcıların inişini engellemek için gece gündüz demeden devriye gezerlerdi. Yine de fark edilmeden gizlice girenler oluyordu ve bunların arasında Doğu Yakası'ndaki taşıma rotalarında fırsat kollayan ve savaş başladığından bu yana New Jersey açıklarında gemileri batıran denizaltılarla gemiden-sahile iletişim halinde oldukları bilinen oranın yerlisi Nazi sempatizanları da bulunuyordu. Savaş çoğu insanın hayal ettiğinden daha yakındı, dehşet de öyle. Babası, New Jersey karasularının bütün Birleşik Devletler kıyı şeridindeki "en kötü gemi mezarlığı" olduğunu okumuş-

tu ve şimdi hastanedeyken, ne "mezarlık" sözcüğünün kendisine eziyet etmesini engelleyebiliyor ne de kendisiyle ağabeyi kum üzerindeki tahta kaldırımdan bakarken Sahil Koruma'nın yaklaşık on santimetre yüksekliğindeki köpüklü dalgaların içinden çıkardığı, şişmiş ölü bedeni zihninden silebiliyordu.

Uykuya daldıktan bir süre sonra odada sesler duydu ve diğer yatağı görmemesi için iki yatak arasındaki perdenin çekildiğini ve doktor ve hemşirelerin diğer tarafta çalıştıklarını gördü – hareket eden şekillerini görebiliyor, fısıldaşmalarını duyabiliyordu. Perdenin arkasından hemşirelerden biri çıktığında, onun uyanık olduğunu fark ederek yatağına gelip yumuşak bir sesle "Uyumaya devam et. Yarın önünde büyük bir gün var" dedi. "Sorun ne?" diye sordu. "Hiçbir şey" dedi, "sargılarını değiştiriyoruz. Gözlerini kapa ve uykuya dal!"

Ertesi sabah ameliyat için erkenden uyandırıldı, annesi gelmişti bile ve yatağın ucundan ona gülümsüyordu.

"Günaydın sevgilim. Nasılmış benim cesur oğlum?"

Diğer yatağa baktığında yatak takımının çıkarılmış olduğunu gördü. Ne olmuş olduğunu hiçbir şey çıplak şilte kumaşının görüntüsü ve boş yatağın ortasına yığılmış örtüsüz yastıklardan daha iyi açıklayamazdı.

"O oğlan öldü" dedi. O kadar küçük yaşta hastanede olması yeterince unutulmaz bir olaydı ancak daha da unutulmaz olanı, bir ölümü aklında kayda geçirmiş oluşuydu. İlk ölü, o şişmiş bedendi, ikincisi ise bu oğlan. Sürekli uyanıp da perdenin arkasında hareket eden şekilleri gördüğü o gece boyunca, doktorlar onu öldürüyor, diye düşünmeden edememişti.

"Zannedersem onu taşıdılar tatlım. Başka bir kata taşınması gerekiyordu."

Hemen sonra onu ameliyat odasına götürmek üzere iki hastane hademesi belirdi. Bir tanesi ona tuvalete girmesini söylediğinde, kapı kapandığında yaptığı ilk şey, fıtığın yerinde durup durmadığını kontrol etmekti. Ancak şişlik geri gelmişti. Artık bu ameliyattan kaçış yoktu.

Annesinin sedyenin yanında, ancak onu ameliyat odasına götürecek asansöre kadar yürümesine izin verilmişti. Orada hademeler sedyeyi asansöre itti ve asansör aşağı inmeye devam etti

ta ki kapıları, Doktor Smith'in, kendisini tepeden tırnağa değiştiren bir cerrah önlüğü ve beyaz bir maskeyle beklediği ameliyathaneye götüren, hayret verici derecede çirkin bir koridora açılıncaya dek. Oradaki adam bütünüyle başka biri olabilirdi, Smulowitz isimli fakir göçmenlerin oğlu olan, babasının tanıdığı biri olmayabilirdi, ameliyat odasına öylesine dalmış ve neşteri eline almış biri olabilirdi. Adeta onu boğmak amacıyla eter maskesini yüzüne indirdikleri bu dehşet anında, cerrahın, artık her kimse kendisi, "Şimdi seni bir kıza dönüştüreceğim" diye fısıldadığına yemin edebilirdi.

Rahatsızlığı, savaştan önce Jersey Kıyısı'ndaki aile tatillerinden bu yana yaşadıkları kadar güzel geçen bir aylık bir tatilden eve döndükten yalnızca günler sonra başladı. Ağustos ayını Martha'nın Üzüm Bağı'nda, denizden uzak yoldaki yarı döşenmiş köhne bir evde iki yıldır düzenli bir ilişki yaşadığı kadınla birlikte geçirmişti. Şimdiye dek uzun süreliğine birlikte yaşamaya hiç cesaret edememişlerdi ve bu deneyleri neşeli ve başarılı olmuştu; yüzerek, yürüyüş yaparak ve günün her saati rahatça sevişerek geçirdikleri olağanüstü bir aydı bu. Bir koyu geçip, gözlerden uzakta kumlara uzanıp güneşin altında düzüşebildikleri kum tepelerine doğru yüzerler, sonra kalkıp mayolarını giyerek sahile geri yüzerler ve kayalardan topladıkları avuç avuç midyeyi akşam yemeği için deniz suyuyla dolu bir kova içinde eve taşırlardı.

Yegâne tedirgin edici anlar geceleyin, birlikte sahil boyunca yürürlerken yaşanırdı. Ciddi tok sesiyle kıyıda patlayan karanlık deniz ve yıldızlarla dolu gökyüzü Phoebe'yi mest eder ama onu korkuturdu. Yıldızların bolluğu ona açık bir biçimde alın yazısında ölüm olduğunu söylerdi ve çok yakınlardan gelen denizin gümbürtüsü (ve çıldıran denizin altındaki en siyah siyahlığın kabusu) onda unutuluş tehdidinden kaçıp, az döşenmiş, sıcak ve aydınlık evlerine koşma isteği uyandırırdı. Kore Savaşı'nın hemen ardından deniz kuvvetlerinde tam bir erkek gibi askerliğini yaparken denizin enginliğini ve o büyük gece göğünü bu şekilde yaşamamıştı – çanlar asla bunlar için çalmamıştı. Korku-

nun nereden geldiğini anlayamıyordu ve onu Phoebe'den gizlemek için bütün gücünü kullanması gerekti. Hayatının yıllardır olmadığı kadar efendisiyken hayatına neden güvenmezlik ediyordu ki? Sakin, dürüst bir biçimde düşündüğünde daha yaşayacağı yıllar olduğunu görürken yok oluşun eşiğinde olduğunu düşünmek için nasıl bir nedeni olabilirdi? Yine de sahilde yıldızların altında yaptıkları yürüyüşlerde her akşam bunları yaşıyordu. Herhangi bir biçimde göze batan yanları, aşırılıkları ya da bir sakatlığı olan biri değildi, peki o zaman neden bu yaşında aklındaki ölüm düşüncelerinden kurtulamıyordu? Başarısız bir evlilikten en sonunda vazgeçip başka bir kadınla arzuladığı yakınlığı kurmak uğruna onlara sırt çevirmesini makul ve iyi kalpli bir kişilikle bağdaştıramayacak olan, terk ettiği eşi ve iki oğlu dışında, ki bu da anlaşılır bir şeydir, onu tanıyan herkesin muhtemelen kabul edeceği gibi, makul ve iyi kalpli, dostane, ılımlı, çalışkan bir adamdı.

Çoğu insanın onun dürüst biri olduğunu düşündüğüne inanıyordu. *Kendisi de* genç bir adamken dürüst biri olduğunu düşünürdü, o kadar basmakalıp ve maceracılıktan uzak biriydi ki güzel sanatlar okulundan sonra kendi başına resim yapıp tuhaf işlerden artık ne kadar para kazanırsa, o parayla geçinmek yerine, ki asıl gizli hevesi buydu, iyi bir çocuk olarak kendi arzularının yerine ebeveyninkilere uyarak evlenmiş, çocuk sahibi olmuş ve güvenli bir yaşam sürmek uğruna reklamcılık işine girmişti. Hiçbir zaman ortalama bir insandan daha fazlasına sahip olduğunu düşünmemişti, evliliğinin bir ömür boyu sürmesi için her şeyini verebilecek ortalama bir insandı. Yalnızca bu beklentiyle evlenmişti. Ancak bunun yerine evlilik onun için bir hapishane hücresi olmuştu ve bu yüzden, uyuması gereken zamanlarda ve çalışırken aklını meşgul eden pek çok çetrefil düşünceden sonra rahatsız ve ıstırap çeker bir halde çıkış yolunu bulmaya girişmişti. Ortalama bir insanın yapacağı da bu değil midir? Ortalama insanların her gün yaptıkları da bu değil midir? Karısının herkese anlattığının aksine, herhangi bir şeyi, her şeyi yapmaya yönelik bir açlığın peşinde koşmuyordu. Bilakis bir yandan elindekinden tiksiniyor, aynı zamanda da istikrarlı bir şeyin açlığını çekiyordu. İki hayat birden yaşamayı isteyen bir adam değildi

o. Uyumlu bir hayatın getireceği sınırlamalara da rahatlıklara da karşı bir garezi yoktu. Fazla uzamış bir evlilik savaşının utancıyla ortaya çıkan çirkin düşüncelerinin hepsini zihninden atmayı istiyordu yalnızca. İstisnai biri olduğunu iddia etmiyordu. Yalnızca kırılgandı ve saldırılara açıktı ve kafası karışmıştı. Ve ortalama bir insan olarak, hayatının yarısını dengesiz bir biçimde yaşamamak için masum çocuklarına yüklemiş olabileceği her ne yoksunluk varsa, bunlardan ötürü bütünüyle bağışlanma hakkına sahip olduğuna emindi.

Hayatın sonuyla korkunç biçimde karşı karşıya geleceğim demek? Otuz dört yaşımdayım! Unutuluşa dair dertlenmek için, dedi kendi kendine, Yetmiş beş yaşına gel önce bir! Nihai felaket yüzünden acı çekmek için o uzak gelecekte zaten yeterince zamanın olacak!

Ama Phoebe'yle, aralarında yaklaşık otuz blok mesafe olan iki apartman dairesinde yaşadıkları Manhattan'a döndükten hemen sonra, gizemli bir şekilde hastalandı. İştahını ve enerjisini yitirdi, gün boyunca midesi bulanıyordu ve kendini zayıf ve sersem hissetmeden şehirde bir blok boyunca dahi yürüyemiyordu.

Doktor sağlığıyla ilgili bir sorun tespit edemedi. Boşanmasının ardından bir psikanaliste gitmeye başlamıştı, psikanalist onun durumunu ajansta başkan yardımcılığına terfi ettirilmiş olan sanat yönetmeni bir arkadaşını kıskanmasıyla ilişkilendiriyordu.

"Bu durum seni hasta ediyor" dedi analist.

Meslektaşının kendisinden on iki yaş büyük ve yalnızca iyi dileklerde bulunabileceği cömert bir iş arkadaşı olduğunu iddia etse de analisti rahatsızlığının gizli sebebi olarak "derinlere yer etmiş bir haset"ten bahsetmeyi sürdürdü ve koşullar onu haksız çıkardığında da, analist bu yanlış yargısı karşısında soğukkanlılığını korudu.

Sonraki haftalarda doktorun bürosuna birkaç defa daha gitti, oysa ufak tefek sorunlar için normalde onu görmeye her birkaç yılda bir giderdi. Ama kilo vermişti ve mide bulantısı nöbetleri kötüleşiyordu. Daha önce hiç kendini bu kadar berbat hissetmemişti; ne Cecilia'yı ve iki ufak oğlunu terk ettikten sonra, ne

ayrılığın koşullarını belirleyen mahkeme savaşından sonra ne de Cecilia'nın avukatı tarafından ajansa yeni girmiş bir metin yazarı olan Phoebe'yle ilişkisi yüzünden "zamparalığıyla ünlü biri" olarak tanımlandıktan sonra. (Mahkemede tanık kürsüsünde duran, sanki Marquis de Sade'a karşı suçlamalarda bulunuyormuşçasına üzgün ve bitkin vaziyetteki davacı, Phoebe aslında daha iki numaradayken, geleceği görmüşçesine "onun kız arkadaşlar alayında 37 numarada bulunduğu"nu söylemişti.) O günlerde en azından, hissettiği bütün o mutsuzlukların nedenini anlayabiliyordu. Ama şimdi bir gecede açıklanamaz şekilde sağlıkla dolup taşan birinden sağlığını yitiren birine dönüşüyordu.

Bir ay geçti. İşine dikkatini veremiyordu, sabahları yüzmeyi bırakmıştı ve artık yemek görmeye dayanamıyordu. Bir cuma öğleden sonrası işten erken ayrıldı ve taksiye atlayıp randevu almadan, hatta telefon dahi etmeden doktorun muayenehanesine gitti. Ne yaptığını söylemek üzere aradığı tek kişi, Phoebe'ydi.

"Beni hastaneye yatırın" dedi doktora. "Ölecekmişim gibi hissediyorum kendimi."

Doktor ayarlamaları yaptı, o hastaneye geldiğinde Phoebe danışmadaydı. Saat beş olduğunda bir odaya yerleştirilmişti ve saat yediden hemen önce, smokin giymiş uzun boylu, yanık tenli, yakışıklı orta yaşlı bir adam odaya geldi, kendisini doktorunun telefon edip ona bakmasını istediği bir cerrah olarak tanıttı. Resmi bir etkinliğe gidiyordu ama önce hızlıca bir muayene etmek için uğramayı istemişti. Yaptığı şey, sağ kasığın yukarısına, çok sert bir biçimde eliyle bastırmak oldu. Sıradan bir doktorun aksine cerrah bastırmayı sürdürdü ve hissettiği acı feciydi. Kusmanın eşiğine geldiğini hissetti. Cerrah, "Daha önce hiç mide ağrısı çektiniz mi?" dedi. "Hayır" dedi. "Sorun apandisinizde. Ameliyat olmanız gerekiyor." "Ne zaman?" "Şimdi."

Cerrahı bir daha gördüğünde, ameliyat odasındaydılar. Smokinini çıkarıp ameliyat önlüğü giymişti. "Beni çok sıkıcı bir resmi yemek davetinden kurtardınız" dedi cerrah.

Ertesi sabaha dek uyanmadı. Yatağın ayak ucunda Phoebe'yle birlikte annesi ve babası duruyordu, ümitsiz görünüyorlardı. Phoebe onlara telefon etmiş (Cecilia'nın kara çalan tarifleri ve telefonda "Peşimden gelen bu ufak Bayan Muffet'a acıyorum, ha-

kikaten de o adi, ufak Kuveykır orospusuna acıyorum!" şeklinde biten verip veriştirmeleri dışında tanımıyorlardı onu), ebeveyni de derhal New Jersey'den arabayla gelmişlerdi. Anlayabildiği kadarıyla, bir erkek hemşire burnuna bir tür tüp sokmaya çalışıyor, bunda zorluk çekiyor gibi görünüyordu veya belki de hemşire tüpü çıkarmaya çalışıyor da olabilirdi. Yeniden kendinden geçmeden önceki ilk sözcükleri, "Aman bok etmeyin!" oldu.

Yeniden kendine geldiğinde annesi ve babası sandalyede oturuyorlardı. Görünüşlerine bakılırsa onlar da hâlâ ıstırap çekiyordu, yorgunluktan bitap düşmüşlerdi.

Phoebe yatağının yanındaki bir sandalyede oturmuş elini tutuyordu. Solgun, güzel, genç bir kadındı, nazik dış görünüşü, temkinliliğini ve sabrını gizliyordu. Hiçbir korku belirtisi göstermiyor, sesinde de hiçbir korku izine yer vermiyordu.

Phoebe geçmişte, yirmili yaşlarındayken önemsiz olduğunu düşünüp göz ardı ettiği ancak otuzlarında düzenli ve sık hale geldiklerinde migren olduğunu anladığı şiddetli baş ağrıları yüzünden fiziksel acı konusunda oldukça bilgiliydi. Başı ağrıdığı zaman uyumayı başaracak kadar şanslıydı fakat gözlerini açtığı an, bilinçli olduğu an, kafasının bir yanında inanılmaz bir ağrı, yüzünde ve çenesinde bir baskı ve göz çukurunun arkasında, gözyuvarını içeri itiştiren bir ayak vardı. Migren nöbetleri gözleri kapalıyken bile gördüğü ışık helezonlarıyla, girdap gibi dönerek hareket eden parlak noktalarla başlıyor, daha sonra yönelim bozukluğu, baş dönmesi, ağrı, mide bulantısı ve kusmayla seyrediyordu. Ona sonradan "Bu dünyada yokmuşsun gibi bir şey" demişti. "Vücudumda, başımdaki baskının dışında hiçbir şey yok." Onun için yapabildiği tek şey, içine kustuğu büyük tencereyi ortadan kaldırıp banyoya götürmek, içini yıkamak ve sonra da parmak uçlarına basarak yatak odasına dönmek ve yeniden midesi bulandığında kullanmak üzere onu yatağın yanına yerleştirmekti. Migrenin devam ettiği yirmi dört veya kırk sekiz saat boyunca karartılmış odada ne başka bir varlığa ne de kapatılmış storların ardından sızan en ufak bir ışık huzmesine tahammülü vardı. Ve hiçbir ilaç da yardımcı olmuyordu. Hiçbiri onun işine yaramıyordu. Migren başladığı vakit, durdurmak mümkün değildi.

"Ne oldu?" diye sordu Phoebe'ye.

"Apandisin patlamış. Bir süredir böyleymiş."

"Çok mu hastayım?" diye sordu zayıf bir sesle.

"Karın zarında yoğun bir iltihaplanma var. Yarada drenler var. İltihabı dışarı boşaltıyorlar. Yüksek dozda antibiyotik alıyorsun. Toparlanacaksın. Körfezde yeniden birlikte yüzeceğiz."

Buna inanmak güçtü. Geçmişte, 1943 yılında, babası teşhis edilmemiş apandisit ve ağır karın zarı iltihabı nedeniyle ölümün eşiğine gelmişti. İki genç çocuğu olan kırk iki yaşında bir adamdı ve otuz altı gündür hastanede ve işinden uzaktaydı. Eve döndüğünde kendisini o kadar zayıf hissediyordu ki dairelerine uzanan o kısacık bir kat merdiveni zar zor çıktı ve dairenin girişinden yatak odasının içine karısının yardımıyla gittikten sonra yatağın kenarına oturdu ve burada, hayatında ilk defa çocuklarının önünde duygularını kontrol edemeyerek ağlamaya başladı. On bir yıl önce sekiz çocuk arasında herkesin taptığı, herkesin gözdesi olan en küçük kardeşleri Sammy, mühendislik okulundaki üçüncü yılında, akut apandisit yüzünden ölmüştü. On dokuz yaşındaydı, üniversiteye on altısında girmişti ve hedefi havacılık mühendisi olmaktı. Sekiz çocuktan yalnızca üçü liseye kadar ilerleyebilmişti, Sammy ise üniversiteye giden ilk ve tek çocuktu. Arkadaşları mahallenin en akıllılarıydı, satranç oynamak, siyaset ve felsefe hakkında hararetli konuşmalar yapmak üzere birbirlerinin evinde düzenli biçimde buluşan, Yahudi göçmen çocuklarıydı. O onların lideriydi, atletizm takımında koşucuydu ve parlak zekâlı kişiliğiyle bir matematik üstadıydı. Yatak odasında hıçkırırken babası monoton bir sesle Sammy'nin adını sayıklıyordu, kendini geçindirdiği aileye geri dönmüş vaziyette bulmak onu afallatmıştı.

Sammy Amca, babası, şimdi de kendisi: Patlayan apandis ve karın zarı iltihabıyla yere serilen üçüncü kişi o olmuştu. Sonraki iki gün boyunca bilincini bir yitirip bir geri kazanırken, kaderinin Sammy'ninki gibi mi yoksa babasınınki gibi mi olacağı belli değildi.

Ağabeyi ikinci gün uçakla California'dan geldi ve gözlerini açtığında onu yatağın yanında gördü, büyük, nazik bir varlıktı, sakindi, güvenliydi, neşeliydi; Howie buradayken ben ölemem,

diye düşündü. Howie alnını öpmek için üzerine eğildi ve yatağın yanındaki sandalyeye oturup hastanın elini eline alır almaz zaman durdu, şimdiki zaman kayboldu ve o çocukluğuna döndü, yeniden küçük bir çocuktu, endişeden ve korkudan yanındaki yatakta uyuyan cömert ağabeyi sayesinde korunuyordu.

Howie orada dört gün boyunca kaldı. Bazen dört günde Manila'ya, Singapur'a ve Kuala Lumpur'a uçakla gidip geldiği olurdu. Goldman Sachs'ta belgeleri getirip götürerek işe başlamıştı ve hızlı biçimde mesajları yerine ulaştırmaktan para ticareti masasının şefliğine ulaşmış, kendisi tahvillerle yatırım yapar olmuştu. Onlar adına frankı Alman markına, yeni dolara çevirdiği Fransa'daki şarapçılar, Batı Almanya'daki kamera üreticileri ve Japonya'daki otomobil üreticilerinin de aralarında bulunduğu çokuluslu ve büyük kurumlar için döviz arbitrajı yapan biri olup çıkmıştı sonunda. Müşterileriyle buluşmak için sık sık seyahat etmişti ve beğendiği şirketlere yatırım yapmayı sürdürmüştü; otuz iki yaşındayken de ilk milyon dolarını kazanmıştı.

Howie ebeveynlerini dinlenmek üzere eve gönderdikten sonra ona en zor anlarında destek olmak için Phoebe'ye katıldı, ancak doktordan krizin bittiğine dair güvence aldıktan sonra uçağa binip geri dönecekti. Son sabah Howie ona sessizce, "Bu sefer yanındaki kız iyi. Aman değerini bil. Onu bırakma!" dedi.

Hayatta kalmış olmanın verdiği neşeyle, yaşama karşı duyduğu açlığı Howie'ninki kadar bulaşıcı olan bir başka insan var mıdır, diye geçirdi içinden. Benim kadar şanslı bir kardeş var mıdır?

Hastanede otuz gün kaldı. Hemşireler çoğunlukla onunla ilgilenirken birazcık sohbet etmeye zamanları varmış gibi duran Irlanda aksanlı, tatlı, işine bağlı genç kadınlardı. Her gece Phoebe işten doğruca onun odasına, yemek yemeye geliyordu; o olmasaydı böylesine muhtaç ve halsiz vaziyette olmak ve hastalığının tekinsiz doğasıyla yüzleşmek nasıl olurdu hayal bile edemiyordu. Onun gitmesine izin vermemesi için ağabeyinin kendisini uyarmasına gerek yoktu; birisini yanında tutmak konusunda daha önce hiç bu kadar kararlı olmamıştı.

Ekim ayının haftaları geçerken penceresinin ardından ağaçların yapraklarının döküldüğünü görebiliyordu ve cerrah yanına geldiğinde ona şöyle dedi: "Buradan ne zaman çıkacağım?

1967 sonbaharını kaçırıyorum." Cerrah onu ağırbaşlı bir biçimde dinledi ve sonra gülümseyerek, "Hâlâ anlamadınız mı? Neredeyse her şeyi kaçıracaktınız" dedi.

Yirmi iki yıl geçti. Mükemmel bir sağlıkla ve formda olmaktan çevreye yayılan o sınırsız kendine güvenle geçen yirmi iki yıl – bu yirmi iki yıl onu, hastalık denilen düşmandan ve hazırda bekleyen felaketten korumuştu. Üzüm Bağı'nda Phoebe'yle birlikte yıldızların altında yürürken kendi kendini rahatlatırken düşündüğü gibi, unutuluşu yetmiş beş yaşına geldiğinde dert edecekti.

Bir aydan uzun bir süredir her gün, ölmekte olan babasını görmek için işten sonra arabayla New Jersey'ye gidiyordu, 1989 yılında bir ağustos akşamı Şehir Jimnastikçiler Derneği'nin havuzunda nefes darlığıyla kalakaldı. Yarım saat önce Jersey'den dönmüştü ve dengesini tekrar kazanmak için eve gitmeden önce hızlıca bir yüzüp çıkmaya karar vermişti. Genellikle her sabah erken saatte kulüpte bir buçuk kilometre yüzerdi. Ağzına hemen hemen hiç içki koymazdı, hiçbir zaman sigara içmemişti ve kilosu, 1957 yılında deniz kuvvetlerinden ülkeye dönüp reklamcılık alanında ilk işine başladığı zamanki kilosuyla aynıydı. Apandisit ve karın zarı iltihabı yüzünden çektiği çileden biliyordu ki herkes kadar onun da ciddi bir hastalığa yakalanma riski vardı, gelgelelim hayatı boyunca sağlıklı yaşamdan şaşmamış birisi olarak kalp ameliyatına gireceği kırk yıl düşünse aklına gelmezdi. Olacak şey değildi bu.

Yine de ilk turu tamamlayamadı, soluğu bütünüyle kesilmiş bir halde yana çekildi, orada kalakaldı. Havuzdan çıktı ve bacakları suyun içinde oturdu, sakinleşmeye çalıştı. Soluğunun kesilmesinin, son birkaç günde babasının durumunun ne kadar kötüleştiğine tanıklık etmiş olmasının sonucu olduğundan emindi. Ama gerçekte asıl kötüleşen kendi sağlığıydı, sonraki sabah doktora gittiğinde, elektrokardiyogramı ana kalp atardamarlarında ciddi bir tıkanıklığa işaret eden radikal değişiklikler olduğunu gösteriyordu. Daha o gün sona ermeden, çekilen anjiyo sonucunda ameliyatın zorunlu olduğu anlaşılmış, Manhattan'da bir hastanenin koroner bakım ünitesine yatırılmıştı. Burnunun

içinde oksijen tüpleri vardı ve bir sürü kabloyla yatağının arkasındaki bir kardiyak monitöre bağlanmış vaziyetteydi. Tek soru, ameliyatın hemen mi yoksa ertesi sabah mı yapılması gerektiğiydi. Saat neredeyse akşamın sekizi olmuştu ve böylece beklemeye karar verdiler. Ancak gece bir ara uyandı ve yatağının, tıpkı dokuz yaşındayken odasındaki o oğlanın yatağı gibi, doktorlar ve hemşirelerle çevrelenmiş olduğunu fark etti. Bunca yıl boyunca o oğlan ölüyken kendisi hayattaydı ve şimdi kendisi, o oğlan olmuştu.

Damar içinden bir ilaç veriliyordu ve belli belirsiz anladı ki bir krizi önlemeye çalışıyorlardı. Birbirlerine neler mırıldadıklarını çıkaramıyordu, sonra uyuyakalmış olmalıydı çünkü uyandığında sabah olmuştu ve onu ameliyat odasına götürecek bir tekerlekli sedyenin üzerine yerleştiriliyordu.

O zamanki eşi –üçüncü ve sonuncusu–, Phoebe'ye hiç benzemiyordu ve acil bir durumda adeta kendisi bir risk teşkil etmekteydi. Ameliyat olacağı sabah sedyenin yanında onu ağlayarak ve ellerini kuvvetle sıkarak takip ederken en sonunda kontrolünü kaybedip "Peki ya ben?" diye bağırdığında güven telkin ettiği söylenemezdi.

Gençti ve tecrübesizdi ve belki de niyeti farklı bir şey söylemekti ama anladığı kadarıyla, eğer hayatta kalmayı başaramazsa kendisine ne olacağını kastediyordu. "Her şey sırayla" dedi ona. "Önce ölmeme izin ver. Sonra gelip buna dayanmana yardımcı olacağım."

Ameliyat yedi saat sürdü. Bu sürenin çoğunda kanını pompalayan ve onun yerine nefes alıp veren bir kalp-akciğer makinesine bağlıydı. Doktorlar ona beş damar aşısı yapmıştı ve ameliyattan göğüs kafesinin merkezinden aşağı doğru inen uzun bir yara ve kasığından sağ ayak bileğine uzanan bir başka yarayla çıkmıştı – aşılardan biri dışında hepsinin yapıldığı toplardamarı, bacağından almışlardı.

Hastane odasında kendine geldiğinde gırtlağının altında, kendisini boğulup ölecekmiş gibi hissetmesine neden olan bir boru vardı. Orada olması korkunçtu ama ona nerede olduğunu ve ona neler olduğunu anlatan hemşireye bunu iletmenin hiçbir yolu yoktu. Sonra bilincini yitirdi ve yeniden kendine geldiğinde

boru hâlâ onu boğup öldürecek gibiydi ama şimdi bir hemşire, kendi başına nefes alıp verebileceği tespit edildiğinde borunun derhal kaldırılacağını açıklıyordu ona. Tepesinde, hemen yanda genç karısının yüzü vardı, onu kendisine bakmaya devam edebileceği, yaşayanların dünyasına buyur ediyordu.

Hastaneye giderken karısına tek bir sorumluluk yüklemişti: Arabanın park edilmiş olduğu sokaktan alınıp bir blok ötedeki özel bir garaja çekilmesi. Anlaşılan çok zahmetli bir işti, sonradan öğrendiği gibi, arkadaşlarından birinden rica etmişti. Hastanede kalışının ortasında onu görmeye gelip evdeki bakımının karısı tarafından sağlanması durumunda hastaneden taburcu edilemeyeceğini söyleyene dek, kardiyologunun tıp dışı konulara ne kadar çok dikkat ettiğinin farkına varmamıştı. "Bunları söylemek zorunda kalmaktan hoşlanmıyorum, esasen bu benim işim değil ama ziyaret etmeye geldiğinde onu izlemiştim. O kadın aslında bir varlık değil bir yokluk sergiliyor ve benim de hastamı korumaktan başka seçeneğim yok."

O arada Howie gelmişti. İş yapmaya ve polo oynamaya gittiği Avrupa'dan uçakla gelmişti. Şimdi kayak yapabiliyor, havaya fırlatılan hedefleri tüfekle vurabiliyor ve bir midillinin üstüne çıkıp polo oynayabildiği kadar su polosu da oynayabiliyordu, ne de olsa bir yandan Pennsylvania Üniversitesi'nden burs kazanmasını ve sonra da MBA derecesi almak üzere Wharton School'a kabul edilmesini sağlayacak denli iyi notlar alırken, bir yandan da babaları limandaki tersanelerde çalışan İrlandalı-Katolik ve İtalyan oğlanlarla birlikte sonbaharda futbol, ilkbaharda yüksek atlama oynadığı Elizabeth'teki o alt-orta sınıf lisesinden ayrıldıktan çok sonra sosyete dünyasında bu faaliyetlerin ustası olmuştu. Babası New Jersey'deki bir hastanede ölüyor, kardeşi New York'taki bir hastanede açık kalp ameliyatının ardından iyileşiyor olsa da –ve o, bütün haftayı bir yatağın başından diğerine seyahat ederek geçirmiş olsa da– Howie'nin gücü hiç azalmıyordu, güven verme yeteneği de öyle. Otuz yaşındaki sağlıklı eşin elli altı yaşındaki kocasına bakmakta yetersiz kalışı, Howie'nin şen şakrak desteğiyle fazlasıyla telafi edilmişti. "Muazzam biçimde beceriksiz kapak kızı" olarak bahsetmeye başladığı kadının yerine iki özel hemşire öneren –Maureen Mra-

zek gündüz hemşiresi, Olive Parrott gece hemşiresiydi– ve sonra da kardeşinin itirazlarına karşın masrafları kendi karşılamakta ısrar eden, Howie'ydi. "Hastalığın tehlikeliydi, cehennem azabı çektin" dedi Howie, "ve ben buralarda olduğum sürece hiçbir şey ve hiç kimse senin iyileşmeni geciktiremeyecek. Bu sağlığının hızlı biçimde düzelmesini güvenceye almak adına verilmiş bir hediye yalnızca." Birlikte odanın girişinde ayakta duruyorlardı. Howie konuşurken kaslı kollarını kardeşine doladı. Duygusallığa yenik düşmemiş gibi gözükmeyi tercih etse de –kardeşininkinin hemen hemen bir kopyası olan– yüzü, "Annemle babamı kaybetmeyi kabullenmek zorundayım. Seni kaybetmeyi ise asla kabullenemem" derken, duygularını gizleyemiyordu. Sonra onu Jersey'deki hastaneye götürmek için aşağıda bekleyen limuzini bulmak üzere gitti.

Gece hemşiresi Olive Parrott, tutumu ve davranışları ve iriliğiyle ona Eleanor Roosevelt'i hatırlatan geniş, siyah bir kadındı. Babasının Jamaika'da bir avokado çiftliği vardı ve annesi her sabah sayfalarına çocuklarının rüyalarını kaydettiği bir rüya defteri tutuyordu. Uyuyamayacak kadar rahatsız olduğu gecelerde, Olive yatağın ayakucundaki bir sandalyeye oturur ve ona avokado çiftliğinde geçen çocukluğu hakkında masum masallar anlatırdı. Batı Hint adalarına has bir aksanı ve tatlı bir sesi vardı ve sözleri annesi oturup kendisiyle fıtık operasyonundan sonra hastanede konuştuğundan bu yana hiçbir kadının yapmadığı ölçüde yatıştırmıştı onu. Olive'e sorduğu sorular dışında konuşmuyordu, hayatta olmaktan delicesine hoşnuttu. Onu tam zamanında yakaladıkları ortaya çıkmıştı: Hastaneye kabul edildiğinde kalp atardamarları yüzde 90 ile 95 arasında tıkalıydı ve ağır ve muhtemelen ölümcül bir kalp krizinin eşiğindeydi.

Maureen, Bronx'taki İrlandalı-Slav bir ailede kabadayı gibi büyümüş, etli butlu, güler yüzlü, kızıl saçlı bir kadındı ve bir işçi sınıfı kabadayısının kendine güveniyle körüklenen açık sözlü bir konuşma tarzı vardı. Ameliyat sonrasında hissettiği halsizlik öylesine şiddetliydi ki, yalnızca tıraş olmak bile –ayakta dahi değil, sandalyeye oturup tıraş olmak– onu çok yoruyordu, yanında Maureen'le hastane koridorunda ilk yürüyüşünü yaptıktan

sonra da uzun bir uyku çekmek için yatağa dönmesi gerekmişti; buna rağmen sabahları geldiğinde onu yalnızca görmek bile moralini yükseltiyordu. Babasının doktorunu arayan ve doktorla kendisi konuşacak gücü bulana dek, ölüm döşeğindeki adamın durumu hakkında onu bilgilendiren kişi Maureen'di.

Howie, tartışmasız biçimde hastaneden çıkınca evde geçireceği en azından ilk iki hafta boyunca (yine giderleri Howie'ye ait olacak şekilde) ona Maureen ve Olive'in bakmasına karar vermişti. Hastanın karısına danışılmadı ve o da bu düzenlemeden ve kocasına bakamayacağının ima edilmesinden nefret etti. Özellikle de hastanın eşi olan kendisine karşı hissettiği küçümseme duygusunu gizlemek için pek az çaba gösteren Maureen'e kızgındı.

Evde, bitkinliğinin azalması ve işe dönebileceğini düşünmeye başlaması üç haftadan fazla zaman aldı. Akşam yemeğinden sonra sırf bir sandalyede dik oturup yemek yeme çabasından yorgun düştüğü için yatağına dönmesi, sabahları ise duş almak için plastik bir taburede oturur vaziyette olması gerekiyordu. Maureen'le birlikte hafif jimnastik hareketleri yapmaya başladı ve birlikte çıktıkları öğleden sonra yürüyüşlerine her gün bir on metre daha eklemeyi denedi. Maureen'in bahsedip durduğu, evlenmek için düzenli bir iş bulmasını beklediği, TV kameramanı olan bir erkek arkadaşı vardı ve günün sonunda işten çıktığında Yorkville'de yaşadığı evin köşesindeki bir barda mahalleli müdavimlerle birkaç kadeh içki içmeyi seviyordu. Hava güzeldi ve dışarıda yürürlerken, üstüne oturan polo tişörtü, kısa eteği ve yazlık sandaletleriyle hemşiresinin endamına iyice bir bakıyordu. Erkekler onu hep kesiyorlardı ve eğer biri göstere göstere gözlerini ona dikerse adamı sahte bir saldırganlıkla önüne bakmaya zorladığı da oluyordu. Maureen'in yanında oluşu onu günden güne daha da güçlü hissettiriyordu ve onlar girdikten kısa süre sonra kapıları çarpan ve bazen kendini dairenin dışına atan kıskanç karısı dışında, yürüyüşlerden sonra her şeyden hoşnut bir halde evine dönüyordu.

Hemşiresine âşık olan ilk hasta o değildi. Maureen'e âşık olan ilk hasta bile değildi. Geçen yıllar boyunca, durumları ondan çok daha kötü olan ve kendisi gibi Maureen'in yaşama gücünün yardımıyla tamamen iyileşen birkaç hastayla ilişkisi olmuştu. Onun yeteneği, hasta olanlara umut vermekti, o kadar

umutla doluyorlardı ki dünyayı ortadan kaldırmak için gözlerini kapamak yerine onun canlı varlığını görebilmek için gözlerini açıyor ve gençleşiyorlardı.

Babası öldüğünde, Maureen New Jersey'ye geldi. Hâlâ araba sürmesine müsaade edilmiyordu, arabayı Maureen kullandı ve Union'daki Kreitzer Anıt Evi'ni ayarlaması için Howie'ye yardım etti. Babası hayatının son on yılında dindar birine dönüşmüştü ve emekli olduktan ve eşini kaybettikten sonra günde en az bir defa sinagoga gider olmuştu. Nihai hastalığından çok önce, hahamından cenaze törenini bütünüyle İbranice gerçekleştirmesini istemişti, sanki ölümle boy ölçüşebilecek en güçlü cevap İbraniceymiş gibi. Babasının küçük oğlu içinse dilin hiçbir anlamı yoktu. Howie'yle birlikte o da on üç yaşındayken –cumartesi yapılan ergenlik töreninden sonraki pazar günü– Yahudilik'i ciddiye almayı bırakmış, o zamandan beri de bir sinagoga ayak basmamıştı. Hatta hastane kayıt formunda din hanesini boş bırakmıştı, "Yahudi" yazarsa bir haham, hahamların konuştuğu biçimde konuşmak üzere gelmesin, odasını ziyaret etmesin diye. Dinin yalan dolan olduğunu hayatta erken fark etmişti ve bütün dinleri saldırgan buluyordu, batıl inançlı boş laflarının anlamsız, çocukça olduğunu düşünüyordu, bütün o yetişkinleşememe durumuna –bebek konuşmalarına ve doğruculuğa ve koyunlara ve içleri coşku dolu inançlılara katlanamıyordu. Onun için Tanrı ve hayata dair bir el çabukluğu veya modası geçmiş cennet fantezileri söz konusu değildi. Bizden önce yaşamış ve ölmüş bedenler tarafından konmuş kurallara uygun biçimde yaşamak ve ölmek üzere doğmuş olan bedenlerimiz vardı yalnızca. Hayatta felsefi bir pozisyonu varsa şayet, işte buydu – buna erken bir zamanda, sezgileriyle ulaşmıştı ve ne kadar basit olsa da, tamamı buydu. Eğer bir özyaşamöyküsü yazacak olsa ismini *Bir Erkek Bedeninin Yaşamı ve Ölümü* koyardı. Ama emekli olduktan sonra yazar değil, ressam olmaya çalıştı ve böylece, bu başlığı bir dizi soyut resminde kullandı.

Ama babasının Jersey Paralı Otoyolu'nun hemen sonundaki özel kabristanda annesinin yanına gömüldüğü gün, neye inanıp neye inanmadığının hiçbir önemi kalmamıştı.

Ailenin eski on dokuzuncu yüzyıl kabristanının asıl arazisine girerken geçtikleri kapının üzerinde, kabristan kuruluşunun adının İbranice yazılı olduğu bir kemer vardı; kemerin iki ucu altı kenarlı birer yıldızla süslenmişti. Kapının iki sütununun taşları, zaman ve vandallar tarafından fena halde kırılmış, ortalığa dağılmıştı ve içeri girmek için paslanmış bir kilidi olan yamuk yumuk bir demir kapıyı itmeye gerek yoktu, kapının menteşeleri yarı yarıya çıkmış, toprağın beş on santim içine girmişti. İbranice bir yazıt ve kaidenin dibine gömülü olan aile fertlerinin isimlerinin yazılı olduğu dikilitaşın malzemesi de aradan geçen onyılları iyi atlatamamıştı. Dik duran mezartaşlarının oluşturduğu kalabalık sıraların başında, filigran desenlerle süslü çelik kapısı ve sakinlerinin defnedildiği günlerde vitrayla renklendirilecek olan iki özgün penceresi vandalizmden korunmak için beton bloklarla mühürlenmiş olan, eski bölgeye ait tuğladan yapılmış küçük türbe duruyordu; böylece kare şeklindeki ufak bina, ölen aile fertlerini barındırmak üzere onu inşa edenlerin ün, zenginlik ve statüsüyle uyumlu ebedi bir ikametgâhtan çok, terk edilmiş bir ambara veya artık faaliyet göstermeyen bir umumi tuvalete benziyordu. Üzerlerinde bazen Yidiş, Rusça, Almanca ve hatta Macarca sözcükler de bulunan, çoğunlukla İbranice yazılarla işlenmiş dik mezar taşlarının arasından yavaşça geçtiler. Çoğunun üzerine Davud Yıldızı oyulmuştu, diğerleri de Tanrı'ya dua eden bir çift elle veya bir testiyle veya beş kollu bir şamdanla, özenle süslenmişti. Küçük çocukların ve bebeklerin mezarlarında –sayıları yirmili yaşlarında büyük olasılıkla çocuk doğururken ölmüş genç kadınlar kadar çok olmasa da, bunlar da az sayılmazdı– bazen üstüne bir kuzu heykeli kondurulmuş veya üst kısmı testereyle biçilmiş bir ağaç gövdesi şeklinde bir gravürle süslenmiş bir mezar taşına rastladılar ve asıl kabristanın eğri büğrü, engebeli, dar patika yollarında, cenaze töreninin gerçekleşeceği daha yeni, park benzeri kuzey alanına doğru tek sıra halinde giderlerken, başkalarının yanında Elizabeth'in en sevilen kuyumcu dükkânının merhum sahibinin cemaatine düşkün babasının Elizabeth ile Newark sınırındaki bir tarlada kurduğu bu küçük Yahudi kabristanında, 1918 yılındaki, on milyon kişiyi öldüren grip salgınında cemaatten kaçının can verdiğini saymak mümkündü.

1918: Yirminci yüzyılın hatırasını sonsuza dek karartacak, ceset dolu bir sürü *anni horribiles*'ten yalnızca biri.

İki düzine kadar akrabasıyla birlikte mezarın başında duruyordu, elini kavrayan kızı sağındaydı, iki oğlu arkasındaydı ve kızının yanında da karısı vardı. Yalnızca orada durarak babasının ölümünün sebep olduğu darbeyi hissetmenin, fiziksel gücüne yönelik şaşırtıcı bir meydan okuma olduğunu gördü. Howie'nin yanında, solunda durup nahoş bir olayın yaşanmasını engellemek için bir kolunu belinin çevresine dolayıp onu sıkıca tutması iyi bir şeydi.

Annesine veya babasına ne anlam vereceğini bilmek zor olmamıştı hiç. Onlar bir anne ve bir babaydı. Onların başka arzuları pek yoktu. Ancak vücutlarının kapladığı alan şimdi boşalmıştı. Hayatları boyu devam eden dayanıklılıkları sona ermişti. Keresteden yalın bir kutu olan babasının tabutu, kayışların üzerinden karısının tabutunun yanına, onun için kazılmış çukura doğru indirildi. Ölü adam orada mücevher satarken harcadığı saatlerden bile –ki aslında bu hiç de küçümsenecek bir sayı değildi– daha uzun süre kalacaktı. Dükkânı ikinci oğlunun doğduğu yıl, 1933'te açmış, Elizabethli ailelerin üç kuşağına nişan ve düğün yüzükleri sattıktan sonra, 1974'te dükkândan kurtulmuştu. 1933 yılında olanaksızlıklara karşın gerekli sermayeyi nasıl bulduğu, hele 1933 yılında *müşteri* bulmayı nasıl başardığı, oğulları için her zaman için bir muamma olmuştu. Ama pazartesi, çarşamba, cuma ve cumartesi günleri sabah dokuzdan akşam dokuza dek, salı ve perşembe günleri ise dokuzdan beşe dek çalıştığı Springfield Caddesi'ndeki Abelson Irvington dükkânındaki saat tezgâhının arkasındaki işini, vitrininde ilk gününden itibaren siyah harflerle "Pırlanta-Mücevherat-Saat" ve altında daha küçük harflerle "Pahalı kol ve duvar saatleriyle mücevherlerin tamiri yapılır" yazan beş metre genişliğindeki, kendine ait küçük Elizabeth dükkânını açmak üzere bırakması, oğulları içindi. Nihayet otuz iki yaşındayken Moe Abelson için değil, kendi ailesi için haftada altmış yetmiş saat çalışmak üzere yola çıkmıştı. Elizabeth'in büyük oranda işçi sınıfından oluşan nüfusunu cezbetmek ve liman şehrinin kiliseye gi-

den on binlerce Hıristiyan'ını kendi Yahudi ismiyle uzaklaştırmaktan veya korkutmaktan kaçınmak için, bol kepçeden kredi dağıttı – en azından aldıkları kredinin yüzde otuz veya kırkını ödedikleri müddetçe sorun yoktu. Hiçbir zaman verdiği kredilerin peşine düşmedi; maliyeti kurtarması yeterliydi, daha sonra gelip haftada birkaç dolar verebilirlerdi, hatta hiçbir şey ödemeseler de olurdu, gerçekte umurunda bile olmazdı. Verdiği krediler yüzünden hiçbir zaman iflas etmedi ve zaten iyi niyetini sergilemiş oluşu hepsine değerdi. Daha çekici kılmak için dükkânı birkaç gümüş tabaklı parçayla, çay takımları, tepsiler, yemek takımları, üç kuruşa sattığı şamdanlarla süsledi ve Noel zamanı vitrine Noel Baba'nın olduğu bir kar manzarası yerleştirmeyi ihmal etmedi, ancak asıl dahiyane hareketi, işine kendi adını değil, Union County'den envanterini toptancıya satıp yetmiş üç yaşında emekli olana dek sadık müşterileri olan sıradan insan yığınlarının bildiği şekilde "Sokaktaki Adamın Kuyumcu Dükkânı" ismini vermesi olmuştu. "Çalışan insanlar için bir pırlanta satın almak büyük bir olaydır" derdi oğullarına, "pırlanta ne kadar ufak olursa olsun. Pırlantayı eşleri, güzel görünmek için veya bir statü sembolü olarak takabilirler. Ve eşi pırlanta taktığında bu adam artık yalnızca bir tesisatçı değildir, karısı pırlanta sahibi olan bir adamdır. Karısı, yok olmayacak bir şeye sahiptir. Çünkü güzelliği ve statüsü ve değerinin ötesinde, pırlanta yok olmayacak bir şeydir. Önemsiz, ölümlü bir insan dünyanın yok olmayacak bir parçasını koluna takıyordur!"

Borsa'nın çöküşünde ve Buhran'ın en kötü yıllarında dahi maaş çeki alma şansına sahip olacağı Abelson'un dükkânından ayrılmasının, böylesine kötü günlerde kendi dükkânını açmaya cüret etmesinin sebebi basitti: Soran herkese, hatta sormayanlara da bunu *"İki oğlum var, onlara bırakacak bir şeylerim olmalıydı"* diyerek açıklıyordu.

Mezarın bir yanında, ağızları geniş bir toprak yığınının içinde olan ve dik duran iki kürek vardı. Daha sonra onları mezarı doldurmak üzere kullanacak olan mezar kazıcılar tarafından orada bırakılmış olduklarını düşünmüştü. Annesinin cenazesindeki gibi, matemli kalabalıktan her bir kişinin tabutun kapağı-

nın üzerine bir kürek dolusu toprak fırlatmak üzere çukura doğru bir adım atacağını, daha sonra da hepsinin arabalarına doğru ilerleyerek oradan ayrılacağını hayal etmişti. Ancak babası hahamdan geleneksel Yahudi tören usullerini uygulamasını istemişti ve bunlar da, şimdi keşfediyordu ki, tabutun kabristanın çalışanları veya başkaları tarafından değil, bizzat matemli kalabalık tarafından gömülmesini gerektiriyordu. Haham, Howie'ye bunu önceden söylemişti ama her nedense Howie ona söylemeyi unutmuştu ve şimdi koyu renk bir takım, beyaz gömlek, koyu bir kravat ve pırıl pırıl siyah ayakkabılarla gayet şık olan ağabeyi gidip kürek yığınının içinden küreklerden birini çıkarttıktan sonra küreği ağzına kadar toprakla doldurunca, şaşırmıştı. Sonra Howie çok resmi bir biçimde mezarın başına yürüdü, düşüncelerini gözden geçirmek üzere orada bir an durdu ve küreği aşağıya doğru eğdi, toprağın yavaşça akmasına izin verdi. Toprak, tabutun ahşap kapağının üzerine düştüğü an, insanın varlığına başka hiçbir şeyin işlemediği gibi işleyen o sesi çıkardı.

Howie yaklaşık yüz yirmi santimetre yüksekliğindeki, ufalanmış toprak piramidine küreğin ağzını daldırmayı sürdürdü. Babasının mezarı bitişik kabristanın sahasıyla aynı hizada olunca ya dek, o toprağı kürekle çukura atmaya devam etmeleri gerekiyordu.

Toprağı mezara doldurmak bir saate yakın sürdü. Küreği kavrayıp kaldırmaktan âciz, yaşlıca akrabalarla arkadaşlar tabutun üzerine avuç avuç toprak fırlatarak yardım ediyorlardı, o da bundan fazlasını yapamadı ve böylece işin hamallığı Howie'ye, Howie'nin dört oğluna ve kendi iki oğluna düştü, altısı da yirmilerinin sonunda ve otuzlarının başında, iri yarı erkeklerdi. İki kişilik takımlar halinde toprak yığınının yanında duruyor, küreği doldurup toprak yığınından çukura toprak atıyorlardı. Her birkaç dakikada bir, diğer takım işi devralıyordu ve bir noktada bu görev asla tamamlanmayacakmış, sonsuza dek orada durarak babasını görmeceklermiş gibi hissetti. Elinden gelenin en iyisi, ağabeyinin, oğullarının ve yeğenlerinin mezarın kıyısında tabutu toprakla örtmelerini izlerken, düşüncelerini cenaze töreninin acımasız dürüstlüğüne daldırmaktı. Toprak yalnızca Davud Yıldızlı bir oymayla süslü olan kapağa ulaşıncaya dek seyret-

ti, sonra da kapağın üstünü kaplamaya başlayışını seyretti. Babası yalnızca tabutun içinde değil, aynı zamanda tüm o toprağın ağırlığının altında da yatacaktı ve bir anda, sanki arada tabut yokmuşçasına babasının ağzını gördü, sanki mezara fırlattıkları toprak, doğrudan onun üzerine yığılıyor, ağzını dolduruyor, gözlerini kör ediyor, burun deliklerini tıkıyor ve kulaklarını kapatıyordu. Onlara durmalarını söylemek, daha fazla ileri gitmemelerini emretmek istedi – babasının yüzünü örtmelerini ve hayatı içine çektiği geçitleri kapatmalarını istemiyordu. Doğduğum günden bu yana o yüze bakıyorum – babamın yüzünü gömmeyi bırakın! Ama güçlü çocuklar belli bir tempoda çalışmaya başlamışlardı ve artık duramazlardı ve kendini mezara atıp onu gömmeyi bırakmalarını istese dahi durmayacaklardı. Şimdi onları hiçbir şey durduramazdı. Yaptıkları işe devam edecek, gerekirse onu da gömerek işlerini yapacaklardı. Alnı terle kaplı olan Howie kenara çekilmişti, sportif hareketlerle işi tamamlayan, arkaik bir ritüelin sorumluluğunu üstlenmiş matemli kişiler gibi değil de, bir kaloriferi yakıtla besleyen eski tip işçiler gibi muazzam bir hızla yaklaşan hedefe ulaşmaya çalışan altı kuzeni seyrediyordu.

Şimdi ihtiyarların çoğu ağlıyordu, birbirlerine yaslanmışlardı. Toprak piramidi ortadan kalkmıştı. Haham öne doğru bir adım attı ve yüzeyi çıplak elleriyle dikkatli bir biçimde düzleştirdikten sonra, bir çubuk kullanarak gevşek toprağın üzerine mezarın boyutlarını çizdi.

Babasının santim santim yeryüzünden kayboluşunu seyretmişti. En sonuna dek izlemek zorunda kalmıştı. İlkinden daha az korkunç olmayan ikinci bir ölüm gibiydi. Aniden babasının hastanede küçük torunlarından her birini ilk defa ellerine alıp kaldırırken, Randy'yi, sonra Lonny'yi ve en sonunda Nancy'yi yüzünde aynı şaşkın mutlulukla incelerken onu hayatının farklı katmanlarına taşıyıveren duygu selini anımsarken buldu kendini.

Sanki bir çocuk oyunu için yapılmış gibi sopayla toprakta oluşmuş çizgilere bakarken, Nancy kollarını ona dolayıp "İyi misin?" diye sordu. Onu sıkıca kucakladı ve "Evet, ben iyiyim" dedi. Sonra iç geçirerek ve hatta gülerek şunları söyledi: "Gö-

mülmenin ne anlama geldiğini artık biliyorum. Bugüne dek bilmiyordum." "Hayatım boyunca bu kadar moral bozucu bir şey görmemiştim" dedi Nancy. "Ben de görmemiştim" dedi ona. "Gitme zamanı" dedi ve o ve Nancy ve Howie'nin başını çektiği matemli kalabalık oradan sessizce ayrıldı, gerçi ayakları uzaklaşırken dahi zihni görüp düşünmüş olduğu her şeye geri dönüyor ve o da bu düşüncelerden kurtulamıyordu.

Mezar doldurulurken rüzgâr estiği için, kabristandan ayrılıp New York'a dönmelerinden çok sonra da, ağzının içini kaplayan toprağın tadını alabiliyordu.

Sonraki dokuz yıl boyunca sağlığında bir değişiklik olmadı. İki defa krize hazırlıksız yakalanmış ancak yanındaki yataktaki oğlanın aksine başına bir felaket gelmeden kurtulmuştu. Sonra, 1998 yılında tansiyonu yükselmeye ve ilaçlarını değiştirmelerine rağmen düşmemeye başlayınca, doktorlar böbrek atardamarında, şimdilik yalnızca böbrek fonksiyonlarında ufak bir kayba yol açan bir tıkanma olduğuna karar verdiler, böylece böbrek atardamarlarına anjiyoplasti yapılmak üzere hastaneye yattı. Şansı yine yaver gitti ve bir kateter yardımıyla femur atardamarından sokulup aort yoluyla tıkalı kısma gönderilen bir stentin takılmasıyla sorun çözüldü.

Altmış beş yaşındaydı, yeni emekli olmuştu ve şimdiye dek üç defa boşanmıştı. Sağlık sigortası devam ediyordu, Sosyal Güvenlik'ten emekli maaşı almaya başladı ve vasiyetini yazmak üzere avukatıyla bir araya geldi. Vasiyet yazmak –yaşlanmanın, hatta ölümün en iyi yanı buydu, kişinin vasiyetini yazması ve zaman geçtikçe güncellemesi ve tekrar gözden geçirmesi ve dikkatli bir biçimde tekrar düşünerek yeniden yazması. Birkaç yıl sonra, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından kendisine verdiği sözü tuttu ve Manhattan'dan ailesiyle her yaz tatile gittikleri bir sahil kasabasından yalnızca birkaç kilometre ötede bulunan Jersey Kıyısı'ndaki Starfish Sahili emekliler köyüne taşındı. Starfish Sahili'ndeki konutlar, büyük pencereleri olan ve kaydırmalı cam kapıları arkalarındaki verandalara açılan, çatıları göz alıcı renklerdi asbest kiremit döşeli tek katlı evlerdi; sekiz evlik gruplar, çalılık bir bahçeyle ufak bir göleti çevreleyen yarı daire-

sel bir yerleşkeyi oluşturuyorlardı. Yüz dönüm araziye yayılmış bu sitenin beş yüz yaşlı sakinine sunulan imkânlar arasında, tenis kortları, içinde çömlekçilik kulübesi de olan ortak bir geniş bahçe, bir fitness merkezi, bir postane, bir seramik stüdyosu, marangoz atölyesi, ufak bir kütüphane, üç terminali ve bir ortak yazıcısı olan bir bilgisayar merkezi ve konuşmalar, performanslar ve dış ülkelerdeki seyahatlerinden henüz dönmüş çiftlerin sunduğu slayt gösterileri için büyük bir salon vardı. Sitenin merkezinde ısıtmalı açık bir olimpik yüzme havuzu ve daha küçük, kapalı bir havuz vardı, kasabanın anacaddesinin sonundaki mütevazı alışveriş merkezinde bir kitapçı, bir içki dükkânı, bir hediyelik eşya dükkânı, bir banka, bir komisyonculuk ofisi, bir emlakçi, bir hukuk bürosu ve bir benzin istasyonunun yanı sıra temiz bir de lokanta bulunuyordu. Arabayla kısa bir sürüş mesafesinde bulunan bir süpermarket vardı ve eğer yürüyebiliyorsanız, ki kasaba sakinlerinin pek çoğu yürüyebiliyordu, tahta yaya kaldırımına kadarki yaklaşık bir kilometrelik yolu kolaylıkla yürüyüp oradan da aşağıya, bütün yaz boyunca bir cankurtaranın işbaşında olduğu geniş okyanus plajına inebilirdiniz.

Köye taşınır taşınmaz üç odalı konutundaki güneşli oturma odasını resim stüdyosuna dönüştürdü, tahta yaya kaldırımının üzerinde bir saat süren, altı kilometrelik günlük yürüyüşünü yaptıktan sonra günün geri kalanını uzun zamandır içinde barındırdığı bir hevesi tatmin ederek, mutlulukla resim yaparak geçiriyordu, beklediği tüm heyecanı ona sağlayan bir alışkanlık olmuştu bu. Varlığıyla ona hep zevk vermiş olan çocuğu, kendisi dört yaşında iki çocuk sahibi, boşanmış bir anne olarak artık onun ümit ettiği gibi korunaklı bir hayat sürmeyen Nancy dışında, New York'un hiçbir şeyini özlemiyordu. Kızlarının boşanmasının ardından kendisi ve Phoebe kaygılanarak olaya müdahale etmişlerdi ve her biri ayrı ayrı onun üniversitede okumak üzere Midwest'e gittiğinden beri geçirmedikleri kadar uzun bir süreyi Nancy'yle birlikte geçirmişlerdi. Nancy, ticaret kültürünü ve özellikle de onun mesleğini açıkça küçümseyen bir yüksek lisans öğrencisi olan ve kendini artık boş zamanlarında oda müziği dinlemekten ve kitap okumaktan hoşlanan sessiz, nazik bir çiftin bir yarısı olarak değil de bir ikiz çocuk babası olarak bul-

duğunda genç ailesinin ev hali kargaşasını –özellikle de ilk romanını tamamlamak için düzene ve sessizliğe ihtiyaç duyan biri olarak– dayanılmaz bulan ve annelik içgüdüsünün tehdit altında olduğunu söyleyerek ağlanıp sızlandığı için Nancy'yi bu büyük felaketi başlarına sarmakla itham eden, o şiirsel koca adayıyla orada tanışmıştı. Adam küçücük apartman dairelerinde bir delilik sonucunda ürettiği o iki ufak gürültücü yaratığın ihtiyaçlarının sebep olduğu karışıklıktan iş sonraları ve hafta sonları gitgide daha çok kaçar oldu ve en sonunda çalıştığı yayıncılık işini –ve ebeveynliği- terk ettiğinde, akıl sağlığını yeniden kazanmak, yeniden düşünmeye başlamak ve elinden geldiğince çok sorumluluktan kaçınmak amacıyla doğrudan Minnesota'ya geri dönmesi gerekti.

Eğer babası istediğini yapabilmiş olsaydı, Nancy ve ikizler de sahile taşınabilirlerdi. Çocukları bedeli New York'takinin yarısı kadar olan dadılara ve çocuk bakıcılarına bırakır, Jersey hattını kullanarak işe trenle gidip gelebilirdi ve böylece babası da yakınlarında olur, onlara bakar, onları anaokuluna götürüp getirir, plajda gözkulak olabilirdi. Baba kız haftada bir akşam yemeği yemek, hafta sonları da birlikte yürümek için buluşabilirlerdi. O güzel deniz kıyısında, El Kaide tehdidinden uzakta, hep birlikte yaşar giderlerdi. İkiz Kuleler'in yıkılışından sonraki gün Nancy'e, "Hayatta kalmaya yönelik isteğim derinlere kök salmış bir durumda. Ben buradan gidiyorum" demişti. Ve yalnızca on hafta sonra, kasım ayının sonlarında, gitti. Kızının ve çocuklarının bir terörist saldırıya kurban gidebileceğini düşünmek, sahildeki ilk aylarında ona işkence etti, gerçi oraya gittiğinde kendisi için endişelenmiyordu artık ve herkesin güvenlik duygusunu altüst edip gündelik hayatlarına derin bir belirsizlik duygusu sokan o felaketten bu yana, onu her gün takip eden o anlamsız risk duygusundan kurtulmuştu. Hayatta kalabilmek için, makul ölçülerde, elinden gelen her şeyi yapıyordu yalnızca. Her zaman olduğu ve neredeyse diğer herkesin yaptığı gibi, o da hayatın sonunun, gelmesi gerekenden bir dakika dahi önce gelmesini istemiyordu.

Böbreğine stent takılmasından sonraki yıl, bir başka büyük tıkanıklık yüzünden ameliyat oldu, bu sefer aorttan kafatasının

köküne uzanarak beyne kan sağlayan ve tıkanık kaldığı takdirde insanı sakat bırakacak bir felce hatta ani bir ölüme sebebiyet verebilecek olan, iki ana arterden birinden, sol şahdamarından ameliyat olmuştu. Boynuna bir kesi attıktan sonra beyni besleyen atardamarı içindeki kan akışını durdurmak için klemple sıkmışlardı. Sonra atardamarı yararak açmış ve tıkanıklığa sebep olan plakayı kazıyarak çıkarmışlardı. Böylesine hassas bir ameliyatı tek başına yaşamak zorunda kalmamak iyi olurdu gerçi ama Nancy işi ve çocuklarının isteklerine artık yarında eşi olmadan karşılık vermeye çalıştığı için zor durumdaydı ve hayatında o günlerde yardım isteyebileceği başka kimse de yoktu. Ağabeyine ameliyattan bahsedip onu endişelendirerek yoğun iş programını bozmayı da istemiyordu, hele ki herhangi bir komplikasyon yaşanmadığı takdirde ertesi sabah hastaneden çıkacakken. Yaşadığı şey karın zarı iltihabı krizi veya beşli bir by-pass ameliyatı değildi – tıbbi açıdan bakıldığında kesinlikle durumunda olağanüstü bir şey yoktu ya da en azından şahdamar endarterektomisinin sıradan bir damar ameliyatı olduğu ve bir iki gün içinde şövalesinin başına geri dönebileceği konusunda ona güvence veren hoş cerrah tarafından buna inandırılmıştı.

Böylece sabahın erken saatlerinde tek başına arabaya binip hastaneye gitti ve o günkü ameliyatların ilk raundu için randevu almış ve hasta önlüğü giymiş olan diğer on on iki erkekle birlikte cerrahi katındaki camlı giriş salonunda beklemeye başladı. Salon muhtemelen öğleden sonra dörde kadar böyle dolu olacaktı. Hastaların çoğu ameliyatlarından sağ çıkacaklardı ve haftalar geçtikçe aralarından birkaçı bunu başaramayacaktı; yine de gazetelerin sabah baskılarını okuyarak zaman geçiriyorlardı ve aralarından biri çağrılıp da ameliyat odasına gitmek üzere ayağa kalktığında, gazetenin sayfalarını, isteyen birilerine veriyordu. Odadaki sakinliğe bakınca, hani sanki beyne giden atardamarları kesilip açılmayacakmış da saçlarını kestireceklermiş zannederdiniz.

Yanında oturan ve o günkü gazetenin spor sayfasını ona uzatan adam bir ara onunla sessizce konuşmaya başladı. Muhtemelen daha kırklı yaşlarının sonlarında veya ellilerinin başlarındaydı ancak solgun bir cildi vardı ve sesi de güçlü veya kendine güvenen bir ses değildi. "İlk önce annem öldü" dedi, "altı ay

sonra babam öldü, ondan sekiz ay sonra hayattaki tek kız kardeşim öldü, bir yıl sonra evliliğim bitti ve karım sahip olduğum her şeyi aldı. Ben de o sıralarda neredeyse birinin gelip 'Şimdi sağ kolunu da keseceğiz. Ne dersin, bunu da kaldırabilecek misin?' diye soracağını düşünür olmuştum. Sağ kolumu kesiyorlar. Daha sonra gelip 'Şimdi de sol kolunu keseceğiz' diyorlar. Sonra, o da hallolunca, bir gün yine gelip 'Artık gitmek ister misin? Yaşadıkların yetti mi? Yoksa devam edip bacaklarına geçelim mi?' diyorlar. Bütün o süre boyunca ben, 'Ne zaman, ne zaman gideceğim? Ne zaman havagazını açıp kafamı fırının içine sokacağım? İnsan daha fazla ne kadar dayanabilir?' diye soruyordum kendi kendime. On yıl boyunca acımla böyle yaşadım. On yılımı aldı. Acı en sonunda bitti ve şimdi de bu kepazelik başladı."

Kendi sırası geldiğinde yanındaki adam gazetenin spor bölümünü geri almak için ona doğru uzandı, o ise, bir hemşire tarafından ameliyat odasına götürüldü. İçeride parlayan ışıklar altında hareket edip duran yarım düzine insan, onun ameliyatı için hazırlık yapıyorlardı. Cerrahın onların arasında nerede olduğunu saptayamadı. Onun cana yakın yüzünü görmek onu rahatlatabilirdi ancak doktor ya ameliyat odasına henüz girmemişti ya da pek görülemediği bir köşede duruyordu. Daha genç doktorlardan birkaçı şimdiden ameliyat maskelerini takmışlardı, görünüşleri teröristleri getirdi aklına. Aralarından bir tanesi, ona genel mi yoksa lokal anestezi mi tercih ettiğini sordu, sanki bir garson kırmızı mı yoksa beyaz şarap mı tercih ettiğini soruyordu. Kafası karışmıştı. Neden anesteziyle ilgili karar bu kadar geç veriliyordu? "Bilmiyorum. Hangisi daha iyi?" dedi. "Lokal bizim için daha iyi. Hasta bilinçliyken beyin fonksiyonunu daha iyi izleyebiliyoruz." "Bana lokalin daha güvenli olduğunu mu söylüyorsunuz? Bunu mu söylüyorsunuz yani? O zaman öyle olsun."

Bir hataydı, katlanması çok zor bir hataydı, çünkü ameliyat iki saat sürdü ve klostrofobik bir biçimde kafasının üzeri bir bezle örtüldü ve kesip kazıma işleri kulağının o kadar yakınında olup bitiyordu ki, bir yankı odasının içindeymişçesine, aletlerin yaptığı her hareketi duyabiliyordu. Ancak yapılacak bir şey yoktu. Verilecek bir kavga yoktu. Ona dayanacak, tahammül edeceksin. Yalnızca devam ettiği sürece ona teslim ol.

O gece iyi uyudu, ertesi gün kendini iyi hissediyordu; öğleden sonra aşağıda onu almaya gelen bir arkadaşının beklediği yalanını uydurdu, taburcu edildi ve otoparka gitti ve arabasını dikkatle sürerek eve döndü. Dairesine gidip de stüdyosunda, yakında karşısına geçip resim yapmaya devam edebileceği tuvale gözlerini dikince, gözyaşlarına boğuldu, tıpkı onu az daha öldürecek olan karın zarı iltihabı krizinden sonra eve geldiğinde babasının yapmış olduğu gibi.

Ama şimdi, bitmek yerine devam ediyordu; artık hastaneye yatmadığı bir yıl dahi geçmiyordu. İkisi de uzun birer ömür sürmüş ebeveynlerin oğlu ve Thomas Jefferson Lisesi'nde Amerikan futbolu oynadığı günlerdeki kadar formdaymış gibi görünen kendisinden altı yaş büyük bir adamın kardeşi olarak, henüz altmışlarındayken sağlığı bozulmaya ve vücudu sürekli olarak tehdit altındaymış gibi görünmeye başlamıştı. Üç defa evlenmişti, metresleri, çocukları ve başarıya ulaştığı ilginç bir işi olmuştu ama şimdi ölümden kurtulmak hayatının ana meşgalesi, vücudunun çöküşü de bütün öyküsü haline gelmiş gibiydi artık.

Şahdamarı ameliyatının ertesi haftası, doktoru bir anjiyogram yaptırıp kalbinin arka duvarındaki greftlerdeki bir tıkanıklık yüzünden sessiz bir kalp krizi geçirdiğini keşfetti. Haberler onu serseme çevirdi, gerçi Nancy neyse ki hastaneye kadar ona eşlik etmek üzere trenle gelmişti ve onun rahatlatmasının yardımıyla eski sakinliğine kavuştu. Doktor daha sonra anjiyoplasti yaptı ve yeni plaka katmanlarının oluştuğu sol ön atardamarı balonla açtıktan sonra, oraya bir stent yerleştirdi. Masadan kateterin koroner atardamarına doğru hareket edişini seyredebiliyordu – çok hafif bir yatıştırıcının etkisi altındaydı ve monitörden bütün prosedürü sanki vücudu bir başkasına aitmişçesine takip edebiliyordu. Bir yıl sonra bir anjiyoplasti daha yapıldı ve daralmaya başlamış olan greftlerden birine bir başka stent takıldı. Ertesi yıl bir başka grefte üç stent birden takıldı. Doktorun daha sonra söylediğine göre, daralmaların yerine bakılırsa pek de öyle kolay bir müdahale olmamıştı.

Her zaman olduğu gibi, kafasını dağıtmak için babasının dükkânını ve yetkili dağıtımcısı olduğu dokuz kol saati ve yedi

duvar saati markasını gözünün önüne getirdi; babası kol ve duvar saatleri satarak çok da bir para kazanmıyordu ama satışları istikrarlı olduğu ve sokakta vitrine bakan kişileri içeri soktuğu için dükkânı onlarla dolduruyordu. Girdiği her anjiyoplasti sırasında tohum halindeki bu hatıralarla yaptığı şey şuydu: Doktorlarla hemşirelerin ameliyata hazırlanırken, şaşmaz bir rutin olarak birbirlerine yaptıkları şakaları dinlemezdi, kalp hastalarını hayatta tutmak amacıyla tasarlanmış tüm o korkutucu mekanizmalar arasında kayışlarla bağlanmış halde yattığı ameliyat masasının bulunduğu soğuk, steril odaya pompalanan rock müziğini dinlemezdi ve kasığına anestezi verip atardamarına tüpün sokulması için derisini delerek işe koyuldukları andan itibaren, küçük bir oğlan çocuğu olarak okuldan sonra dükkândaki işlere yardım ederken alfabetik olarak hazırladığı listeleri –"Benrus, Bulova, Croton, Elgin, Hamilton, Helbros, Ovistone, Waltham, Wittnauer"– ezberden, fısıldayarak okurdu ve böylece dikkatini dağıtırdı, tüm bu süre boyunca marka isimlerini okurken saatin kadranında on ikiden bire kadar kıvrılan ve yine başa dönen sayıların kendilerine has görünüşlerine odaklanırdı. Sonra duvar saatlerini saymaya başlardı –"General Electric, Ingersoll, McClintock, New Haven, Seth Thomas, Telechron, Westclox"– ve doktorun müdahalenin bitmiş ve her şeyin iyi gitmiş olduğunu açıkladığını duyana dek, kurma saatlerin nasıl tıkırdadıklarını ve elektrikli saatlerin nasıl vızıldadıklarını hatırlardı. Doktorun asistanı, yaraya baskı uyguladıktan sonra, kanamayı engellemek için kasığına bir kum torbası yerleştirirdi ve ağırlık orada dururken, altı saat boyunca hastane yatağında hareketsiz yatması gerekirdi. En fenası hareket edemiyor oluşuydu, ister istemez, yavaş akan zamana sızan binlerce düşünce sökün ederdi aklına ama ertesi sabah, eğer geceleyin her şey yolunda gitmişse, baksın diye yenilmeyecek lezzette bir kahvaltı tepsisiyle uygulasın diye anjiyoplasti sonrası talimatlarından oluşan bir tomar getirilir ve sabah on birde taburcu edilirdi. Üç defa, eve gelmiş ve duş almaya çok gereksinim duyduğu için aceleyle kıyafetlerini çıkarırken elektrokardiyogramda kullanılan elektrot tamponlarının vücudunda kaldığını fark etmişti çünkü taburcu olmasına yardım eden hemşire onları göğsünden çıkarıp çöpe atmayı unut-

muştu. Bir sabah duşta, kimsenin, morarmış kolundan damaryolu kateteri dedikleri zımbırtıyı çıkarma zahmetine girmemiş olduğunu görmüştü, enfeksiyon kapmadan önce çıkarttırmak için giyinip arabayla dahiliyecisinin Spring Lake'teki muayenehanesine gitmesi gerekmişti.

Üç adet stentin takılmasından sonraki yıl, hayatını tehlikeye atan ve kalbinin arka duvarındaki skarlaşma ve sınırdaki ejeksiyon fraksiyonuyla birlikte onu ölümcül bir kardiyak aritmi adayı haline getiren yeni gelişmelere karşı korusun diye vücuduna daimi bir defibrilatör yerleştirilirken, ameliyat masasında, bir süreliğine nakavt olmuştu. Defibrilatör, çakmak boyutlarında ufak metal bir kutuydu; sol omzunun birkaç santimetre uzağındaki göğüs kafesinin üst kısmının derisinin altına oturmuştu, kabloların baş kısımları savunmasız kalbine bağlıydı ve eğer kalp atışları tehlike arz edecek kadar düzensizleşirse, düzene sokmak için kalbe bir şok vermeye ve ölümü kandırmaya hazırdı.

Nancy bu müdahalede de onunla birlikteydi ve daha sonraları odasına döndüğünde ve hasta önlüğünü sıyırıp ona o görünür tümseği, vücuduna gömülü olan defibrilatörü gösterdiğinde, bakamamıştı. Ona, "Sevgilim" dedi, "bunu beni korumak için taktılar – üzülmene gerek yok." "Seni korumak için taktıklarını biliyorum. Seni böyle bir şeyin koruyabilecek olmasından memnunum. Ancak onu görmek beni afallatıyor, çünkü" deyip onu teselli edecek bir yalan bulmak için çok geç kaldığından dolayı cümlesini şöyle bitirdi: "Çünkü sen her zaman çok genç biriydin." "Takınca onsuz halimden daha genç oluyorum. Onun sayesinde yapmayı sevdiğim her şeyi yapabileceğim, tek fark şu olacak, aritmi yüzünden ciddi bir ölüm riski taşıdığımı düşünüp endişelenmek zorunda kalmayacağım." Ama Nancy, hissettiği çaresizlik yüzünden solgunlaşmıştı ve gözyaşlarının yüzünden aşağı akmasına engel olamıyordu: Babasının, herhangi bir engeli ve güçsüzlüğü olmadan, kendisi on, on bir, on iki ve on üç yaşlarındayken nasıl idiyse öyle olmasını istiyordu, o da istiyordu aynı şeyi. Kızı bunu onun istediği kadar istiyor olamazdı ancak o an için, kendi acısını kabullenmenin kızınınkini kabullenmekten daha kolay olduğunu gördü. Kızının korkularını yatıştırmak için sevecen bir şeyler söyleme arzusu güçlüy-

dü, sanki en başa dönmüşlerdi ve ikisi arasında daha savunmasız olanı kızıydı.

Gerçekte kızı için endişelenmeyi asla bırakmamış, böylesi bir çocuğun gerçekten de kendisinin olabilmesinin nasıl mümkün olduğunu anlayamamıştı. Bunun gerçekleşmesi için gereken doğru şeyleri, Phoebe yapmış olsa da, kendisi yapmamıştı. Ama böylesi insanlar, göz alıcı biçimde iyi insanlar vardır, gerçekte birer mucizedir onlar ve kendi namuslu kızının da bu mucizelerden biri olması onun en büyük şansıydı. Çevresine bakıp da, ebeveynlerin ne kadar acı biçimde hayalkırıklığına uğrayabildiklerini gördüğünde hayretler içinde kalıyordu –tıpkı başlarına gelen şey daha önce veya daha sonra başka kimsenin başına gelmemiş gibi davranmayı sürdüren oğullarından kendisinin uğradığı gibi– sonra da her açıdan bir numara olan bir çocuğu olsun, olacak iş değildi. Bazen hayatta Nancy dışında her şeyin bir hata gibi göründüğü olurdu. Bu yüzden onun için endişelenirdi, kadın kıyafetleri satan bir dükkânın önünden onu ve beğeneceği bir şey bulmak için içeri girmeyi düşünmeden hiç geçmemişti, çok şanslıyım, bir yerlerden iyi bir şeyler çıkması lazım, diye düşünmüştü ve bu iyi şey de kızında ortaya çıkmıştı.

Şimdi onun bir yıldız koşucu olarak geçirdiği o kısa dönemi anımsıyordu. On üç yaşındayken Nancy kız okulundaki üç kilometrelik bir koşu yarışında ikinci olmuş ve hayatta bir şeyi olağanüstü biçimde yapabilme olasılığı olduğunu görmüştü. Diğer her konuda da başarılıydı ama bu, farklı bir yıldız olma biçimiydi. Bir süreliğine her gün yaptığı ilk iş olan yüzmeyi bırakmıştı, böylece sabahın erken saatlerinde ve bazen de günün son anlarında kızıyla birlikte koşabileceklerdi. Parka giderlerdi ve ortalıkta yalnızca ikisi ve gölgeler ve ışık olurdu. O günlerde okul takımında koşuyordu ve bir yarışma sırasında bir dönemeci alırken bacağı burkulmuş ve acı içinde yola düşmüştü. Ergenliğin ilk dönemindeki bir kızın başına gelebilecek bir şeydi bu – çünkü kemikler o yaşta bütünüyle sertleşmez, yetişkin bir kadının tendon sıkışmasıyla atlatabileceği şey Nancy için daha ağır bir sonuç doğurmuştu: Tendon sağlam kalmış ama kalça kemiği incinmişti. Koşu antrenörüyle birlikte Nancy'yi hastanenin acil servisine yetiştirmiş, Nancy acıyla kıvranırken yapılacak bir şey

olmadığını duyduğunda iyice korkmuştu. Gerçi gayet isabetli biçimde ona zaman içinde kendi kendine iyileşeceği söylenmişti ama bu, onun koşu kariyerinin sonu olmuştu. Yalnızca iyileşmesi sezonun geri kalanını alacağı için değil, ergenlik döneminde olduğu ve göğüsleri büyüyüp kalçaları genişlediği ve çocuksu vücuduna özgü hızına artık ulaşamayacağı için de. Ve sonra, sanki şampiyonluk koşuculuğunun sona erişi ve beden yapısındaki değişim onu altüst etmeye yetmezmiş gibi, aynı yıl anne babasının boşanmasının ıstırabını da yaşamak zorunda kalmıştı.

Hastane yatağına oturup kollarında ağladığında bunun pek çok sebebi vardı, biraz da on üç yaşındayken babası onu terk edip gitmiş olduğu için ağlıyordu. Sahile babasına yardımcı olmak için gelmişti ama serinkanlı, mantıklı evladın yapabildiği tek şey, boşanmadan kaynaklanan zorlukları yeniden yaşamak ve hayatının yarısından fazlasını ebeveynlerinin yeniden bir araya gelmesini umarak geçirdiğini itiraf etmekti. Babası, sırtını sıvazlayarak, saçlarını okşayarak ve onu kollarında usulca sallayarak "Ama gerçekliği yeniden yapamaz insan" demişti. "Olduğu gibi kabul etmeli onu. İnsan durduğu yeri muhafaza edip yaşananları olduğu gibi kabul etmeli. Başka yolu yok."

Gerçek buydu, elinden gelenin en iyisi buydu – ve yıllar önce, acil servisten dönerlerken bindikleri takside onu kollarında tutarken, olayların gidişatı birden yön değiştirdiği için hıçkırıklara boğulan kızına söylemiş olduğu şey de, aynen buydu.

Tüm bu süreçler, hastaneye gidip gelişleri onu emekliliğinin ilk yılında olduğuna oranla kesinlikle daha yalnız, daha güvensiz bir adam haline getirmişti. O çok değer verdiği huzuru ve sessizliği bile şimdi kendisinin ürettiği bir hücre hapsine benziyordu ve artık yolun sonuna yaklaştığı duygusundan kurtulamıyordu. Ama saldırılara açık bir yer olan Manhattan'a geri dönmektense bedensel zayıflıklarının sebep olduğu yabancılaşma hissine karşı çıkmaya ve çevresindeki dünyaya daha dinç bir biçimde girmeye karar verdi. Bunu da, yeni başlayanlar için öğleden sonraları, resme halihazırda aşina olanlar için de akşamları olmak üzere kasaba sakinleri için haftada iki adet ders organize ederek yaptı.

Her sınıfta yaklaşık on öğrenci vardı ve onun aydınlık stüdyosunda buluşmaya bayılıyorlardı. Genellikle resim yapmayı öğrenmek orada olmalarının bahanesiydi ve çoğunun derse gelme sebebi onun dersi verme sebebinin aynısıydı: Diğer insanlarla tatminkâr bir ilişki kurmayı istiyorlardı. İkisi dışında hepsi ondan yaşlıydı ve her hafta dostça bir neşe içinde bir araya gelseler de, sohbet dönüp dolaşıp hastalık ve sağlık meselelerine geliyordu, artık hayat hikâyeleriyle hastalıklarının hikâyeleri özdeş hale gelmişti, bu tıbbi bilgi alışverişi de neredeyse başka hiçbir şeyin konuşulmasına imkân vermiyordu. Stüdyosunda birbirlerinin kimliklerini yaptıkları resimlerden çok hastalıklarından anlıyorlardı. "Şekerin nasıl?" "Tansiyonun nasıl?" "Doktor ne dedi?" "Komşumu duydun mu? Karaciğere yayılmış." Adamlardan biri, derse taşınabilir oksijen ünitesiyle geliyordu. Bir başkası Parkinson'luydu ve titriyordu ama yine de resim yapmayı öğrenmeye hevesliydi. İstisnasız hepsi bazen şaka yollu bazen ciddi biçimde, artan hafıza kayıplarından yakınıyorlar ve ayların, mevsimlerin ve yılların ne kadar da hızlı geçtiğinden ve hayatın nasıl da artık aynı hızla ilerlemediğinden bahsediyorlardı. Kadınlardan birkaçı kanser tedavisi görüyordu. Bir tanesi tedavi için dersin ortasında stüdyodan ayrılıp hastaneye dönmek zorunda kaldı. Bir başka kadının sırtı ağrıyordu ve ayağa kalkıp şövalesinin önünde çalışmaya devam etmeden önce arada sırada odanın kenarında on on beş dakika boyunca yere yatması gerekiyordu. İlk birkaç seferden sonra ona yere yatmaktansa yatak odasına gitmesini ve oradaki yatağında istediği kadar yatmasını söyledi – sert bir şiltesi vardı, daha rahat ederdi. Bir defasında, kadın yatak odasından yarım saat boyunca çıkmayınca, kapıyı tıklattı ve ağlama seslerini duyunca kapıyı açıp içeri girdi.

Zayıf, uzun boylu, kır saçlı bir kadındı, aralarında ancak bir iki yaş fark vardı, dış görünüşü ve yumuşaklığı ona Phoebe'yi hatırlatmıştı. Adı Millicent Kramer'dı ve şimdiye kadarki öğrencilerinin en iyisiydi ve şans eseri en az pasaklı olanıydı. Onun iyi niyetle "İleri Seviye" dediği resim derslerini koşu ayakkabılarının her yerine boya damlatmadan bitirmeyi yalnızca o başarıyordu. Onun diğerleri gibi "Boya, yapmasını istediğim şeyi yapmıyor" veya "Aklımda resmedebiliyorum ama sanırım onu tu-

vale geçiremiyorum" gibi laflar ettiğini hiç duymamış, ona hiçbir zaman "Gözün korkmasın, çekingen olma" demek zorunda kalmamıştı. Stüdyoya gelir gelmez hemen "Harika bir gün geçirdim – bugün kendimi çok yaratıcı hissediyorum" diyen umutsuz vakalar da dahil olmak üzere hepsine karşı cömert olmaya çalışıyordu. Nihayet bunu duymaktan sıkıldığında Chuck Close'un bir söyleşide söylemiş olduğunu belli belirsiz hatırladığı bir lafını tekrar ediyordu: Amatörler ilham arar; geri kalanlarımız ise kalkar ve çalışmaya koyuluruz yalnızca. Derslere çizim yaptırarak başlamıyordu çünkü içlerinde çizebilen bir kişi bile yoktu, dolayısıyla figür çizmek oran ve ölçekle ilgili bir sürü soruna sebep olacaktı, bunun yerine (boyalarını ve paletlerini nasıl düzenlemeleri gerektiği gibi konularda) birkaç temel ilkenin üzerinden geçtikleri birkaç dersten ve öğrenciler kendilerini tuvale alıştırdıktan sonra, bir masanın üzerine bir natürmort kuruyor –bir vazo, biraz çiçek, bir meyve, bir çay fincanı– ve onlara bunu bir referans noktası olarak almalarını söylüyordu. Onları gevşetmek, kollarını bütünüyle kullanıp mümkünse korkmadan resim yapmaya yöneltmek için yaratıcı olmalarını söylüyordu. Onlara yaptığı düzenlemenin gerçekte neye benzediğini kafaya takmamaları gerektiğini söylüyordu: "Yorumlayın" diyordu onlara, "bu yaratıcı bir eylemdir." Maalesef bunu söylemiş olması bazen de birine "Belki de o vazoyu çay fincanının altı katı büyüklüğünde yapmamalısın" demek zorunda kalmasına yol açıyordu. Buna gelen değişmez cevap, "Ama bana yorumlamam gerektiğini söylediniz" oluyordu ve o da elinden geldiğince nazik bir biçimde, "Bu kadar da fazla yorumlamanızı istemedim" diyordu. Resim derslerinde uğraşmayı en az istediği dert ise hayal güçlerini kullanarak resim yapmalarıydı; yine de "yaratıcılık" ve kendilerini bırakma konusunda çok fazla hevesli oldukları için, bunlar bir dersten diğerine değişmeyen temalar olarak kaldı. Kimi zaman başına olabilecek en kötü şeyin geldiği, bir öğrencinin "Çiçek veya meyve resmi yapmak istemiyorum, sizin yaptığınız gibi ben de soyut resim yapmak istiyorum" dediği de oluyordu. Resme yeni başlayan bir öğrencinin soyut resim dediği şeyi yaparken onunla bu konuda tartışmaya girmenin herhangi bir yolu olmadığını bildiği için, öğrenciye "Güzel

– canınız ne istiyorsa onu yapsanıza" diyor ve görevine sadık biçimde insanlara tüyolar vererek stüdyoda dolaşırken, tahmin ettiği gibi, bir soyut resim denemesine baktıktan sonra "Çalışmaya devam edin" demekten başka söyleyecek hiçbir şey bulamıyordu. Picasso'dan, bir yetişkin gibi resim yapabilmek için içlerindeki çocuğu korumaları gerektiğini söyleyen alıntılar yaparak, resmi sanattan çok oyun oynamakla bağlantılandırmayı denedi. Yaptığı başlıca iş, çocukken resim dersi almaya başladığında duymuş olduklarını tekrarlamaktı, öğretmenleri de ona aynı şeyleri söylemişlerdi.

Yalnızca Millicent'in yanında dururken ve onun yapabildiklerini ve ne kadar hızlı yol aldığını gördüğünde kendini daha özgül cümleler kurmak zorunda hissediyordu. Ufak da olsa haftalar geçtikçe diğerlerinden bazılarının göstermeye başladığı yeteneği büyük oranda aşan, doğuştan gelen bir ustalığı olduğunu hemen fark etti. Onunlayken mesele hiçbir zaman paletteki kırmızıyla maviyi karıştırmasıyla ilgili değildi, renkler ilginç biçimde uyumlu olsun diye karışımın üzerinde ufak bir siyah veya azıcık maviyle değişiklik yapma meselesiydi ve bir şövaleden diğerine gidip aklına söyleyecek daha iyi bir şey gelmediği için "İyi gidiyor" dediğini duymasına yol açan biçimde kendini resmin her yerine dağıtanların yerine, onun resimleri tutarlıydılar. Millicent'in gerçekten de "Üzerinde fazla uğraşma" hatırlatmasına ihtiyacı vardı ama tavsiye ettiği hiçbir şey boşa gitmiyordu ve ona söylediği her şeyde ufacık da olsa bir anlam kırıntısı ararda. Onun resim yapma biçimi doğrudan içgüdülerinden geliyor gibiydi ve eğer resim yapma biçimi sınıftaki başka kimseninkine benzemiyorsa, bu yalnızca tarzındaki bir farklılıktan kaynaklanmıyor, onun şeyleri hissetme ve algılama biçiminden de geliyordu. Diğerleri farklı biçimlerde bir şeylere muhtaçtılar; sınıftakiler çoğunlukla iyi niyetli de olsalar bazıları yardıma ihtiyaç duymaktan nefret ediyordu ve hiçbir kasıt olmadan yapılan bir eleştiri dahi oradaki erkeklerden birini, örneğin bir imalat şirketinin eski CEO'sunun korkutucu biçimde buna alınmasına sebep olabiliyordu. Ama Millicent söz konusuysa bu asla olmuyordu: Öğretmen kim olursa olsun amatör bir resim dersinde öğrettiklerinin karşılığını en iyi verebilecek öğrenci oydu.

Şimdi Millicent'in yanına, yatağın üzerine oturdu ve onun elini eline alırken şöyle düşündü: Gençken önemli olan vücudunun dışı, dıştan nasıl göründüğündür. Yaşlandığındaysa, içte olan önemli oluyor ve insanlar nasıl göründüğünü önemsemeyi bırakıyor.

"Alabileceğin bir ilaç yok mu?" diye sordu ona.

"İlaçlarımı aldım" dedi. "Daha fazla alamıyorum. Zaten yalnızca birkaç saat boyunca işe yarıyor. Hiçbir şey fayda etmiyor. Üç ameliyat geçirdim. Her biri bir öncekinden daha kapsamlı ve daha asap bozucuydu ve her biri ağrıyı daha da artırıyor. Böyle bir durumda olduğum için üzgünüm. Bundan dolayı özür diliyorum."

Yatakta kafasının yanında uzanmak için çıkardığı sırt askısı vardı. Omurgasının alt kısmına oturan ve elastikleştirilmiş bir kumaş tomarına iliştirilmiş, beyaz plastik bir dış kaplamadan ve karnın üzerine sıkıca oturan dikdörtgen şeklinde çizgili bir brandadan oluşuyordu. Beyaz resim önlüğü üstünde olsa da askıyı çıkarmış ve kapıyı açıp içeri girdiğinde onu bir yastığın altına doğru iterek ortadan kaldırmaya çalışmıştı, bu yüzden de kafasının yanında duruyordu ve konuşurken sürekli olarak onu düşünmemek imkânsızdı. Arkadaki plastik kısmı 20-22 santimetreden yüksek olmayan, kıyafetlerin altına giyilebilen standart bir sırt askısıydı ve yine de ona zengin emekli köylerinde hastalık ve ölümün sürekli olarak yakın olduğunu anlatıyordu.

"Bir bardak su ister misin?" diye sordu ona.

Gözlerinin içine bakarak acıya katlanmasının ne kadar zor olduğunu görebiliyordu. "Evet" dedi Millicent zayıf bir sesle, "evet, lütfen."

Kocası, Gerald Kramer, sahilden sorumlu olan belediye yönetiminin yolsuzluklarını ifşa etmekten korkmayan haftalık ilçe gazetesinin, oranın önde gelen yerel gazetesinin sahibi, yayıncısı ve editörü olmuştu. Yakınlardaki Neptune'de bir gecekondu çocuğu olarak büyümüş olan Kramer'ı, beyin kanseri tarafından devrilip köy sokaklarında karısı tarafından bir tekerlekli sandalyede dolaştırılmaya başlayıncaya dek, epey bir caka satarak yürüyen, tenisi saldırgan ve hırpani bir biçimde oynayan, ufak bir Cessna'sı olan ve haftada bir güncel olaylar hak-

kında –sinema kulübü sponsorluğunda eski filmlerin gösterimiyle birlikte Starfish Sahili'ndeki en popüler akşam etkinliği olan– tartışma toplantıları düzenleyen, kısa boylu, kel, inatçı bir adam olarak hatırlıyordu. Emekliliğinde bile bütün hayatını önemli bir göreve adamış, her şeye kadir adam havasını muhafaza etti ama ölümünden önceki o on bir ayda hayatının düşüşünden ve çaresizliğinden afallamış vaziyette, bir tekerlekli sandalyede zayıf düşmüş halde ölmekte olan adamın –bırakın *Monmouth County Bugle*'ın bir sayfasının editörlüğünü yapmayı, artık bir tenis topuna şöyle bir çakamayan, tekne süremeyen, uçak uçuramayan bir adamın– ismini duyunca karşılık veremeyen biri olduğunu düşünmekten şaşkına dönmüş gibi görünüyordu. En şık antikalıklarından biri, ortada hiçbir özel sebep yokken, elli yıllık karısıyla birlikte arada sırada dana eskalop yemek üzere kasaba lokantasına giderken smokinini giymesiydi. "Başka hangi cehennemde giyeceğim ki?" diye açıklıyordu soran herkese – insanlara bazen beklenmedik bir cazibeyle kur yaptığı olurdu. Ancak ameliyattan sonra karısının onun yanına oturması ve çarpık biçimde de olsa ağzını açmasını bekleyip sonra onu, o kasıntı kocayı, o beyefendi kabadayıyı bir kaşıkla, temkinli bir biçimde beslemesi gerekmişti. İnsanların çoğu Kramer'ı tanır ve ona saygı duyardı, sokakta gördüklerinde merhaba demek isterlerdi ama o derin bir umutsuzluk içerisindeyken çoğunlukla karısı kafasını sallayıp onları uzaklaştırırdı – bir zamanlar büyük bir özgüvenle her şeyin merkezinde olan ve şimdi hiçbir şeyin ortasında olan birinin acılı umutsuzluğuydu bu. Kendisi şimdi hiçbir şeydi, kesin bir yok oluş tarafından kutsanmayı sinirli bir biçimde bekleyen, hareketsiz bir hiçlikten başka hiçbir şeydi.

Suyun birazını içtikten sonra Millicent Kramer'a "Burada yatmaya devam edebilirsin istersen" dedi.

"Her zaman yatamam ya!" diye bağırdı. "Daha fazla dayanamıyorum işte! Eskiden o kadar çevik, o kadar hareketliydim ki – Gerald'ın karısıysan şayet, böyle olman gerekirdi. Her yere gittik. O kadar özgür hissediyordum ki kendimi. Çin'e gittik, bütün Afrika'yı gezdik. Şimdi bir yığın ağrıkesici almadan otobüsle New York'a bile gidemiyorum. Ve ağrıkesicilerle aram iyi de-

ğil – beni tamamen delirtiyorlar. Oraya vardığımda da zaten acılar içinde oluyorum. Offf, özür dilerim. Çok üzgünüm. Burada herkesin kendi ateşten gömleği var. Benim öykümün bir özelliği yok, bunları anlatarak canını sıktığım için üzgünüm. Muhtemelen senin derdin sana yetiyordur."

"Isıtma yastığı işine yarar mı?" diye sordu.

"Ne olsa işe yarardı biliyor musun?" dedi. "O kayıp sesin tınısı. Sevdiğim sıradışı adamın sesi. Eğer o burada olsaydı, bence tüm bunlara katlanabilirdim. Ama onsuz yapamıyorum. Hayatı boyunca onu hiç zayıf düşmüş halde görmedim, sonra kanser geldi ve onu yıktı. Ben Gerald değilim. O bütün güçlerini bir araya getirir ve yapardı – sahip olduğu her şeyi bir araya getirir ve yapılması gereken her neyse onu yapardı. Ama ben yapamıyorum. Acıya daha fazla tahammül edemiyorum. Acı her şeye ağır basıyor. Bazen bir saat daha yaşayamayacağımı düşünüyorum. Bunu görmezden gelmeyi telkin ediyorum kendime. Kendime bunun önemli olmadığını söylüyorum. Kendime, 'Ona bağlanma. O bir hayalet. O bir sıkıntı, daha fazlası eğil. Ona güç verme. Onunla işbirliği yapma. Tuzağa düşme. Cevap verme. Savaş. Bas git. İpler ya senin ya onun elinde – seçim senin!' diyorum. Sanki konuşan ben, Gerald'mışım gibi günde milyonlarca kez bunu kendi kendime tekrarlıyorum ve sonra aniden o kadar kötüleşiyor ki süpermarketin ortasında yere yatmam gerekiyor ve bütün sözcükler anlamını yitiriyor. Offf, üzgünüm gerçekten. Gözyaşlarından nefret ediyorum."

"Hepimiz ediyoruz" dedi ona, "ama yine de ağlıyoruz."

"Bu derslerin benim için anlamı çok büyük" dedi Millicent. "Bütün haftayı ders saatini bekleyerek geçiriyorum. Bu dersi okulda en sevdiği dersi bekleyen bir öğrenci gibi bekliyorum" diye itiraf etti, kadının kendisine çocuksu bir güvenle baktığını gördü, sanki o gerçekten de uykuya yatırılan ufak bir çocuktu – ve kendisi, tıpkı Gerald gibi, her şeyin yoluna girmesini sağlayabilirdi.

"İlaçların yanında mı?" diye sordu.

"Bu sabah zaten almıştım."

"Bir tane daha al" dedi ona.

"Bu ilaçları alırken çok dikkatli olmak gerekiyor."

"Anlıyorum. Ama kendine bir iyilik yap ve şimdi bir tane daha al. Fazladan bir hap sana pek bir zarar veremez ama iç sıkıntından kurtulmanı sağlar. Seni şövalenin başına döndürecek."

"Etkisini göstermesi bir saat sürüyor. Ders bitmiş olacak."

"Burada kalıp diğerleri gittikten sonra resim yapmaya devam edebilirsin. İlaçlar nerede?"

"Cüzdanımda. Stüdyoda. Şövalemin yanında. Eskimiş omuz askılı eski kahverengi çantada."

Çantayı ona getirdi ve kadın bardakta kalan suyla üç dört saatliğine acıyı dindiren, uyku getirici etkisi olan, yutar yutmaz rahatlama beklentisiyle onu gevşeten büyük, beyaz, baklava biçimli ilacı içti. Derse başlamasından bu yana ilk defa, yaşlanan bir belkemiğinin dejenerasyonu hayatını ele geçirmeden önce ne kadar çekici biri olduğunu kesin biçimde görebiliyordu.

"Etkisini göstermeye başlayıncaya dek burada yat" dedi. "Sonra gel, derse katıl."

"Tüm bunlar için özür diliyorum" dedi kadın o çıkarken. "Acı insanı çok yalnız kılıyor, hepsi bu." Ve burada tahammülünü yeniden yitirdi ve elleri yüzünde, hıçkırarak ağlamaya başladı. "O kadar utanç verici ki."

"Utanılacak bir şey yok."

"Var, var" diyerek ağladı. "İnsanın kendine bakamaması, rahatlatılmak için duyduğu o acınası ihtiyaç..."

"Bu koşullarda bu anlattıklarının hiçbirinde utanılacak bir şey yok."

"Haksızsın. Bilmiyorsun. Bağımlılık, çaresizlik, yalıtılmışlık, korku... Hepsi o kadar korkunç ve utanç verici ki. Acı, kendinden korkmana sebep oluyor. Acının o mutlak ötekiliği, berbat bir şey."

Bu hale gelmiş olmaktan utanıyor, diye düşündü, utanıyor, küçük düşürülmüş, neredeyse kendisini tanıyamayacağı ölçüde aşağılanmış. Ama hangisi böyle değildi ki? Hepsi o hale gelmiş olmaktan utanıyorlardı. Kendisi de utanmıyor muydu? Yaşadığı fiziksel değişimlerden. Cinsel gücünün azalmasından. Onu şekilden şekle sokan hatalardan, hem kendi kendine uyguladığı hem de dışarıdan gelen ve onu çirkinleştiren darbelerden. Millicent Kramer'ın, kendi umutsuzluğuyla karşılaştırıldığında kü-

çük görünen düşüşüne korkunç bir ihtişam katan şey ise, elbette, o dikkafalı acıydı. Torunlarının bu fotoğraflarına bile, diye düşündü, büyükbabalarla büyükannelerin evin her tarafında bulundurduğu bu fotoğraflara bile artık muhtemelen bakmıyor. Artık hayatında acıdan başka hiçbir şey yok.

"Şşşş, şşşş, sakinleş" dedi ve sınıfa doğru yola çıkmadan önce, bir anlığına elini tutmak üzere yatağa geri döndü. "Ağrıkesicinin etkisini göstermesini bekle, resim yapmaya kendini hazır hissedince de geri dön."

Millicent on gün sonra, aşırı dozda uyku ilacı alarak kendini öldürdü.

On iki haftalık dönemin sonunda neredeyse herkes ikinci sezon için kayıt yaptırmayı istedi ama o planlarda bir değişiklik olduğunu ve bunun da gelecek sonbahara dek ders vermeyi sürdürmesini imkânsız hale getirdiğini açıkladı.

* * *

New York'tan ayrıldığında yeni evi olarak sahili seçmişti çünkü kıyıya vuran köpüklü dalgalarda yüzmeyi ve dalgalarla savaşmayı seviyordu, çünkü Jersey sahilinin bu bölgesinde mutlu çocukluk hatıraları vardı ve çünkü Nancy onunla yaşamasa bile ona yalnızca bir saat uzaklıkta olacaktı ve çünkü rahatlatıcı, konforlu bir çevrede yaşamak sağlığına kesinlikle iyi gelecekti. Hayatında kızından başka kadın yoktu. Kızı her sabah işe gitmek için evden çıkmadan önce onu aramayı hiç ihmal etmezdi ama bunun dışında telefonu pek az çalardı. İlk evliliğinden olan çocuklarının sevgisinin peşinden koşmayı bırakmıştı artık; annelerine ve onlara kalırsa doğru olan şeyi hiçbir zaman yapmamıştı ve bu suçlamalarla aile geçmişlerine dair oğullarının yorumunun sürekli pişirilip önüne konmasına direnmek, artık kendi cephaneliğinde bulunmayan bir hırçınlık gerektiriyordu. Hırçınlığın yerini büyük bir mutsuzluk almıştı. Uzun akşamlarının yalnızlığında onlardan birine telefon etme isteğine karşı koyamadığında, sonradan hep üzgün bir halde bulurdu kendini, üzgün ve yenik.

En derin suçluluk duygularının kaynağında Randy ve Lonny vardı, ama davranışlarının sebeplerini onlara açıklamaya

devam edemezdi. Onlar gençken bunu yeterince denemişti ama o zaman söylediklerini anlayamayacak kadar genç ve öfkeliydiler, şimdi ise söylediklerini anlayamayacak kadar yaşlı ve öfkeliydiler. Zaten anlayacakları şey neydi ki? Onu suçlamaktan ciddi ciddi duymaya devam edebildikleri heyecan, onun için açıklanamaz bir şeydi. Onlar yaptıkları şeyi nasıl yapmışsa, kendisi de yaptığı şeyi o biçimde yapmıştı. Onların hiç değişmeyen, affetmemek üzerine kurulu duruşları daha mı affedilir bir şeydi? Veya etkileri daha mı az zararlıydı? Milyonlarca Amerikalı erkek gibi, aileleri ayıran boşanmanın taraflarından biriydi. Ama annelerini dövmüş müydü? Onları dövmüş müydü? Annesine veya onlara bakmakta yetersiz mi kalmıştı? Aralarından herhangi biri ondan para dilenmek zorunda kalmış mıydı hiç? Bir kez dahi olsa sert davranmış mıydı onlara? Onlarla görüşebilmek için elinden gelen her şeyi yapmamış mıydı? Evli kalsaydı engellemiş olabileceği ne gelmişti başlarına? Yapamadığı şeyden, anneleriyle evliliğini sürdürerek yaşamına devam etmesinden başka, kendisini onlara daha kabul edilir hale getirmek için, neyi farklı yapmış olması gerekirdi? Bunu ya anlayacak ya da anlamayacaklardı – ve onun için (ve onlar için) üzücü bir biçimde, bunu anlamadılar. Onların kaybettikleri aynı aileyi kendisinin de kaybetmiş olduğunu da anlayamadılar. Ve hiç şüphesiz, onun hâlâ anlayamadığı şeyler de vardı. Eğer gerçekten varsa böyle şeyler, bu daha az üzücü değildi. Kimse herkese yetecek kadar mutsuzluk olmadığını veya kendi hayatının hikâyesini korumaya kalkıştığı bu sorular fügünü harekete geçirmeye yetecek derecede büyük bir pişmanlık duymadığını söyleyemezdi.

Öç aldıklarını düşünüp keyiflenmelerine sebep olmasından korktuğu için hastaneye girip çıkışlarından onlara hiç bahsetmemişti. Öldüğü zaman bundan memnun olacaklarına emindi, hep ilk çocukluk hatıraları yüzünden, onun ikinci bir aile kurmak üzere ilk ailesini terk etmesinin üstesinden gelememişlerdi. En sonunda, kendisinden yirmi altı yaş küçük olan ve Randy'yle Lonny'ye göre babaları dışında herkesin bir buçuk kilometre öteden "çatlak" olduğunu fark edebileceği bir afet uğruna –bütün ekibin Karayip Adaları'na gitmesini gerektiren birkaç günlük bir iş için kendi ajansı tarafından kiralanan ve o iş seyahatinde ta-

nıştığı bir model, daha da fenası, "beyinsiz bir model" uğruna ikinci ailesine de ihanet etmiş olması, oğullarının onun hilekâr, sorumsuz, uçarı, olgunlaşmamış, seks maceralarına düşkün biri olduğuna dair görüşlerini güçlendirmişti yalnızca. Bir baba olarak, düzenbazın tekiydi. Bir koca olarak, uğruna annelerini başından savdığı o mukayese kabul etmez Phoebe için bile, düzenbazın tekiydi. Amsalaklığı dışında özelliği olmayan biri olarak, katıksız bir sahtekârdı. Ve yaşlılığında bir "ressam" haline gelişi, işte bu, oğulları için, şakaların en büyüğüydü. Her gün ciddi ciddi resim yapmaya başladığında Randy'nin babaları için uydurduğu alaycı takma isim, "mutlu çaylak"tı.

Buna karşılık ne ahlaken doğru bir noktada olduğunu ne de yargılarının mükemmel olduğunu iddia etti. Üçüncü evliliği, kendisiyle hiç alakası olmayan bir kadına karşı duyduğu sınırsız arzu, onu körleştirme ve elli yaşındayken genç bir adam rolü oynamaya yöneltme gücünü hiç yitirmeyen bir arzu üzerine inşa edilmişti. Önceki altı yıl boyunca Phoebe'yle yatmamıştı, yine de ikinci boşanmasının açıklaması olarak oğullarına bu mahrem bilgiyi sunamazdı. Phoebe'nin on beş yılık kocası, Nancy'nin on üç yıl onunla birlikte yaşamış olan babası, Howie'nin kardeşi ve doğumundan bu yana ebeveynlerinin oğlu olarak, sicilinin böylesi bir açıklama yapmasını gerektirdiğini düşünmüyordu. Yirmi yılı aşkın süredir bir reklamcı olarak sicilinin böylesi bir açıklama yapmasını gerektirdiğini düşünmüyordu. *Lonny* ve *Randy*'nin babası olarak sicilinin böylesi bir açıklama yapmasını gerektirdiğini düşünmüyordu!

Yine de hayatı boyunca kendini nasıl idare ettiğini tarif edişleri bir karikatür dahi değildi, ona kalırsa onun ne olmadığının bir tasviriydi bu, yaptıkları tarifle diğer pek çok kişi için gayet bariz olduğuna inandığı değerli tüm özelliklerini küçümsemeyi sürdürüyorlardı. Bunca yıl sonra da herhalde o kadar güçlü olmaya devam etmeyecek bir nedenle, erdemlerini en aza indirgediler sonra da eksikliklerini abarttılar. Kırk yaşlarına gelmiş geçiyorken bile, babalarına karşı, annelerini ilk terk ettiği zamanki hallerinde, çocuk kalmayı sürdürdüler, doğaları gereği insan davranışının birden fazla açıklaması olabileceğini anlayamayacak birer çocuk olarak kaldılar – yine de erkek görünümüne ve

öfkesine sahip çocuklardı onlar ve kendi kuyusunu kazmalarına karşı sağlam bir savunma yapmayı asla başaramamıştı. Kayıp babalarına acı çektirmeyi seçmişlerdi ve onlara bu gücü vererek, aynı şeyi o da yapmıştı. Onları memnun edebilmesi, hesabını kapayabilmesi, en muhteşem babalar gibi onların delirtici muhalefetine boyun eğebilmesi için elinden gelen tek şey, yanlışlarından ötürü acı çekmekti.

Hain piçler sizi! Somurtkan dangalaklar sizi! Onu bunu mahkûm eden aşağılık boklar sizi! Eğer farklı olsaydım ve farklı davransaydım, diye sordu kendine, her şey farklı olabilir miydi? Hepsi şimdi olduklarından daha az yalnız olur muydu? Elbette olurdu! Ama benim yaptığım buydu! Yetmiş bir yaşımdayım. Böyle bir adam olmuşum. Buraya ulaşmak için bunları yapmışım ve de söylenecek başka bir şey yok!

Neyse ki yıllar içinde Howie'den düzenli olarak haber almıştı. Howie ellili yaşlarının sonlarındayken, en tepede bulunan üç dört kişi dışında o yaşa ulaşan neredeyse diğer bütün ortaklar gibi, Goldman Sachs'ten emekliye ayrılmıştı; o zaman su içinde 50 milyon dolar değerindeydi. Kısa süre sonra çok sayıda şirketin yönetim kurulundaydı, en sonunda adı, ilk zamanlarında arbitraj işleri yaptığı Procter & Gamble'ın yönetim kurulu başkanı olarak geçiyordu. Yetmişli yaşlarında, hâlâ dinç ve çalışmaya hevesli bir vaziyette finansal kurumlarda uzmanlaşan, diğer şirketlerin hisselerini satın alan bir Boston firmasının danışmanı olmuştu ve satın alınacak potansiyel şirketler bulmak için seyahat ediyordu. Yine de Howie'nin zaman ayırmaya devam etmesini gerektiren sorumluluklarına ve ona yönelik taleplere karşın, iki kardeş ayda birkaç defa, bazen yarım saat boyunca, büyüme çağındaki ve okuldaki ve kuyumcu dükkânındaki günlerine ait komik anların hatıralarıyla birbirlerini eğlendirerek ve gülerek telefonda konuşurdu.

Şimdi ise, konuştuklarında üzerine yersiz bir soğukluk çöküyordu ve kardeşinin neşesine kendi yanıtı sessizlik oluyordu. Gülünç bir sebebi vardı bunun. Howie'den nefret ediyordu çünkü sapasağlamdı. Howie'den nefret ediyordu çünkü hayatında hiç hastaneye yatmamıştı, çünkü hastalık nedir bilmezdi, çünkü

vücuduna hiç neşter değmemişti, çünkü altı atardamarına birden stent takılmamış, göğüs kafesi duvarına, kardiyologu tarafından telaffuz edildiğini ilk duyduğunda ne olduğu bilmediği ve kulağına sanki bir bisikletin vites sistemiyle alakalı, tehlikesiz bir şeymiş gibi gelen, defibrilatör adlı bir kalp alarm sistemi yerleştirilmemişti. Ondan nefret ediyordu, çünkü aynı anne ve babanın çocukları olmalarına ve birbirlerine çok benzemelerine karşın, Howie onlardan fiziksel dayanıklılığı, o ise kalp ve damar sorunlarını miras almıştı. Howie'den nefret etmek gülünçtü çünkü Howie'nin tadını çıkarmak dışında sağlığı konusunda yapabileceği bir şey yoktu. Sırf kendi olarak doğduğu ve bir başkası olarak doğmadığı için Howie'den nefret etmek gülünçtü. Ne üstün atletik veya akademik yetenekleri yüzünden ne de finans alanındaki dehası ve serveti yüzünden haset etmişti ağabeyine, kendi oğullarıyla karılarını ve sonra Howie'ninkileri –onu sevmeye devam eden dört büyük çocuğunu ve birbirlerine değer verdikleri apaçık olan elli yıllık karısını– düşündüğünde de hiç haset duymuyordu. Okulda nadiren A'dan düşük not alan, kaslı, atletik yapılı ağabeyiyle gurur duyardı hep, çocukluğunun ilk günlerinden bu yana hayrandı ona. Kendisi, yüzmek dışında kayda değer bir fiziksel yeteneği bulunmayan, genç bir sanatsal yetenek olarak, Howie'yi arsızca sever ve hiç peşini bırakmazdı. Ama şimdi ondan nefret ediyordu, haset duyuyordu, fesat bir biçimde onu kıskanıyordu ve Howie'nin hayata asılmasını sağlayan güç hiç sekteye uğramamış olduğu için ona karşı öfkeli düşüncelere kapılıyordu. Telefonda konuşurken, hissettiği tüm bu akıldışı ve savunulamaz şeyleri bastırmak için elinden gelenin en iyisini yapsa da, aylar geçtikçe telefon görüşmeleri daha kısa sürmeye ve seyrekleşmeye başladı ve kısa süre içinde neredeyse hiç konuşmaz oldular.

Ağabeyinin sağlığını yitirmesi için duyduğu kindar arzuyu uzun süre devam ettirmedi – onun sağlığını yitirmesi kendi sağlığına kavuşmasına yaramayacağına göre bu haset eden adam konumunu daha fazla sürdüremezdi. Hiçbir şey sağlığını düzeltip onu gençleştiremez, hiçbir şey yeteneğini güçlendiremezdi. Yine de delicesine bir ruh hali içinde, neredeyse Howie'nin sağlığının kendi hastalıklarının nedeni olduğuna inanabileceği bir

noktaya gelmek üzereydi, her ne kadar bunun böyle olmadığını akıl etse de, uygar bir insanın eşitsizlik ve talihsizlik denilen muammaya karşı hoşgörülü anlayışından mahrum değilse de... Geçmişte psikanalist, şiddetli apandis iltihabı belirtilerine, üstünkörü bir biçimde, haset vakası teşhisi koyduğunda, hâlâ büyük oranda ebeveynlerinin oğluydu ve başka birinin sahip olduğu şeylere kendisinin sahip olmasının daha iyi olacağı inancının yarattığı duygulara henüz yabancıydı. Ama şimdi biliyordu; haset edeni, huzurlu hayatından ve daha da kötüsü, gerçekçiliğinden alıkoyan ruh halini bu yaşında keşfetmişti – kendisinde de olması gereken biyolojik yetenekleri yüzünden Howie'den nefret ediyordu.

Aniden, tıpkı oğullarının ona tahammül edemedikleri o ilkel, içgüdüsel biçimde, o da ağabeyine tahammül edemez olmuştu.

Resim derslerine, ilgi duyabileceği bir kadının geleceğini ummuştu – dersleri vermesinin nedeni yarı yarıya da buydu zaten. Ama hiçbir çekim hissetmediği, yaşıtı olan dullardan biriyle birlikte olmak onun yapabileceği bir şey değildi, sabahları tahta kaldırım boyunca koşarken gördüğü, hâlâ kıvrımlı vücutlara ve ışıldayan saçlara sahip olan ve ona geçmişteki muadillerinden daha güzel görünen o sağlam ve sağlıklı kadınlar ise onunla profesyonel biçimde masum bir gülümsemeden fazlasını paylaşacak kadar sağduyu yoksunu değillerdi. Onların hızla geçip gidişini bakışlarıyla takip etmek bir zevkti ama zorlu bir zevkti ve onları uzaktan sevmek temelde dayanılmaz yalnızlığını ancak yoğunlaştıran, acı verici bir mutsuzluk kaynağıydı. Doğru, yalnız yaşamayı seçmişti ama dayanılmaz bir yalnızlık içinde yaşamayı değil. Dayanılmaz bir yalnızlık içinde yaşamanın en kötü yanı, ona dayanmak zorunda olmaktı – ya dayanır ya da batardınız. Zihninizin arsızca, bereketli geçmişe gömülüp sizi sabote etmesini engellemek için çok çalışmanız gerekirdi.

Kendi resimlerinden sıkılmaya başlamıştı. Reklam ajanslarında çalışan diğer binlerce sanat yönetmeni gibi o da yıllar boyunca emekliliğinin kendisine sağlayacağı o kesintisiz zaman diliminin hayallerini kurmuştu. Ama sahile taşınmasından bu

yana neredeyse her gün resim yaptıktan sonra, yaptığı şeye karşı ilgisini yitirmişti. Resim yapmaya yönelik o ısrarcı ihtiyaç ortadan kalkmış, hayatının geri kalanını doldurması için tasarladığı girişimi suya düşmüştü. Başka fikir kalmamıştı elinde. Üzerinde çalıştığı her resim, bir öncekine benzemeye başlamıştı. Parlak renkli soyutlamaları, Starfish Sahili yerel sanatçılar sergisinde her zaman öne çıkmış, yakındaki bir turist kasabasındaki bir galeri tarafından satın alman üç tablosu, galerinin en iyi müşterilerine satılmıştı. Ama bu neredeyse iki yıl önceydi. Şimdi sergileyecek hiçbir şeyi yoktu. Hepsi boşa gitmişti. Bir ressam olarak, "mutlu çaylak"tan öte bir şey değildi, ve muhtemelen hep öyle olmuştu, tıpkı alaycı oğlunun taktığını hasbelkader öğrendiği isim gibi... Resim yapmak onun için sanki bir şeytan kovma ayini olmuştu. Ama hangi kötülük vardı kovulacak? Kendine ilişkin yanılsamalarından en eskisi mi? Yoksa yaşamak için doğulduğu ama yaşamak yerine ölündüğü bilgisinden kendisini kurtarmak için mi kaçıp resme sığınmıştı? Aniden hiçliğin içinde kayboldu, hiçlikte olduğundan da çok, "hiçbir şey"in üç hecesinin sesinde kaybolmuş ve sürükleniyordu, dehşetin farkına varmaya başlamıştı. Tehlike içermeyen hiçbir şey yok, diye düşündü, hiçbir şey, hiçbir şey yok – başarısızlığa uğramayan hiçbir şey yok, o aptal resimler bile başarısızlığa uğradı!

Resim çalışmalarının ne durumda olduğunu soran Nancy'ye "geri dönüşsüz bir estetik vasektomi" yaptırdığını açıklamıştı.

"Bir şey olacak yeniden başlayacaksın" dedi, babasının kullandığı abartılı dili bağışlayan bir kahkahayla kabul ederek. Annesinin şefkati, başka birinin ihtiyaçlarına duyarsız kalamayışı, onun korkunç biçimde değerini bilmediği ve sonradan yoksun kalacağı tüm o şeyleri fark etmeye başlamadan önce fırlatıp attığı, günlük, dünyevi maneviyatı, Nancy'ye de işlemişti.

"Böyle bir şey olacağını düşünmüyorum" dedi kızına. "Ben hiçbir zaman ressam olmadıysam bunun bir nedeni vardı. Ondan büyük bir tokat yedim."

"Ressam olmadıysan bunun sebebi çocukların ve karın olmasıydı" diye açıkladı Nancy, "Doyurman gereken kişiler vardı. Sorumlulukların vardı."

"Ressam olmayışımın nedeni ressam olmamamdı. O zaman da ressam değildim, şimdi de değilim."

"Offf baba–"

"Hayır, beni dinle. Yaptığım tek şey zamanımı rastgele şekiller çizerek geçirmek."

"Keyfin kaçtı şimdi, hepsi bu. Kendini aşağılama, öyle değil. Öyle olmadığını biliyorum. Dairem senin resimlerinle dolu. Onlara her gün bakıyorum ve rastgele şekillere bakmadığıma sana yemin ederim. İnsanlar evime geliyor – resimlere bakıyorlar. Bana hangi ressamın yaptığını soruyorlar. Onlarla ilgileniyorlar. Yapan ressamın hayatta olup olmadığını soruyorlar."

"Sen ne diyorsun onlara?"

"Şimdi *beni* dinle: Verdikleri tepki rastgele şekillere verilen bir tepki değil. Verdikleri tepki, gerçek eserlere verilen bir tepki. Güzel eserlere. Ve elbette" dedi ve onu yıkanıp tertemiz olmuş gibi hissettiren ve şimdi yetmişli yaşlarındayken kız çocuğuna yeniden, en baştan onu âşık eden o kahkahasıyla, "elbette onlara senin hayatta olduğunu söylüyorum. Onlara bu resimleri babamın yaptığını söylüyorum ve bunu söylemekten o kadar gururluyum ki."

"Aferin tatlım."

"Burada başarılı, ufak bir resim galerim var."

"İyi – bu kendimi iyi hissettiriyor."

"Şimdi sinirlisin yalnızca. İşte bu kadar basit. Sen olağanüstü bir ressamsın. Ne dediğimi biliyorum. Eğer bu dünyada senin olağanüstü bir ressam olup olmadığını bilmek için gerekli donanıma sahibi biri varsa, o da benim."

Phoebe'ye ihanet ederek kızına yaşattığı tüm o şeylerden sonra, o hâlâ kendisini övmek istiyordu. On yaşından beri böyleydi – hayattaki tek kusuru o sınırsız cömertliği olan, sevdiği herkesin hatalarını görmezden gelerek ve sevgiyi gereğinden fazla severek mutsuzluktan zararsızca saklanan saf ve akıllı bir kız. Sanki bir yığın otmuşçasına bağışlayıcılıktan balyalar yapan bir kız. Âşık olup evlendiği gösterişli, parlak genç mızmızın makyajında eksik olan şeyi kendinden biraz fazlaca gizlediğinde, kaçınılmaz olarak bundan zarar görmüştü.

"Üstelik yalnızca ben değilim, baba. Gelen herkes böyle. Geçen gün bebek bakıcılarıyla görüşme yapıyordum çünkü Molly bu işi yapamıyor artık. Yeni bakıcı adaylarıyla görüşme yapıyordum, sonra almaya karar verdiğim bu olağanüstü kız, Tanya, biraz ilave para kazanmayı isteyen bir öğrenci, tıpkı senin gibi o da Resim Öğrencileri Birliği'nde, yemek odasında, büfenin üstündeki tablodan, sarı olandan gözlerini alamadı. Hangisini söylediğimi anladın mı?"

"Evet."

"Gözlerini ondan alamıyordu. Sarı ve siyah olandan. Gerçekten ilginçti. Ona sorular soruyordum ve o büfenin üstüne odaklanmıştı. Resmin ne zaman yapıldığını ve benim nereden almış olduğumu sordu. Resimlerinin insanların çok ilgisini çeken bir yanı var."

"Bana çok şirin davranıyorsun canım."

"Hayır, sana içten davranıyorum, hepsi bu."

"Teşekkür ederim."

"Yine resme döneceksin. Yeniden resim yapacaksın. Resmin seninle işi henüz bitmiş değil. Sen bu arada hayatın keyfini çıkarmaya bak yeter. Senin bulunduğun yer o kadar güzelleşiyor ki. Sabırlı ol yeter. Ağırdan al yalnızca. Hiçbir şey kaybolmuş değil. Havanın tadını çıkar, yürüyüşlerin tadını çıkar, kumsalın ve okyanusun tadını çıkar. Hiçbir şey kaybolmuş değil ve hiçbir şey değişmiş değil."

Tuhaf – sözleri onu bunca rahatlatırken yine de, bir saniyeliğine dahi olsa, kızının ne dediğini bildiğine ikna olamıyordu. Ama rahatlama isteğinin, özellikle de insanı hâlâ mucizevi bir biçimde sevmeye devam eden birinden geldiğinde, önemsiz bir şey olmadığını fark ediyordu.

"Denize girmiyorum artık" dedi ona.

"Girmiyor musun?"

Karşısındaki Nancy'ydi sadece ama yine de bu itirafı yüzünden kendini aşağılanmış hissetti. "Dalgalarda yüzmek için gereken cesareti kaybetmişim."

"Havuzda yüzebiliyorsun, değil mi?

"Yüzebiliyorum."

"İyi, o zaman havuzda yüz."

Sonra ona ikizleri sordu, keşke hâlâ Phoebe'yle birlikte olsaydı, keşke Phoebe şimdi onun yanında olsaydı, keşke Nancy'nin, sadık bir karısı olmadığı için onunla bu kadar uğraşması gerekmeseydi, keşke Phoebe'yi bu şekilde yaralamış olmasaydı, keşke ona haksızlık etmiş olmasaydı, keşke yalan söylememiş olsaydı, diye geçirdi içinden. Keşke Phoebe "Bir daha asla sözüne güvenemem" dememiş olsaydı.

Neredeyse elli yaşına gelene dek başlamamıştı. Genç kadınlar her yerdeydi: Fotoğrafçıların temsilcileri, sekreterler, stilistler, modeller, muhasebeciler. Çok kadın vardı ve onlarla birlikte çalışılır, seyahat edilir, öğle yemeklerine çıkılırdı ve şaşırtıcı olan şey, olup biten değil –"başka birinin" kocasıydı ve ilişkiye girmişti– olup bitenin bu kadar geç, evliliğindeki tutku azalıp tamamen kaybolduktan çok sonra yaşanmış olmasıydı. Her şey sekreteri olarak işe aldığı on dokuz yaşındaki, güzel ve esmer bir genç kadınla başladı; işe başlamasının üzerinden iki hafta geçmemişti ki, onun bürosunda, yerde dizlerinin ve ellerinin üstünde, kıçı kalkık vaziyette duruyor, kendisi de yalnızca fermuarı açık ve bütünüyle giyinik haldeyken onu beceriyordu. Ona zorla sahip olmamıştı, ama yine de onu gerçekten hazırlıksız yakalamıştı – ne var ki, hava atacağı özellikleri olmadığının farkında olan ve geleneksel normlarla yaşamaktan, ötekilerle az çok aynı şekilde davranmaktan memnun olan kendisi de hazırlıksız yakalanmıştı. Kız o kadar ıslanmıştı ki içine girmek kolay olmuştu ve şeytan cesareti gerektiren bu koşullarda ikisinin de coşkulu birer orgazma ulaşmaları çok kısa sürmüştü. Bir sabah, kız yerden kalktıktan ve dış kısımda bulunan masasına döndükten hemen sonra, o hâlâ odasının ortasında yüzü kızarık bir halde kıyafetlerini düzeltmekle uğraşırken, grup şefi ve şirketin başkan yardımcılarından biri olan patronu Clarence kapıyı açıp içeri girdi, "Kız nerede oturuyor?" diye sordu. "Bilmiyorum" diye cevap verdi. Clarence haşin bir edayla "Evinde yapın bunu" dedi ve çıkıp gitti. İlişkileri herkesin her şeyini kaybedebileceği o ofis trapez gösterilerinden biri olsa da, yaptıkları şeyi yaptıkları yerde ve yaptıkları zamanda yapmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bütün gün boyunca kendilerini durduramayacak denli yakındılar

birbirlerine. İkisinin de tek düşünebildiği, kızın büro zemininde dizüstü vaziyette öne eğilmesi, kendisinin de, arkasına geçip eteğini kaldırması, saçlarından kavraması ve külodunu sıyırdıktan sonra tüm gücüyle ve insanların görebileceğini kesinlikle hiç umursamadan, onun içine girmesiydi.

Sonra Grenada'da çekimler oldu. İşleri o yönetiyordu ve tropik bir ormandaki ufak bir doğal havuzda çekilecek havlu reklamı için, kısa ve ince sabahlıklar giymiş ve saçlarını sanki yeni yıkamışlar gibi reklam veren şirketin havlusuyla sarmış on modeli, tuttuğu fotoğrafçıyla birlikte seçtiler. Gerekli hazırlıklar yapılmış, reklam okey almıştı, o ise kitap okuyabilmek, uyuyabilmek ve rahatsız edilmeden sakin bir yolculuk yapabilmek için uçakta diğer herkesten uzakta, tek başına oturmuştu.

Karayipler'de aktarma yaptıkları zaman uçaktan inip bekleme salonuna gitti, çevresine baktığında bütün modelleri gördü ve hepsiyle selamlaştı, sonra onları gidecekleri yere ulaştıracak olan daha küçük bir uçağa bindiler, orada onları birkaç araba ve cip benzeri küçük bir araç bekliyordu; daha işe alınırken dikkatini çekmiş olan bir modelle birlikte cipe kendisi binmeye karar verdi. Çekimdeki tek yabancı modeldi, Merete isimli bir Danimarkalı'ydı ve yirmi dört yaşında olduğuna göre muhtemelen on modelin en büyüğü oydu; diğerleri on sekiz on dokuz yaşlarında Amerikalı kızlardı. Biri arabayı sürüyordu, Merete ortada, o ise cam kenarındaydı. Gece vaktiydi ve zifiri karanlıktı. Sıkışık vaziyette oturuyorlardı, kolunu onun koltuğuna atmıştı. Araba hareket ettikten kısa bir süre sonra parmağı kızın ağzında, evliliği de tehdit altındaydı, kendisi farkında olmasa da. Asla iki farklı hayat birden yaşamamayı umarak yola çıkan o genç adam şimdi eline küçük bir balta alıp kendini ikiye yarmak üzereydi.

Otele ulaştıklarında ve o kendi odasına gittiğinde, gecenin büyük bir bölümü boyunca yalnızca Merete'i düşünerek yattı. Sonraki sabah karşılaştıklarında kız "Seni bekledim" dedi ona. Bütün olay o kadar hızlı ve yoğun bir biçimde gelişmişti ki. Gün boyunca ormanda küçük havuzun yanında çekim yaptılar, bütün gün büyük bir gayret ve ciddiyetle çalıştıktan sonra geri döndüklerinde onlarla gelen fotoğrafçının temsilcisinin sahilde sırf kendisi için bir ev kiraladığını öğrendi – kıza bir sürü iş pas-

lamıştı, bu yüzden temsilci burayı onun için kiralamıştı, böylece otelden ayrıldı, Merete de onunla birlikte geldi ve sahilde, üç gün boyunca birlikte yaşadılar. Sabahın erken saatlerinde, yüzdükten sonra eve geri döndüğünde Merete verandada, üzerinde bikinisinin yalnızca altıyla onu bekliyor olurdu. Hemen oracıkta, üzerinden hâlâ sular süzülürken, o an başlarlardı. İlk iki gün boyunca Merete onunkini ağzına alırken kendisi de sürekli kızın kıçıyla oynuyordu, ta ki en sonunda Merete kafasını kaldırıp "Madem o küçük deliği bu kadar seviyorsun, neden onu kullanmıyorsun?" diyene kadar.

New York'a döndüğünde onunla görüştü elbette. Uygun olduğu her gün, öğle yemeği vakti, kızın evine gidiyordu. Sonra bir cumartesi günü, o, Phoebe ve Nancy, 3. Cadde'den aşağı yürürlerken, sanki elinde bir market torbasıyla 72. Cadde'nin trafik ışıklarına doğru yaklaşmıyormuş da, bin tane Afrikalı antilobun ortasında ovanın çimenlerinin üzerinden geçen Kopenhaglı Merete Jespersen olarak sakin bir biçimde Serengeti parkını geçiyormuş gibi duran, yabani kendine güveniyle onu daima mahveden, rahat, dimdik duruşlu bir uykuda gezer gibi yürüyerek caddenin diğer tarafında ilerleyen Merete'i gördü. O günlerde bütün modellerin elbise askısı gibi olmaları gerekmiyordu, onun süzülüşünü ve sırtına inen altın saç demetini görmeden önce bile, onun kendi ganimeti olduğunu düşündü, bluzunun içindeki göğüslerinin ağırlığı ve küçük deliğiyle ikisine de böylesine çok zevk vermiş kalçalarının hafifçe sallanışıyla, beyaz avcının ödülüydü o. Onu gördüğünde ne korku ne de heyecan belirtisi gösterdi, her ne kadar midesi çok bulandıysa da ve ona telefon etmek için bir telefon bulması gerektiyse de (o öğleden sonranın geri kalanı boyunca düşünebildiği yegâne şey bir telefon bulmak olmuştu.) Bu, bürosunun zemininde, sekreterine zorla sahip olmakla aynı şey değildi. Onun bir canlı olarak varlığının, başlı başına dikkat edilmesi gereken kendi hayatta kalma içgüdüsüne olan ham üstünlüğüydü bu. Şimdi daha yeni yeni, hafifçe de olsa anlamaya başladığı gibi, hayatının en tehlikeli girişimiydi, her şeyi silip yok edebilecek bir şeydi. Elli yaşındayken diğer her şeyin yerini alacak bir delik bulabildiğini düşünmenin bir tür sanrı olabileceği ancak tesadüfen aklına gelmişti.

Birkaç ay sonra, onu görmek için Paris'e uçtu. Merete altı haftadır Avrupa'da çalışıyordu ve günde üç defa gizlice telefonda konuşsalar da, bu ikisinin de özlemini tatmin etmeye yetmiyordu. Phoebe'yle birlikte Nancy'yi yaz kampından eve getirmek üzere arabayla New Hamsphire'a gitmelerinden bir hafta önce, Phoebe'ye o hafta sonu bir çekim için uçakla Paris'e gitmesi gerektiğini söyledi. Perşembe akşamı gidecek ve pazartesi sabahı eve dönmüş olacaktı. Muhasebeci Ezra Pollock onunla gelecekti ve orada Avrupalı bir ekiple buluşacaklardı. Ez'in İşçi Bayramı'nın sonrasına dek ailesiyle South Freeport, Maine'den kilometrelerce ötede, denizin ortasındaki ufak, telefonsuz bir adada, yakındaki kayalık adanın kaya tabakalarında kaynaşan fok balıklarını izleyecek kadar uzaklarda, ulaşılamaz bir yerde olacağını biliyordu. Phoebe'ye Paris'teki otelin ismini ve telefon numarasını verdi ve sırf Merete'le birlikte dünyanın âşıklar başkentinde uzun bir hafta sonu geçirebilsinler diye onun tarafından yakalanma riskini aklında günde on kez tartıp durdu. Ama Phoebe şüphelenmemişti ve Nancy'yi kendi almayı dört gözle bekliyor gibiydi. Yaz boyunca ondan uzak kaldıktan sonra eve gelmesi için sabırsızlanıyordu, tıpkı kendisinin bir buçuk ay süren ayrılıktan sonra Merete'i görmek için ölüp bittiği gibi ve böylece, perşembe gecesi uçağa binip aklı o ufak delikle ve Merete'in kendisinden kıç deliğine yapmasını istediği şeyle meşgul bir vaziyette Paris'e gitti. Evet, Air France uçağının içinde Atlas Okyanusu'nu geçerken, bütün yol boyunca sadece bunun hayalini kurdu.

Ters giden şey, hava durumuydu. Yüksek basınçlı rüzgârlar ve sert fırtınalar bütün Avrupa'yı etkisi altına almıştı ve pazar günü boyunca ve pazartesi günü de hiçbir uçak kalkamadı. O iki gün de son ana dek yakınında olmak için kendisiyle gelen Merete'le birlikte havaalanında bekledi ama en erken salı gününe dek de Gaulle'den uçak kalkmayacağı belli olunca taksiyle Merete'in Sol Kıyı'daki gözdesi olan havalı ve ufak otelin bulunduğu Rue des Beaux Arts'a geri döndüler ve koyu gri camlı odalarını yeniden tuttular. Paris'te taksiyle yaptıkları gece yolculuklarının hepsinde, her defasmda sanki yanlışlıkla ve ilk defa yapmışlarcasma, aynı küçük edepsiz oyunu sahneye koymuşlardı: Elini Merete'in di-

zinin üzerine koyardı, Merete de başını çevirip taksiden dışarıya, dükkânların aydınlık vitrinlerine boş boş bakarken bacaklarını onun, ipek külotunun altına –gerçekten de içinde gösterişli bir iç çamaşırı parçasından fazlası yoktu– ulaşabileceği ve onu parmaklayabileceği genişlikte açardı, o da koltuğunda arkasına yaslanır, Merete'in, boşalmaya başladığını hissettiğinde dahi kimse ona dokunmuyormuş gibi davranması aklını başından almıyormuş gibi yapardı. Merete erotik olan her şeyin sınırlarını zorluyordu. (Daha önce, otellerinin aşağısındaki sokakta bulunan antika eşyalar satan kendi halinde bir kuyumcuda Merete'in boynuna pırlantalarla ve zümrütlerle süslü, orijinal altın zincirli çarpıcı bir gerdanlık takmıştı. Babasının işten anlayan oğlu olarak, taşları kuyumcu pertavsızıyla incelemek istemişti. "Ne arıyorsun?" diye sormuştu Merete. "Hata, çatlak, renklendirme – eğer pırlantayı on kat büyütünce bunlardan hiçbiri görünmüyorsa, o pırlanta kusursuz demektir. Görüyor musun? Ne zaman mücevherler hakkında konuşsam ağzımdan babamın sözcükleri dökülüyor." "Ama başka bir konudan konuşurken böyle olmuyor" demişti Merete. "Seninle ilgili bir konudan konuşurken olmuyor. O sözcükler benim." Alışveriş yaparken, sokaklarda yürürken, asansör çağırırken veya dairesinin köşesindeki bir dükkânda kahve içerken birbirlerini baştan çıkarmaya engel olamıyorlardı. "Bunu yapmayı, o şeyi tutmayı nereden öğrendin?" "Pertavsızı diyorsun." "Pertavsızı elinde öyle tutmayı nereden öğrendin?" "Babam öğretti. Gözünü yaklaştırıp kısıyorsun sadece. Aslında biraz senin yaptığın gibi." "Peki ne renkmiş?" "Mavi. Mavi-beyaz. Eski günlerde en iyisi buydu. Babam hâlâ en iyisinin bu olduğunu söyler. Babam, 'Pırlanta, güzelliği, statüyü ve değeri aşar ve asla yok olmaz' derdi. 'Yok olmaz', onun en çok bayıldığı sözcükler bunlardı." "Kim bayılmaz ki bu sözcüklere?" demişti Merete. "Dancada nasıl dersin?" diye sormuştu ona. "'*Uforgaengelig*.' İngilizcesi kadar olağanüstü." Satıcı kadına "Neden satın almıyoruz ki bunu?" demişti, kadın da, biraz Fransızcanın sızdığı mükemmel bir İngilizceyle –ve mükemmel bir kurnazlıkla– olgun beyefendinin genç refakatçisine, "Matmazel çok şanslılar. *Une femme choyée*" demişti ve o da 1942 yılı civarında Frelinghuysen Caddesi'ndeki küçücük bir delikteki bir sıraya oturmuş çalışan bir adam tarafından

babasının müşterileri için boyutlandırılmak üzere çeyrek veya yarım karatlık, yüz dolarlık nişan yüzüklerini taşıdığı dönemde Elizabeth'teki dükkânın envanterinin tamamına eşit bir para, belki daha da fazlasını ödemişti.) Ve şimdi Merete'in salgılarıyla yapış yapış olan parmağını çıkardı, kadının dudaklarına sürüp kokusunu yaydı, sonra parmağını diliyle yalasın diye dişlerinin arasına bastırdı, böylece ona ilk buluşmalarını ve birbirine yabancı elli yaşında Amerikalı bir reklamcı ve yirmi dört yaşında Danimarkalı bir model olarak karanlıkta, donakalmış bir vaziyette bir Karayip adasını geçerken yapmaya cüret ettikleri şeyleri hatırlatıyordu. Merete'e kendisine ait olduğunu ve kendisinin de ona ait olduğunu hatırlatıyordu. İki kişilik bir tarikattılar.

Otelde Phoebe'den gelmiş, onu bekleyen bir mesaj vardı: "Hemen benimle temasa geç. Annen çok hasta."

Telefon ettiğinde seksen yaşındaki annesinin pazartesi sabahı New York saatiyle beşte felç geçirdiğini ve hayatından ümit kesildiğini öğrendi.

Phoebe'ye hava durumunu anlattı ve Howie'nin halihazırda doğuya doğru yola çıktığını ve babasının da annesinin yatağının yanında nöbet tuttuğunu öğrendi. Annesinin hastane odasının telefon numarasını not etti, Phoebe ona telefonu kapar kapamaz Howie gelene kadar hastanede babasıyla olmak üzere kendisinin de Jersey'e gideceğini söyledi. Sırf onun telefonunu beklediği için henüz yola çıkmamıştı. "Bu sabah birkaç dakikayla kaçırdım seni. Resepsiyondaki görevli bana 'Madam ve mösyö havaalanına doğru yola çıktılar' dedi."

"Evet" dedi, "Fotoğrafçının temsilcisiyle aynı taksiye bindik."

"Hayır, ilişkin olan yirmi dört yaşındaki bir Danimarkalı'yla aynı taksiye bindin. Üzgünüm ama hiçbir şey olmamışçasına görmezden gelemem. O sekreter meselesinde görmezden geldim. Ama şimdi beni aşağılamak konusunda çok ileri gittin. Paris" dedi tiksinerek, "Plan yapmalar. Önceden tasarlamalar. Bilet almalar, turizm acentasına gitmeler. Söyler misin, romantik aşk böcekleri olarak sinsi planlarınızı gerçekleştirmek üzere Paris'e gitme fikri hanginizden çıktı? Nerede yemek yediniz? Hangi büyüleyici lokantalara gittiniz?"

"Phoebe, neden bahsettiğini bilmiyorum. Saçma sapan konuşuyorsun. Bulabildiğim ilk uçakla geri döneceğim."

Annesi, o Elizabeth'teki hastaneye ulaşamadan bir saat önce ölmüştü. Babası ve ağabeyi, yatak çarşaflarının altında yatan cansız bedenin yanında oturuyorlardı. Annesi onu birkaç kez görmüştü ama o annesini daha önce bir hastane yatağında görmemişti hiç. Howie gibi annesinin de sağlığı yaşadığı sürece mükemmeldi. Diğerlerini sakinleştirmek üzere hastaneye koşan o olurdu. Howie, "Hastane personeline öldüğünü söylemedik. Bekledik. Götürülmeden önce onu görebilmeni istedik" dedi. Gördüğü, uyuyan, yaşlı bir kadının fazlasıyla rahatlamış yüz hatlarıydı. Gördüğü, "Ölüm yalnızca ölümdür, daha fazlası değildir" diyen bir taştı, ağır, mezara ait, taşımsı bir yüktü.

Elini sıvazlayıp "Böylesi en iyisi. O şeyin onu bıraktığı şekilde yaşamasını istemezdin" diyen babasına sarıldı.

Annesinin elini eline alıp dudaklarına götürdüğünde, bütün gücünü kendisine yönelik özverilerinden aldığı iki kadını da birkaç saat içinde yitirdiğini fark etti.

Phoebe'ye yalanlar ve yalanlar ve yalanlar söyledi ama hepsi boşaydı. Ona Paris'e Merete'le ilişkisini bitirmek için gitmiş olduğunu söyledi. Bunun için onunla yüz yüze olması gerekiyordu ve Merete'in Paris'te işi vardı.

"Ama otelde ilişkiye son verirken gece aynı yatakta yatmadınız mı?"

"Hiç uyumadık. Bütün gece ağladı."

"Dört gece boyunca mı ağladı? Yirmi dört yaşındaki bir Danimarkalı'ya göre bayağı bir ağlamış. Hamlet'in bile bu kadar ağlamış olduğunu sanmam."

"Phoebe, ona bittiğini söylemek için gittim – ve *bitti*."

"Ben nerede yanlış yaptım?" diye sordu Phoebe, "Niye beni böyle aşağılamak isteyesin ki? Neden *her şeyi* bozmayı istedin ki? Hepsi iğrenç miydi senin için? Bu afallamış halimin üstesinden gelmeliyim ama gelemiyorum. Senden hiç şüphelenmeyen, sana soru bile sormayan ben, şimdi söylediğin tek bir kelimeye dahi inanamam. Sana bir daha asla güvenemem. Evet, beni sekreterle yaraladığında hiçbir şey demedim. Bildiğimden haberin bile yoktu, değil mi? Söylesene, var mıydı?"

"Hayır, yoktu."

"Çünkü düşüncelerimi senden sakladım – ama maalesef kendimden saklayamadım. Ve şimdi bir Danimarkalı'yla beni incitiyorsun ve yalan söyleyerek beni aşağılıyorsun ve ben artık düşüncelerimi *gizlemeyeceğim* ve ağzımı da kapalı *tutmayacağım*. Hayatına olgun, akıllı bir kadın giriyor, karşılıklı ilişki ne demek bilen bir eş giriyor hayatına. Seni Cecilia'dan kurtarıyor, sana olağanüstü bir kız veriyor, hayatını bütünüyle değiştiriyor ve sen Danimarkalı'yı becermek dışında onun için ne yapacağını bilmiyorsun. Saatime ne zaman baksam, Paris'te saatin kaç olduğunu ve ikinizin ne yaptığınızı tahmin etmeye çalıştım. Hafta sonu boyunca devam etti bu. Her şeyin temelinde güven vardır, değil mi? Değil mi?"

Yalnızca yüzüstü bırakılmış Cecilia değil, Cassandra'sı da olduğunu on beş yıl sonra dehşet içinde fark ettiği ilk karısının anne ve babasıyla yaptığı o uzun, kindar konuşmaları hatırlaması için Phoebe'nin Cecilia adını telaffuz etmesi yetmişti: "Peşimden gelen bu ufak Bayan Muffet'a acıyorum – hakikaten de o adi, ufak Kuveykır orospusuna acıyorum!"

"Her tür güçlüğü atlatabilirsin" diyordu Phoebe ona, "güvenin boşa çıkmışsa, suç itiraf edilmişse dahi yapabilirsin. Bundan sonra hayattaki ortaklığın farklı bir biçim alır ama yine de hâlâ ortaklık mümkündür. Fakat yalan söylemek – yalan söylemek, diğer insanın üzerinde ucuz, aşağılık bir egemenlik kurmak anlamına gelir. Karşındakinin yarım yamalak bilgilerle hareket etmesini, bir başka deyişle kendini aşağılamasını izlemektir. Yalan o kadar sıradandır ve yine de yalan söylenen kişi eğer sensen bu öylesine hayret verici bir şeydir ki. Siz yalancıların ihanet ettikleri insanlar, siz onlar hakkında artık kötü şeyler düşünmeden edemeyene dek bir hakaretler listesini sineye çekmek zorundadırlar, öyle değil mi? Senin kadar yetenekli ve inatçı ve sinsi yalancıların, sanki sizin yetenekleriniz değil de yalan söylediğiniz kişinin yetenekleri sınırlıymış gibi düşündüğünüz bir noktaya ulaştığınıza eminim. Sen muhtemelen yalan söylediğini düşünmüyorsun bile – zavallı, cinsellikten muaf eşinin hislerini incitmemek için yapılmış bir incelik olarak görüyorsun bunu. Muhtemelen yalan söylemenin doğasında erdemli bir şey oldu-

ğunu, seni seven kafasız ahmağa yönelik soylu bir davranış olduğunu düşünüyorsun. Ama belki de neyse odur – lanet olasıca bir yalandır, birbiri ardına gelen lanet olasıca yalanlardır. Of, neden devam edeyim ki – bütün bunlar o kadar iyi bilinen şeyler ki" dedi. "Adam evlenince aşkını yitirir ve aşksız yaşayamaz. Eşi pragmatiktir. Eşi gerçekçidir. Evet, aşk bitmiştir, kadın yaşlanmıştır ve eskiden olduğu gibi değildir ama onun için fiziksel şefkat de yeterlidir, yalnızca yatakta kocasıyla birlikte olmak, ona sarılmak, kocasının ona sarılması. Fiziksel şefkat, sevecenlik, yoldaşlık, yakınlık... Ama adam bunu kabul edemez. Çünkü o *onsuz yaşayamayan* bir adamdır. Koca efendi, şimdi onsuz yaşayacaksın. Elinde çok şey olmadan yaşayacaksın şimdi. Onsuz yaşamanın ne olduğunu öğreneceksin! Off, benden uzaklaş lütfen. Beni indirgediğin bu role tahammül edemiyorum. Reddedildiği için hırçınlaşmış, korkunç bir kıskançlıkla tükenip gitmiş, orta yaşlı, acınası bir eş! Öfkeli biri! İtici biri! Hepsinden de çok bu yüzden nefret ediyorum senden! Git buradan, ayrıl bu evden. Yüzündeki o iyi davranmaya çalışan seks düşkünü adam ifadesini görmeye dayanamıyorum! Seni asla affetmeyeceğim – asla! Git, lütfen git! Beni yalnız bırak!"

"Phoebe–"

"Yapma! Sakın adımı ağzına almaya cüret etme!"

Ama tüm bunlar gerçekten de iyi bilinen şeylerdir ve daha ayrıntılı biçimde anlatmanın gereği yoktur. Phoebe annesinin cenazesinden sonraki akşam onu evden attı, mali bir anlaşma yaptıktan sonra boşandılar ve olup bitenlere anlam verebilmek ya da sorumlu biri gibi görünebilmek için başka ne yapacağını bilmediği için –ve özellikle de Nancy'nin gözünde itibarına yeniden kavuşmak için– birkaç ay sonra Merete ile evlendi. Yarı yaşındaki bu kişi yüzünden her şeyi yıktığı için yola devam etmek ve üçüncü defa evlenip onu karısı yaparak her şeyi bir düzene sokmak mantıklı görünüyordu – evli bir adam olarak yasak ilişki yaşadığı ya da âşık olduğu kadını boşta olmayan kadınların arasından seçecek kadar akıllı olmamıştı hiçbir zaman.

Merete'in o ufak delikten daha fazlası veya muhtemelen daha azı olduğunu keşfetmesi çok uzun sürmedi. Düşüncelerine zorla sızan ve onları çarpıtan kararsızlıkları olmadan her-

hangi bir konuyu düşünemediğini keşfetti. Kendini beğenmişliğinin gerçek boyutlarını ve henüz yirmili yaşlarında da olsa, o hastalıklı yaşlanma korkusunu keşfetti. Yeşil kart sorunlarını ve yıllardır gelir beyan etmemesinin sonucu olarak Devlet Gelirleri Dairesi'yle uzun süredir devam eden vergi sorununu keşfetti. Ve acilen koroner atardamar ameliyatı olması gerektiğinde onun hastalıktan duyduğu dehşeti ve bir tehlike karşısında ne kadar işe yaramaz biri olduğunu keşfetti. Denebilirdi ki, Merete'in tüm cesaretinin erotizmden ibaret olduğunu ve aralarındaki tüm erotizmi en uç noktalara vardırışının en güçlü yegâne benzerlikleri olduğunu keşfetmekte biraz geç kalmıştı. Düşünülebilecek en yardımsever eşi, azıcık bir baskı altında parçalara bölünen bir eşle değiştirmişti. Ama ayrılığın hemen ertesinde onunla evlenmek, işlediği suçun üstünü örtmenin en basit yolu gibi görünmüştü ona.

Resim yapmadan zaman geçirmek acı vericiydi. Sabahları bir saat süren yürüyüşleri vardı, akşamüzeri hafif ağırlıklarla yirmi dakika boyunca çalışmaları ve havuzda yarım saatliğine attığı basit turlar vardı –kardiyologunun önerdiği günlük program buydu– ama hepsi bu kadardı, yaşadığı günün olayları bunlardı. Çocukluğunuzdan beri sevdiğiniz okyanus olsa da bu, okyanusa bakarak ne kadar zaman geçirebilirdiniz? Denize bakıp hülyalara dalan herhangi biri gibi o da, dalgaların yükselip alçalışını hayatın herkes gibi ona da rastgele, tesadüfen ve yalnızca bir defalığına ve bilinen veya bilinebilecek bir sebebi olmadan verilmiş olduğunu hatırlamadan ne kadar seyredebilirdi? Akşamları eski asma köprünün altında, kayıkların okyanusa açıldığı körfezin ağzında bulunan balıkçıya ızgara çinakop yemek üzere arabayla giderken, önce ailesinin yaz tatillerini geçirdiği kasabada durduğu olurdu. Okyanus yolunda arabadan inerek tahta kaldırımın üzerine çıkar, kumsala ve denize, denizle kavga eden sıska bir çocukkenki halinden bu yana bir yandan sürekli değişirken bir yandan da hiç değişmeyen muazzam denize bakan banklardan birine otururdu. Ebeveynleri ve büyükannesiyle büyükbabasının akşam esintisinde oturup komşuları ve arkadaşlarının tahta kaldırımda yürüyüşlerini izledikleri banktı bu, aile-

sinin piknik yapıp güneşlendiği, kendisi ve Howie'nin arkadaşlarıyla yüzmeye gittikleri plajdı bu, gerçi yakınlarda ordu tarafından yürütülen bir ıslah projesi yüzünden eskisine oranla bugün en az iki kat daha genişti. Yine de, ne kadar geniş de olsa, hâlâ onun plajıydı ve çocukluğunun en güzel günlerini hatırlarken aklının içinde döndüğü dairelerin merkezindeydi. Ama bir insan çocukluğunun en güzel günlerini hatırlamaya ne kadar zaman ayırabilirdi? Yaşlılığın en güzel günlerinin tadını çıkarmak daha iyi olmaz mıydı? Veya yaşlılığın en güzel günleri zaten tam da bu muydu – çocukluğun en güzel günlerine, daha yükseldikleri yerde dalgaların üzerine binen, ok başı gibi uzattığı kolları ve onları okun sapı gibi izleyen sıska gövdesiyle, sahilin kıyısına dek bütün dalgaları süren o zamanki bedenine özlem duymak mıydı? Göğüs kafesinin küçük sivri çakıl taşlarına, tırtıklı istiridye kabuklarına ve ufalanmış şeytanminarelerine şiddetle sürtündüğü sığlıkta aceleyle ayağa kalkar, hızlıca dönüp, su dalınacak yüksekliğe, diz boyuna gelene dek yürür, sonra dalıp kabaran dalgalara –gelecek denen inatçı gerçeklik gibi durdurulamaz bir vaziyette ona doğru dalgalanan, yeşil Atlas Okyanusu'na– doğru delicesine yüzmeye başlardı, ve eğer şanslıysa oraya vaktinde varır, sonraki büyük dalgayı ve bir sonrakini ve sonrakini ve sonrakini de yakalardı, ta ki denizin üzerinde parıldayan güneşin alçalmış eğimine bakıp gitme vaktinin geldiğini anlayana dek. Yalınayak ıslak ve tuzlu bir halde koşar, kulaklarında köpürüp duran o muazzam denizin gücünü hatırlar ve okyanustan daha yeni çıkmış ve güneş tarafından yakılmış olan derisini tatmak için kolunun ön kısmını yalardı. Bütün gün deniz tarafından serseme dönmüş olmanın esrikliğiyle birleşen tat ve koku da onu kendinden öyle bir geçirirdi ki, dişleriyle vücudundan bir parça koparıp etli varoluşunun tadına bakmanın eşiğine gelirdi.

Elinden geldiğince çabuk bir biçimde topuklarının üzerine basarak hâlâ günün sıcaklığını taşıyan beton kaldırımı geçti ve pansiyonlarına ulaştığında iyice ıslanmış kontrplak duvarları olan dışarıdaki duşa gitti, burada ıslak kum, ayaklarıyla vurduğunda ve başına yağan soğuk suya tuttuğunda cup diye mayosundan dışarıya düşüyordu. Kabaran dalgaların yıkıcı gücü, sı-

caktan kavrulan kaldırımın çilesi, buz gibi soğuk duşun insanın saçlarını diken diken eden şoku, yeni kaslarının ve narin uzuvlarının ve kasığının altında gizlenmiş, solgun fıtık ameliyatı yarası dışında üzerinde iz olmayan kara, yanık teninin güzelliği – Alman denizaltıları yok edildikten ve geride hakkında endişelenecek boğulmuş gemi adamları kalmamışken, o ağustos günlerinde olağanüstü bir biçimde berrak olmayan hiçbir şey yoktu. Ve bedensel kusursuzluğu da zaten kanıksadığı bir şeydi, öyle kalmayabileceğinden şüphe etmesini gerektirecek hiçbir şey yoktu.

Akşam yemeğinden döndüğünde eve yerleşip kitap okumaya çalışacaktı. Stüdyosunun bir duvarını dolduran, büyük boy sanat kitaplarından oluşan bir kütüphanesi vardı; tüm hayatı onları toplayıp çalışarak geçmişti ama şimdi kendini gülünç hissetmeden okuma sandalyesine oturup bir tanesini dahi okumayı başaramıyordu. Şimdi sanrı olduğunu düşündüğü şey üzerindeki hâkimiyetini yitirmişti ve kitaplar böylelikle umutsuz, gülünç bir amatör olan kendisinin ve emekliliğini adadığı amacın boşluğunu yalnızca büyütüyordu.

Starfish Sahili sakinleriyle normalden daha uzun zaman geçirmeye çalışmak da tahammül edilemez bir şeydi. Kendisinin aksine çoğu yalnızca torunlarının çevresinde dönen sohbetler yapmakla kalmıyor, kendilerini torunlarının varlığında var ediyorlardı. Onlara yakalandığında yalnızlığı, ona en saf haliymiş gibi gelen şekliyle yaşadığı olurdu bazen. Ve kasaba sakinlerinin arasında düşünceli ve muhabbeti keyifli olanlar bile, ancak arada sırada birlikte olunacak kadar ilginçlerdi. Yaşlı sakinlerin çoğu on yıllardır evliydi ve evliliklerine olan sadakatlerinden geriye kalan şeye hâlâ yeterince bağlı olmalıydılar ki, bir koca yanında karısı olmadan nadiren kendi başına yemeğe çıkabiliyordu. Akşam karanlığı yaklaşırken veya pazar öğleden sonraları böylesi çiftlere ne kadar istekli bakarsa baksın, haftanın geride kalan saatlerini de düşünmek gerekirdi ve o bunalımının zirvesine ulaştığında onların yaşadıkları hayatın ona uygun olmadığını görüyordu. Ulaştığı sonuç şuydu ki, böyle bir topluluğa taşınması daha en baştan bir hataydı. Ajansta yaratıcı bölümü yönettiği onca yılda kök saldığı gibi şimdi de kök salmasının bek-

lendiği bu yaşında kendini yerinden etmişti. Her zaman istikrar canlandırmıştı onu, durgunluk hiçbir zaman canlandırmamıştı. Şimdi yaşadığı ise durgunluktu. Şimdi tüm avuntu yollarını yitirmişti, teselli başlığı altında bir çıplaklık vardı ve olmuş olana geri dönme imkânı yoktu. Bir ötekilik duygusu ele geçirmişti onu – "ötekilik", resim dersi verdiği Millicent Kramer kendi durumundan yakınmak için kullanana kadar bütünüyle yabancısı olduğu bir durumu anlatmak için kullandığı bir sözcüktü. Artık sabahları tahta kaldırımda onunla koşu yapan genç kadınlar dışında hiçbir şey, resim yapmak da, ailesi de, komşuları da, merakını uyandırıp ihtiyaçlarına cevap veremiyordu. Tanrım, diye düşündü, eskiden neymişim! Beni çevreleyen hayat nasılmış! Sahip olduğum güç! Hiçbir yerde bir "ötekilik" hissetmemek! Bir zamanlar tam bir insandım.

Yanından koşarak geçerken el sallamayı ihmal etmediği bir kız vardı ve bir sabah onunla tanışmak için harekete geçti. Kız da her zaman karşılık verir ve gülümserdi, o ise kızın koşarak gidişini ümitsiz gözlerle seyrederdi. Bu sefer onu durdurdu. "Küçükhanım, sizinle konuşmak istiyorum" diye seslendi, kız da onun düşündüğü gibi kafasını olumsuz anlamda iki yana sallamak ve "Şimdi olmaz" diyerek hemen oradan gitmek yerine döndü ve onun beklediği yere, plaja inen tahta merdivenlerin yanına koştu ondan yalnızca bir ayak boyu uzaklıkta, elleri kalçalarında durdu, terden ıslanmış, mükemmel bir şekle sahip, ufak tefek bir mahluktu. Bütünüyle dinlenene dek, bir doksan boyunda ve kafası bütünüyle dalgalı, kır saçlarla dolu tanımadığı bu güneş gözlüklü adama aşağıdan bakarken, tahta kaldırımı koşu ayakkabılarından biriyle bir midilli gibi eşeliyordu. Tesadüfen, onun yedi yıldır Philadelphia'daki bir reklam ajansında çalıştığı ortaya çıktı, burada sahilde yaşıyordu ve şu anda iki haftalık tatilini değerlendiriyordu. Kıza neredeyse bütün hayatı boyunca çalıştığı New York'taki ajansın adını söylediğinde bundan müthiş etkilendi; kendi işvereni efsanevi biriydi ve sonraki on dakika boyunca hayatta asla ilgisini çekmemiş türden bir reklamcılık muhabbeti yaptılar. Yirmili yaşlarının sonlarında olsa gerekti ama, arkadan bağlanmış uzun, dalgalı kumral saçları ve

kısa, kolsuz bluzu ve ufak tefekliğiyle on dört yaşında zannedilebilirdi. Bakışlarının nefes alırken yükselip alçalan göğüslerinin kabarmasına takılmasını tekrar tekrar engellemeye çalıştı. Bundan uzaklaşmak, bir eziyetti. Bunları düşünmek sağduyusuna bir hakaret ve akıl sağlığına bir tehditti. Olmuş veya olabilecek olan şeylere kıyasla orantısız bir heyecan içindeydi. Duyduğu açlığı gizlemesi yetmezdi; delirmemek için bu açlığı yok etmesi de gerekiyordu. Yine de planladığı gibi, inatla konuşmaya devam etti, hâlâ bütünüyle olmasa da kendisini yenilgiden bir biçimde kurtarabilecek bir sözcükler topluluğunun olduğuna inanıyordu. "Koşu yaptığını fark ettim" dedi. "Beni fark ettiğini fark ettim" diye karşılık vererek şaşırttı onu kız. Kıza "Ne kadar isteklisin bakayım?" diye sorarken işitti kendini ama şimdi bu karşılaşmanın kontrolünün dışına çıktığını ve her şeyin fazla hızlı gittiğini – Paris'te ona ufak bir servete mal olan kolyeyi Merete'in boynuna taktığı zamankinden bile daha pervasızca davrandığını hissetti, eğer daha pervasızca bir davranış mümkünse tabii. Sadık eşi Phoebe ve aziz yavrusu Nancy, New York'ta evdeydi, onun dönüşünü bekliyorlardı –önceki gün, yaz kampından geri dönüşünden saatler sonra Nancy'le konuşmuştu– ve buna rağmen satıcı kadına "Kolyeyi alacağız" demişti, "paket yapmanıza gerek yok. Merete, bırak da ben yapayım. Ben bu klipslerle büyüdüm. Buna boru şeklinde klips denir. Otuzlu yıllarda böyle bir mücevheri koymak için en güvenli seçenek bu olurdu. Gel, bana boynunu uzat." Koşucu kız "Aklından neler geçiyor?" diyerek cesur bir cevap verdi ona, öylesine cesur bir cevaptı ki bu, kendini dezavantajlı bir durumda hissetti ve nasıl cevap verebileceğini bilemedi. Karnı güneşte yanmıştı, kolları inceydi, çıkık kalçaları yuvarlak ve sertti, narin bacaklarında güçlü kaslar vardı ve bir elliden uzun olmayan birine göre göğüsleri büyüktü. 1940'ların eski dergi illüstrasyonlarındaki Varga Girl'ün yuvarlak hatlı tatlılığına sahipti ama minyatürleşmiş, çocuksu bir Varga Girl'dü bu ve ona ilk başta el sallamasının sebebi de buydu.

"Ne kadar isteklisin bakayım?" demişti, kız da "Aklından neler geçiyor?" diye cevap vermişti. Şimdi ne olacaktı? Ona doğru, aşağıya baktığında gözlerini görebilsin diye güneş gözlüklerini çıkardı. Kız ona bu şekilde cevap vermekle neyi ima ettiği-

ni anlamış mıydı? Yoksa, kendini korkmuş ve savunmasız hissederken dahi sesi kendine hâkimmiş gibi çıksın diye, sırf bir şeyler söylemiş olmak için söylediği bir şey miydi? Otuz yıl önce olsa, kız ne kadar genç olsa da onun peşine düşünce alacağı sonuçtan şüphesi olmazdı ve aşağılayıcı bir reddediliş olasılığı da aklına hiç gelmezdi. Ama kendine güvenmenin zevki kaybolmuştu artık ve onunla birlikte flört ederken insanı sürükleyen o oyunbazlık da gitmişti. Endişelendiğini –ve dokunma isteğini –ve tam da böylesi bir bedene karşı duyduğu özlemi –ve tüm bunların anlamsızlığını –ve kendi önemsizliğini gizlemek için elinden gelenin en iyisini yaptı ve belli ki başarılı da oldu, çünkü cüzdanından bir kâğıt parçası çıkarıp telefon numarasını yazdığında kız surat asıp ona gülerek oradan koşarak uzaklaşmadı, bunun yerine bir mırıltıya kolaylıkla eşlik edebilecek, küçük, güzel bir kedi gülümseyişiyle kâğıdı aldı. Sanki on beş yaşındaymışçasına aleti pantolonunun içinde inanılmaz bir biçimde, sihirli bir hızla sertleşirken, "Nerede olduğumu biliyorsun" dedi ona. Ve taze bir cinsel karşılaşma veya bir gönül macerasının işareti ve ciddi bir hastalığın insanı öldürücü bir biçimde kişiliksizleştirmesinin tam zıddı olan o keskin bireyleşme hissini, o ulvi tekillik duygusunu hissetti. Kız, kocaman, canlı mavi gözleriyle onun yüzünü inceledi. "Sıradışı bir yanın var" dedi düşünceli bir edayla. "Doğru, vardır" dedi ve güldü, "1933 doğumluyum." "Bence gayet zinde görünüyorsun" dedi kız ona. "Bence de sen gayet zinde görünüyorsun" diye cevap verdi. "Beni nerede bulacağını biliyorsun" dedi. Kız, ilgisini çekecek bir biçimde elindeki kâğıt parçasını sanki ufak bir zilmiş gibi havada salladı ve onu keyiflendirerek yeniden tahta kaldırımda koşmaya başlamadan önce ıslak kolsuz bluzunun derinliklerine soktu.

Kız hiç telefon etmedi. O da çıktığı yürüyüşlerde onu bir daha hiç görmedi. Koşusunu tahta kaldırımın başka bir bölgesinde yapmaya karar vermiş olsa gerekti, böylece her şeyin son bir defa infilakına duyduğu özleme engel olmuştu.

Koşu şortlu ve kolsuz bluzlu çocuksu Varga Girl'le yaşadığı bu çılgınlıktan kısa bir süre sonra dairesini satıp yine New York'a taşınmaya karar verdi. Sahilde yaşamaktan vazgeçişini bir başa-

nsızlık olarak değerlendirdi, neredeyse geçen yarım yıl boyunca ressamlık yaparken olduğu kadar acı verici bir başarısızlıktı bu. 11 Eylül'den önce bile, üç yıldır yaşamakta olduğu gibi bir emeklilik hayal etmişti; 11 Eylül felaketi hayatında büyük bir değişiklik yapma fırsatını güçlendirmiş gibiydi, oysa gerçekte savunmasız günlerinin başlangıcı ve kendini sürgün edişinin nedeni olmuştu. Ama şimdi dairesini satıp Upper West Side'da Nancy'nin dairesine yakın bir yer bulmaya çalışacaktı. Sahip olduğu kısa süre içinde evinin değeri neredeyse iki katına çıkmış olduğundan, Columbia Üniversitesi yakınlarında hep birlikte aynı çatı altında yaşayabilecekleri kadar büyük bir ev satın alacak parayı bulabilirdi. Kendisi ev masraflarını karşılar, Nancy de aldığı nafakayla kendi harcamalarını karşılayabilirdi. Yine haftada üç gün çalışırdı ve doğum izninin ardından işine döndüğünden bu yana yapmayı istediği –ama yapacak parayı bulamadığı– gibi dört tam günü çocuklarla geçirebilirdi. Nancy, ikizler ve o. Kızına teklif etmeye değecek bir plandı. Babasının yardımı hoşuna gidebilirdi, o ise bir şeyler alıp verebileceği bir yakınının arkadaşlığını özlüyordu ve bu Nancy'den başka kim olabilirdi?

Yaptığı planın ne kadar hayata geçirilebilir olduğunu belirlemek ve planı onu sunarken ne kadar çaresiz görünebileceğini tartmak için kendine birkaç hafta müddet tanıdı. En sonunda, şimdilik Nancy'ye hiçbir şey teklif etmeyip bunun yerine dördünü rahatça barındırabilecek ve uygun bir fiyat aralığında olan bir daire bulma olasılığını kendi başına araştırmak için bir günlüğüne New York'a gitme kararı almıştı ki telefonda kötü haberlerin hücumuna uğradı; önce Phoebe ve bir sonraki gün de üç eski meslektaşı hakkında.

Phoebe'nin felç geçirdiğini, telefonu sabah altı buçuktan biraz sonra çaldığında öğrendi. Nancy hastaneden arıyordu. Phoebe yaklaşık bir saat önce, kendisine bir şeyler olduğunu söylemek için ona telefon etmişti, Nancy Phoebe'yi acil servise getirdiğinde konuşmakta o kadar zorlanıyordu ki, sözleri zor anlaşılıyordu ve sağ kolu hareket etmiyordu. MR'dan yeni çıkmıştı ve şimdi odasında dinleniyordu.

"Annen gibi gençlik ve sağlık dolu bir insan nasıl felç olur? Migreniyle ilgili bir şey miydi? Olabilir mi?"

"Migreni için aldığı ilaçtan kaynaklandığını düşünüyorlar" dedi Nancy. "Onu rahatlatan ilk ilaç buydu. İlacın ufak da olsa bir felç riski taşıdığının farkındaydı. Bunu biliyordu. Ama işe yaradığını görünce, 50 yıl boyunca ilk kez o acıdan kurtulunca, bu riski almaya değdiğine karar verdi. Acısız geçen, üç mucizevi yıl yaşadı. Mutluluktan uçuyordu."

"Ta ki şimdiye kadar" dedi üzgün bir sesle. "Bu olaya kadar. Arabaya binip gelmemi ister misin?"

"Ben sana haber veririm. Olaylar nasıl gelişecek, bir bakalım. Durumu umutsuz değilmiş, öyle diyorlar."

"İyileşecek miymiş? Konuşabilecek miymiş?"

"Doktor öyle diyor. Yüzde yüz iyileşeceğini düşünüyor."

"Harika" dedi ama içinden şöyle düşündü: Bakalım aynı doktor bundan bir yıl sonra ne düşünecek.

Ona daha sormadan Nancy, "Hastaneden çıkınca gelip bende kalacak" dedi. "Gün içinde Matilda yanında olacak ve geri kalan zamanda ben yanında olacağım." Matilda, Nancy işe geri döndükten sonra çocuklara bakmaya başlayan Antigualı dadıydı.

"İyi olur" dedi.

"Tamamen iyileşecek ama rehabilitasyon uzun sürecek."

O gün hepsinin kalabileceği bir daire aramaya başlamak üzere arabayla New York'a gitmesi gerekiyordu; bunun yerine, Nancy'ye danıştıktan sonra, hastanede Phoebe'yi ziyaret etmek için şehre gitti, sonra da aynı akşam, hayatına kaldığı yerden yalnız başına devam etmek üzere sahile geri döndü. Nancy, ikizler ve o – en başından beri gülünç bir fikirdi bu ve aynı zamanda adaletsiz bir fikirdi, sahile taşındıktan sonra kendi kendine ettiği yeminin, fazlasıyla hassas kızını yaşlanmakta olan bir adam olan kendisinin korkularından ve hassasiyetlerinden uzak tutacağı yemininden vazgeçmiş oluyordu. Şimdi Phoebe hastayken onlar için hayal ettiği değişimi gerçekleştirmek zaten imkânsızdı ve bir daha Nancy için böyle bir plan yapmamaya karar verdi. Kendisini bu şekilde görmesine izin veremezdi.

Hastanede, Phoebe sersemlemiş halde yatıyordu. Felç yüzünden sözcükleri ağzında gevelemesine ek olarak, sesi zar zor duyuluyordu ve yutkunmakta güçlük çekiyordu. Ne söylediğini anlayabilmek için hastane yatağında sırtını dikleştirmesi ge-

rekiyordu. Son yirmi yıldır, annesi onu öldüren felci geçirirken kendisinin Paris'e gidişinden ve orada Merete'le birlikte oluşundan bu yana, birbirlerinin uzuvlarına hiç bu kadar yakın olmamışlardı.

"Felç dehşet verici bir şey" dedi ona, vücudunun yanında duran hayattan yoksun sağ koluna bakarak. Başını salladı. "Ona bakıyorsun" dedi, "ona hareket etmesini söylüyorsun..." Gözyaşları süzülürken ve Phoebe cümlesini bitirmeye çalışırken bekledi. Bitiremeyince de, onun yerine kendisi bitirdi. "Ama hareket etmiyor" dedi yumuşak bir sesle. Phoebe başıyla onayladı, o ise ihanet edişinin ardından, kanı beynine sıçramış Phoebe'nin söz püskürten bir yanardağ gibi patlamasını hatırladı. Şimdi kendisini bu patlamanın lavlarıyla yakmasını nasıl da isterdi. Her şey, her şey kabulüydü, bir iddianame, bir protesto, bir şiir, American Airlines için bir reklam kampanyası, *Reader's Digest* için bir sayfalık bir reklam – o konuşmasına kavuşsun yeter! Oyuncu-sözcüklerle dolu Phoebe, sözünü esirgemeyen ve açık sözlü Phoebe, susturulmuş! "Hayal edebileceğin ne varsa yaşıyorum" dedi zahmetle.

Zaten narin olan güzelliği mahvolmuş ve kaybolup gitmişti ve uzun boyu, hastane çarşaflarının altında ufalmış, daha şimdiden çürümeye başlamış gibi görünüyordu. Doktor nasıl olmuştu da Nancy'ye annesinin başına gelen insafsızlığın kalıcı bir iz bırakmayacağını söyleme cüretini gösterebilmişti? Onun saçlarına, yumuşak beyaz saçlarına dokunmak için öne doğru eğildi, ağlamamak için elinden geleni yaptı ve yeniden hatırlamaya başladı – migrenini, Nancy'nin doğumunu, Phoebe Lambert'a ajansta rastladığı günü, körpeydi, korkmuştu, ilgi çekici bir masumiyeti vardı, iyi yetiştirilmiş bir kızdı ve Cecilia'nın aksine kaotik bir çocukluğun sıkıntısını yaşamıyordu, onunla ilgili her şey sağlıklı ve makuldü, öfke patlamalarına hiç meyilli değildi neyse ki ve yine de hiç de basit bir insan değildi: Doğallığı Kuveykır Pennsylvania eyaletinin ve Swarthmore College'in üretebileceği en yüksek kalitedeydi. Gösterişsiz ve kusursuz bir Eski İngilizceyle ona *Canterbury Hikâyeleri*'nin giriş bölümünü ezbere okuduğunu hatırladı ve katı biri olan babasının konuşmasında yakaladığı eski zamanlara ait şaşırtıcı ifadeleri, "Bunu anlama zahmetine katlanmamız gerekecek" ve "Şunu söylemek

çok da ileri gitmek olmayacaktır" gibi laflarını da ona anlatırdı ve bunlar ona âşık olmasına yeterliydi, onu ilk defa, bürosunun açık duran kapısından önünden, ne istediğini bilen olgun bir genç kadın olarak, büroda ruj sürmeyen tek kişi olarak, uzun boylu ve tahta göğüslü, uzun boynunu ve bir çocuğunkileri andıran narin ufak memeli kulaklarını açıkta bırakacak gibi geriye attığı sarı saçlarıyla görmesine bile gerek yoktu. İkinci defa yemeğe çıkardığında, ona "Neden söylediklerimden bazılarına gülüyorsun ki?" diye sordu, "ben ciddi ciddi konuşurken neden bana gülüyorsun ki?" "Çünkü beni büyülüyorsun ve büyülediğinin hiç farkında değilsin." Taksiyle evine kadar ona eşlik ederken, "Öğrenecek o kadar çok şey var ki" dedi; cevap olarak, hissettiği aciliyet duygusundan hiçbir iz taşımayan yumuşak bir sesle, "Ben sana öğreteceğim onları" dediğinde, yüzünü elleriyle kapaması gerekmişti. "Yüzüm kızarıyor. Benim yüzüm kızarır" dedi. "Kiminki kızarmaz ki?" dedi ona ve yüzünün kızarmasının sebebi kendi bahsettiği konuya değil –hayatta görmemiş olduğu bütün sanat eserlerinden bahsediyordu– cinsellik arzusuna gönderme yaptığını düşünmesiydi ve gerçekten de böyle yapmıştı. Taksideyken, ona Metropolitan Museum'daki Rembrandt'ları göstermeyi değil, onun uzun parmaklarını ve geniş ağzını düşünüyordu, gerçi kısa bir süre sonra onu yalnızca Metropolitan'a değil, Modern'e, Frick'e ve Guggenheim'a da götürecekti. Kum tepeciklerinin üzerinde gözlerden uzakta mayosunu nasıl çıkardığını hatırladı. O öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde körfez boyunca yüzüşlerini hatırladı. Bu samimi, yapmacıksız kadına dair her şeyin nasıl da beklenmedik bir biçimde heyecan verici olduğunu hatırladı. Onun o asil açık sözlülüğünü hatırladı. Sahip olduğu mizaca karşın çevresine kıvılcımlar saçıyordu. Ona "Sensiz yaşayamam" dediğini hatırladı ve Phoebe'nin cevap olarak, "Bana kimse bunu söylememişti" dediğini ve onun da, "Ben de daha önce böyle bir şey dememiştim" itirafında bulunduğu hatırladı.

1967 yazı. Phoebe yirmi altı yaşındaydı.

Sonra ertesi gün, eski meslektaşlarının, ajanstayken hepsiyle birlikte çalıştığı, sık sık öğle yemeği yedikleri adamların haberleri

geldi. Bir tanesi, Brad Karr isimli bir yaratıcı süpervizör, intihara meyilli olmasına sebebiyet veren depresyonu yüzünden hastaneye yatmıştı; ikincisi, yetmiş yaşında ve kanserin terminal aşamasında olan Ezra Pollock'tu; ve üçüncüsü, cebinde şirketin en kârlı hesaplarıyla dolaşan, gözdesi olan kişilere karşı adeta bir anne gibi davranan, yıllardır kalbiyle ve felç geçirmesinin etkileriyle ilgili sorunları olan ve fotoğrafını *Times*'ın anma yazıları bölümünde görünce şaşkına döndüğü nazik, aklı başında bir kodaman olan, patronuydu: "Savaş Yıllarında Eisenhower'ın Muavini Olan Yenilikçi Reklamcı Clarence Spraco, 84 Yaşında Öldü."

Hemen Berkshires'ta huzurevinde kalan Clarence'ın eşine telefon etti.

"Merhaba Gwen" dedi.

"Merhaba canım. Nasılsın?"

"Ben iyiyim. Sen ne durumdasın?" diye sordu.

"Fena değilim. Çocuklarım geldi. Bir sürü misafirim var. Yardımcı olan bir sürü insan var. Sana anlatabileceğim o kadar çok şey var ki. Bir bakıma kendimi hazırlamıştım ama öte yandan da insan böyle bir şeye asla hazırlanamaz ki. Eve geldiğimde onu yerde ölü buldum ve bu korkunç bir şoktu. Ben geldiğimde öleli birkaç saat olmuş. Öğle yemeği saatinde ölmüş olmalı. Ben yemeğe çıkmıştım ve işte. Bunun onun için iyi bir son olduğunu biliyorsun. Ani oldu ve takatini kesip hastaneye yatmasına sebep olacak bir başka felç de yaşamadı."

"Felç miymiş yoksa kalp krizi mi geçirmiş?" diye sordu ona.

"Miyokard enfarktüs."

"Kendini kötü mü hissediyordu?"

"Tansiyonu vardı işte, tansiyonuyla ilgili bir sürü sorunu vardı. Sonra geçen hafta sonu da kendini o kadar harika hissetmiyordu. Tansiyonu yeniden yükselmişti."

"İlaçla kontrol altına almamışlar mıydı?"

"Almışlardı. Bir sürü ilaç kullanıyordu. Ama muhtemelen atardamarlarında çok fazla hasar vardı. Eski, kötü atardamarlar işte, bilirsin, bir noktada vücut tükeniveriyor. Bu noktada o kadar bitkindi ki. Daha birkaç gece önce bana 'O kadar bitkinim ki' demişti. Yaşamak istiyordu ama onu hayatta tutmak için kimsenin elinden bir şey gelmiyordu artık. Yaşlılık bir savaştır,

canım, bir şununla, bir bununla savaşırsın. Acımasız bir savaştır ve en zayıf halindeyken, eski halinden eser yokken verdiğin bir savaştır."

"Bugün gazetedeki anma yazısı, onun hatırasına yapılmış çok güzel bir övgüydü. Onun özel biri olduğunu teslim ediyorlardı. Onunla çalışan insanların kıymetini fark etmek konusundaki olağanüstü yeteneği üzerine benim de onlara birkaç şey anlatma imkânımın olmasını isterdim. Bugün onun fotoğrafını gördüm" dedi, "ve yıllar önce bir müşterinin beni Four Seasons'a öğle yemeğine götürdüğü bir günü hatırladım, orada, lobide merdivenlerden inerken Clarence'e rastlamıştık. Ve müşterim açık sözlü bir günündeydi ve 'Nasılsın Clarence? Bu genç sanat yönetmenini tanıyor musun?' dedi. Ve Clarence, 'Tanıyorum. Tanrıya şükür ki tanıyorum. Tanrıya şükür ki ajans da tanıyor' dedi. Bunu defalarca yaptı ve yalnızca bana yapmadı."

"Sana çok saygı duyardı, canım. Söylediklerinin her kelimesini inanarak söylemiştir. Hatırlıyorum da" dedi, "ajansta daha bir yılını doldurmadan seni yedek kulübesinden nasıl çıkarıp almıştı. Eve gelip bana senden bahsetmişti. Clarence'ın yaratıcı, yetenekli insanları ayırt eden bir gözü vardı, seni kulübeden çıkartıp broşür reklamlarında çektiğin ağır hapis cezanı dahi bitirmeden sanat yönetmeni yapmıştı."

"Bana iyi davrandı. Generalin her zaman o olduğunu düşünürdüm."

"Eisenhower yönetimdeyken albay olmuştu yalnızca."

"Benim için bir generaldi. Şu anda aklımdaki onlarca şeyi anlatabilirim sana." Clarence'ın, sekreterini bürosunda değil de dairesinde becermesi yönündeki tavsiyesi yoktu bunlar arasında.

"Lütfen anlatsana. Sen ondan bahsedince sanki o hâlâ buradaymış gibi oluyor" dedi Gwen.

"Bir ara Mercedes-Benz'e hazırladığımız bir sunum için iki üç hafta boyunca her akşam geceyarılarından sonraya, bazen sabahın ikisine üçüne kadar dek çalışmıştık. Bu gerçekten de büyük işlerden biriydi ve deliler gibi çalıştık fakat işi alamadık. Ama her şey bittiğinde Clarence bana 'Senin ve eşinin uzun bir hafta sonu için Londra'ya gitmenizi istiyorum' dedi. 'Savoy'da kalmanızı istiyorum çünkü favori otelimdir ve senin ve Phoebe'nin

Connaught'da akşam yemeği yemenizi istiyorum. Ve hesabı ben ödeyeceğim.' O günlerde bu muazzam bir armağandı ve işi kaybetmiş de olsak bana bu armağanı vermişti. Bunu ve bunun gibi bütün öyküleri gazetecilere anlatabilmiş olmayı dilerdim."

"Doğrusu gazeteler gayet iyiydi" dedi Gwen. "Buradakiler bile. Bugünkü *Berkshire Eagle*'da onunla ilgili bir makale vardı. Olağanüstü bir fotoğrafla birlikte yayımladıkları uzun bir yazıydı ve çok olumluydu. Savaşta yaptıklarını ve ordunun en genç albayı oluşunu öne çıkarmışlardı. Sanırım böyle kabul görmüş olmak Clarence'ın hoşuna gider, onu memnun ederdi."

"Baksana, şu an için sesin iyi geliyor."

"Elbette, şu anda elbette iyi, meşgulüm ve bir sürü ziyaretçim var. En zor kısım yalnız kaldığımda başlayacak."

"Ne yapacaksın? Massachusetts'te mi kalacaksın?"

"Evet şimdilik buradayım. Clarence'la bunu konuşmuştuk. 'Geride ben kalırsam evi satacağım ve New York'a geri döneceğim' dedim. Ama çocuklar bunu yapmamı istemiyorlar çünkü kendime bir yıl süre tanımam gerektiğini düşünüyorlar."

"Muhtemelen haklılar. İnsan bazen ani karar verdikten sonra pişman olur."

"Ben de aynı şeyi düşünüyorum" dedi. "Nancy nasıl?"

"İyi."

"Nancy'nin çocukluğunu ne zaman düşünsem gülümsüyorum. Safi hayat doluydu. Ikinizin bizim evde birlikte 'Smile'ı söyleyişinizi hatırlıyorum. Turtle Körfezi'nde yaşıyorduk. Çok uzun zaman önce, bir öğleden sonraydı. Şarkıyı ona sen öğretmiştin. Taş çatlasa altı yaşındaydı. 'Kalbin sızlasa da, gülümse' –nasıldı?– 'kalbin kırılıyorsa da gülümse–' Ona Nat 'King' Cole'un plağını almıştın. Hatırlıyor musun? Ben hatırlıyorum."

"Ben de hatırlıyorum."

"O da hatırlıyor mu? Nancy hatırlıyor mu?"

"Eminim hatırlıyordur. Gwen, yüreğim ve düşüncelerim hep seninle."

"Teşekkürler canım. O kadar çok insan aradı ki. Telefon iki gündür hiç susmadı. O kadar çok insan ağladı, o kadar çok insan bana onun kendileri için ne anlama geldiğini anlattı ki. Clarence tüm bunları görebilseydi keşke. Şirket için ne kadar değerli oldu-

ğunu biliyordu ama dünyadaki herkes gibi onun da endişelerini giderecek şeylere ihtiyacı vardı, biliyorsun."

"Hepimiz için inanılmaz derecede önemli biriydi. Baksana, sonra yine uzun uzun konuşuruz" dedi.

"Tamam canım. Telefon etmene çok sevindim."

Güvenebildiği bir sesle telefona geri dönmesi biraz zamanını aldı. Brad Karr'ın karısı, ona Brad'in psikiyatri hastası olarak yattığı Manhattan hastanesinin adını söylemişti. Brad'in odasını doğrudan arayabiliyordu, birlikte Maxwell House kahve şirketi için o hayattan bir kesit reklamı için çalıştıkları, ikisinin de henüz yirmili yaşlarında çocuklar oldukları, bu işlere birlikte yeni yeni başladıkları, metin yazarı ve sanat yönetmeni olarak bir takım oluşturdukları o günleri hatırlıyordu ve yapılan akılda kalıcılık anketinin ertesi günü birlikte ortadaki bütün paraları almışlardı. Aldıkları skor 34'tü, Maxwell House'un tarihindeki en yüksek skordu. Grubun Noel partisi yapacağı gündü ve Clarence'in partiye geleceğini bilen Brad, arkadaşına üzerinde "34" yazan karton düğmeler yaptırmıştı ve herkes bunları takıyordu, Clarence sırf Brad'i ve onu tebrik etmek için uğramış, hatta düğmelerden birini takmıştı ve böylece mesleklerinde yol almaya başlamışlardı.

"Merhaba Brad? Jersey Sahili'nden eski dostun arıyor."

"Merhaba. Selamlar."

"Ne haber oğlum? Birkaç dakika önce evini aradım. İçimde onca zaman sonra seninle konuşma arzusu duydum ve Mary bana hastanede olduğunu söyledi. Sana bu şekilde ulaştım. Nasıl gidiyor?"

"Valla iyi gidiyor. Ne kadar iyi gidebilirse öyle işte."

"Nasıl hissediyorsun?"

"Buradan daha iyi yerler var tabii."

"Çok mu fena?"

"Daha fena olabilirdi. Yani burası gayet iyiymiş. Fena değil. Tatil için tavsiye etmem, ama fena değil."

"Ne kadardır oradasın?"

"Ya, yaklaşık bir hafta oldu." Mary Karr az önce ona, hastaneye yatışının üzerinden bir ay geçtiğini ve bir yıl içinde hasta-

neye ikinci yatışı olduğunu ve iki kalışı arasında da her şeyin çok harika olmadığını söylemişti. Brad'in konuşması –muhtemelen aldığı ilaçlar yüzünden– çok yavaş ve titrekti ve umutsuzluk yüzünden ağırlaşmıştı. "Yakında çıkacağım sanırım" dedi.

"Bütün gün neler yapıyorsun?"

"Kâğıttan bebekler yapıyorum. Bu tür şeyler. Koridorlarda bir aşağı bir yukarı volta atıyorum. Akıl sağlığımı korumaya çalışıyorum."

"Başka?"

"Terapi görüyorum. İlaç alıyorum. İsmini sayabileceğin her tür ilacın konulduğu bir depo gibi hissediyorum kendimi."

"Antidepresan dışında başka şeyler de mi alıyorsun?"

"Evet. Çoğunlukla yatıştırıcı maddeler. Sakinleştirici değil, antidepresan. İşe yarıyor sanırım."

"Uyuyabiliyor musun?"

"Evet. İlk başta ufak bir sorun vardı ama şimdi onu hallettiler."

"Gün boyunca konuştuğun bir doktor var mı?"

"Var." Brad güldü ve ilk defa sesi kendisi gibi çıktı. "Pek işe yaramıyor. İyi biri. Neşelenmemi ve her şeyin yoluna gireceğini söylüyor."

"Bradford, Clarence'e bir konu hakkında kızdığın ve ona iki hafta sonra işten ayrılacağını haber verdiğin günleri hatırlıyor musun? Sana ayrılmamanı söylemiştim. Sen 'Ama istifa ettim' demiştin. 'İstifanı geri al' dedim. Sen de aldın. Clarence'tan başka kim ve hangi ajans bir metin yazarının böylesi saçmalıklarına katlanırdı? İki defa böyle yaptın hatırladığım kadarıyla. Ve orada on yıl daha kaldın."

Brad'i yeniden güldürmüştü. "Evet, ben hep delinin tekiydim" dedi Brad.

"Yıllar boyunca birlikte çalıştık. Sonu gelmeyen, sessiz saatler geçirdik birlikte, senin büronda veya benimkinde işleri çözmeye çalışarak birlikte geçirdiğimiz yüzlerce, belki de binlerce sessiz saat."

"Olağanüstüydü" dedi Brad.

"Herhalde öyleydi. Olağanüstü olan *sendin*. Bunu unutma."

"Sağ olasın dostum."

"O zaman söyle bakalım, oradan ayrılmaya ne diyorsun?" diye sordu Brad'e. "Sence ne zaman olacak bu?"

"Gerçekten de bilmiyorum. Birkaç hafta içinde olacağını zannediyorum. Buraya geldiğimden beri dışarıdakine oranla çok daha az depresifim. Sakinim neredeyse. Sanırım düzeleceğim."

"İyi haber bu. Seni yeniden arayacağım. Kısa zaman içinde seninle daha iyi koşullarda konuşabilmeyi umuyorum."

"Tamamdır. Teşekkürler aradığın için" dedi Brad. "Çok teşekkürler. Aradığına çok memnun oldum."

Telefonu kapattıktan sonra merak etti: Arayanın ben olduğumu biliyor muydu? Hatırladıklarımı gerçekten de hatırladı mı? Sırf sesine bakınca, oradan asla çıkamayacağını düşünüyorum.

Sonra üçüncü aramayı yaptı. Bunu yapmaktan kendini alamadı, gerçi Brad'in hastaneye yatışını ve Clarence'ın ölümünü öğrenmek ve Phoebe'nin felcinin yarattığı hasarı görmek, üzerinde bir süre boyunca düşüneceği malzeme vermişti ona. Gwen'in, kendisinin Nancy'ye "Smile"ı Nat "King" Cole gibi söylemeyi öğretişini hatırlatması da öyle. Bu telefon, o aym sonunu görmesi beklenmeyen ama telefonu açtığında sesi şaşılacak derecede mutlu biri gibi gelen ve her zamankinden daha az ukala da olmayan Ezra Pollock'aydı.

"Ez" dedi, "neler oluyor? Sesin sevinçli geliyor."

"Muhabbet edince keyfim yerine geliyor çünkü muhabbet benim yegâne eğlencem."

"Depresif değil misin?"

"Hiç de değilim. Depresif olmaya vaktim yok. Bütünüyle konsantre olmuş durumdayım." Gülerek, "Şimdi her şeyin ta içini görebiliyorum" dedi Ezra.

"Kendini de görebiliyor musun?"

"Evet görüyorum, ister inan ister inanma. Tüm o saçmalıklarımdan kurtuldum ve önemli ayrıntılarla ilgilenmeye başlıyorum artık. Reklamcılık hatıralarımı yazmaya başladım. Gitmeden önce gerçeklerle yüzleşmelisin aslanım. Eğer yaşarsam güzel şeyler yazacağım."

"Büroma girip 'Tamam, işte sana panik takvimini veriyorum – yarın ilk iş storyboard çizimlerini görmek istiyorum' deyişini eklemeyi unutma bari."

"İşe yaramıştı ama değil mi?"

"Çalışkan adamdın Ez. Bir defasında sana o lanet olasıca deterjanın bir hanımefendinin narin ellerine neden bu kadar yumuşak *davrandığını* sormuştum. Bana aloe ağaçları üzerine yirmi sayfalık bir mektup yazdın. O kampanya sayesinde en iyi sanat yönetmeni ödülü aldım ve bunun sebebi de o yazdıklarındı. Ödül senin olmalıydı. İyileşince birlikte öğle yemeği yiyeceğiz ve ödül heykelini sana getireceğim."

"Anlaştık" dedi Ez.

"Ağrıların nasıl? Ağrın var mı?"

"Evet var, ağrım var. Ama nasıl idare edeceğimi öğrendim. Özel ilaçlarım ve beş doktorum var. Beş. Bir onkolog, bir ürolog, bir dahiliyeci, bakımevinde çalışan bir hemşire ve mide bulantılarımın üstesinden gelmeme yardım etmek için bir hipnotizmacı."

"Neden miden bulanıyor, terapi yüzünden mi?"

"Evet, kanser de mide bulantısı yapıyor. Çok kusuyorum."

"En kötüsü bu mu?"

"Bazen prostatım öyle bir ağrıyor ki vücudumdan atmaya çalışıyormuşum gibi hissediyorum."

"Prostatını alamıyorlar mı?"

"Alsalar da bir işe yaramaz ki. Bunun için çok geç. Büyük bir ameliyat lazım. Kilo verdim. Kan sayımım da düşük çıktı. Ameliyat beni zayıf düşürür, üstelik tedaviyi bırakmam gerekir. Kanserin yavaş ilerlediği büyük bir yalan" dedi Ezra. "Yıldırım gibi yayılıyor. Haziran ortasında prostatımda hiçbir şey yoktu ama ağustos ortasında o kadar yayılmıştı ki alsalar da fayda etmeyecekti. Gerçekten de hızlı hareket ediyor. O yüzden oğlum, prostatına dikkat et."

"Tüm bunları duyduğuma üzüldüm. Ama sesinin böyle çıktığını duymak beni memnun etti. Kendinsin, hatta her zamankiden daha çok kendinsin."

"Tek isteğim bu hatıratı yazmak" dedi Ez. "Hakkında yeterince konuştum, şimdi onu yazmam gerek. Bu işte başıma gelen her şeyi yazacağım. Eğer bu hatıratı yazabilirsem insanlara kim olduğumu söylemiş olacağım. Eğer bunu yapabilirsem yüzümde bir gülümsemeyle öleceğim. Peki ya sen, sen yaptığın işlerden mutlu musun? Resim yapıyor musun? Hep resim yapacağını söylerdin. Yapıyor musun?"

"Evet yapıyorum. Her gün yapıyorum. İyi gidiyor" diye yalan söyledi.

"Doğrusu ben bu kitabı asla yazamayacak gibiydim, anlıyorsun ya. Emeklilikten sonra yazamaz oldum. Ama kanser olur olmaz beni engelleyen şeylerin çoğu yıkıldı. Şimdi ne istersem onu yapabiliyorum."

"Yazamama hastalığını tedavi etmek için acımasız bir yöntem bu."

"Evet" dedi Ez, "Bence de öyle. Tavsiye etmiyorum. Biliyor musun, başarabilirim. Sonra o öğle yemeğine çıkarız ve sen bana ödül heykelini verirsin. Eğer başarırsam doktorlar normal bir hayatım olabileceğini söylüyor."

Bakımevinde halihazırda onunla ilgilenen bir hemşire olduğuna göre, doktorlarm böyle bir şey söylemiş olmaları hiç de olası değildi. Ama belki de onu neşelendirmeleri gerekiyordu veya belki böyle dediklerini hayal etmişti veya bunları söylerken küstahlık ediyordu yalnızca, o olağanüstü, kökü kazınamaz küstahlığıydı belki de konuşan. "Kalbim seninle Ez" dedi. "Eğer benimle konuşmayı istersen telefon numaram bu." Ona numarasını verdi.

"İyi" dedi Ezra.

"Ben hep buradayım. Keyfin yerinde olursa beni ararsın. Her zaman. Arayacak mısın?"

"Harika. Arayacağım."

"Oldu. Çok iyi. Hoşça kal."

"Hoşça kal, şimdilik hoşça kal" dedi Ezra. "Heykeli iyice parlat."

Art arda yaptığı üç telefon konuşmasından, beklediği gibi sıradan ve beyhude olan moral konuşmalarından sonra, meslektaşlarının hayatlarındaki hatıraları canlandırarak, umutsuzları uçurumun kenarından döndürecek sözleri bulmaya çalışarak, eski neşeli günlerini yeniden hatırlatarak keyiflerini yerine getirme çabasından sonra, saatler boyunca yapmayı istediği şey, yalnızca telefon edip hastanede Phoebe'yle birlikte olduğunu öğrendiği kızıyla konuşmak değil, anne ve babasına telefon açıp onlarla konuşarak kendi keyfini de yerine getirmekti. Yine de hayatının sonu anlamına gelen o kaçınılmaz saldırıyla kıyas-

landığında, hiçbir şey öğrenmemişti. Eğer meslek hayatında tanımış olduğu bütün erkek ve kadınların fani acılarının, her birinin pişmanlıklar, kaybedişler, acılara göğüs germelerle dolu acılı öykülerindeki korku ve panik ve izolasyon ve dehşetin farkında olsaydı, bir zamanlar mutlak surette kendilerine ait olan her şeyden nasıl ayrıldıklarını ve sistematik olarak nasıl mahvolduklarını öğrenmiş olsaydı, gece gündüz telefonun başında oturması, en az yüz telefon konuşması daha yapması gerekecekti. Yaşlılık bir savaş değildir; yaşlılık bir katliamdır.

Yıllık şahdamar muayenesi için hastaneye bir sonraki gidişinde sonogram sonuçlarında ikinci şahdamarının ciddi biçimde tıkandığı ve ameliyat olması gerektiği ortaya çıktı. Birer yıl arayla hastaneye yedinci yatışı olacaktı bu. Haber, özellikle de o sabah Ezra Pollock'un öldüğünü öğrendiği için onu sarsmıştı ama en azından aynı damar cerrahına aynı hastanede ameliyat olacaktı, bu sefer lokal anestezi yapılmasını istemeyecek kadar bu işlerden anlıyordu, bunun yerine ameliyat boyunca bilinçsiz olmayı isteyecekti. İlk şahdamar ameliyatının tecrübesiyle endişelenecek bir şey olmadığına kendini ikna etmeye çalıştı, Nancy'ye yaklaşan ameliyattan, özellikle de onun hâlâ annesiyle ilgilenmesi gerekirken, bahsetme zahmetine girmedi. Yine de Maureen Mrazek'in nerede olduğunu bulmaya azmetti ancak yalnızca birkaç saat içinde onun nerede olabileceğine dair elindeki tüm ipuçlarını tüketmişti.

Geriye bir süredir telefon etmediği Howie kalıyordu. Sanki ebeveylerinin ölümünün üzerinden uzun zaman geçince daha önce yasaklanmış veya varolmayan bütün dürtüleri içinde serbest kalmıştı ve hasta bir adamın hiddetiyle –kişinin kendi karakterini tanınmayacak hale gelişinden, yani uzun sürmüş bir hastalığın en ölümcül tuzağından kendini kurtaramayan neşesiz, hasta bir adamın hiddet ve çaresizliğiyle– bu dürtüleri açığa vurunca en sevdiği tanıdıklarıyla son bağlantısını da yok etmişti. İlk aşk ilişkisi ağabeyiyle olmuştu. Hayatı boyunca sahip olduğu tek sağlam şey, bu çok iyi adama karşı beslediği hayranlık olmuştu. Tüm evliliklerini mahvetmişti ama yetişkinlikleri boyunca o ve ağabeyi gerçekten birbirlerine sadık kalmışlardı. Asla Howie'den bir şey istemesi gerekmemişti. Ve şimdi onu yi-

tirmişti, tıpkı Phoebe'yi yitirdiği gibi – kendi yaptıkları yüzünden. Sanki onun için anlamı olan insanların sayısı gittikçe azalmıyormuş gibi, kendi ailesini dağıtmayı da tamamlamıştı. Ama zaten aileleri dağıtmak onun uzmanlığıydı. Güzel bir çocukluğu ve kendisinin üzerine titremiş olduğu, yalnızca ona ve Howie'ye ait olan, sırf onların olan ve onlar dışında kimsenin sahip olmadığı gibi bir babanın sevgi dolu korumasını üç çocuğun elinden çalmamış mıydı?

Kendi kendine, görünürde doğru düzgün bir sebep yokken ve daha da kötüsü, kendi amaçlarına, *kendi iradesine karşın* yok ettiği tüm o şeyleri fark edince, asla ona karşı kabalık etmemiş, onu yatıştırmaktan ve onun yardımına koşmaktan hiçbir zaman çekinmemiş bir ağabeye karşı gösterdiği kabalığı ve evlerini terk etmiş oluşunun çocukları üzerindeki etkisini düşününce, yalnızca fiziksel olarak değil, ruhsal olarak da olmayı istemediği bir kişiye dönüştüğünün farkına varıp kendini aşağılanmış hissettiğinde yumruğuyla göğsüne vurmaya başladı, kendi kendini uyararak belli bir ritimle vuruyordu ve defibrilatörünü birkaç santimle ıskalıyordu. O anda hangi noktada yetersiz kaldığını Randy veya Lonny'nin bilebileceğinden çok daha iyi biliyordu. Genelde soğukkanlı olan bu adam dua eden bağnaz biri gibi öfkeyle kalbine vuruyordu ve sırf bundan değil bütün hatalarından, bütün o kökü kazınamaz, aptalca, kaçınılmaz hatalarından duyduğu pişmanlığın saldırısına uğramış bir vaziyette –kendi sınırlarının verdiği ıstırapla sürüklenip yine de sanki hayatın tüm akıl almaz tesadüfleri kendi eseriymişçesine davranarak– yüksek sesle "Howie bile yokken! Yanımda o bile yokken böylesine tükenmek!" diyordu.

Howie'nin Santa Barbara'daki çiftliğinde neredeyse onun evi kadar geniş, konforlu bir ziyaretçi kulübesi vardı. Yıllar önce bir yaz Howie ve ailesi Avrupa'da tatil yaparken iki hafta boyunca o, Phoebe ve Nancy orada kalmışlardı. Havuz kapının hemen dışındaydı, Howie'nin atları tepelerdeydi ve oradaki elemanlar yemeklerini yapıp onlarla ilgilenmişti. Bildiği kadarıyla en son Howie'nin çocuklarından biri, okyanusbilimci olan Steve, geçici bir süre için orada kız arkadaşıyla yaşıyordu. Sormaya cüret edecek miydi? Hemen baklayı ağzından çıkarıp, ağabeyine bundan

sonra nerede, nasıl yaşayacağını bulana dek birkaç aylığına ziyaretçi kulübesinde kalmayı istediğini söyleyebilir miydi? Keşke ameliyattan sonra uçakla California'ya gidebilse ve iyileşmeye başlarken ağabeyinin arkadaşlığının tadını çıkarabilseydi...

Telefonu alıp Howie'yi aradı. Karşısına telesekreter çıktı, o da adını ve numarasını bıraktı. Yaklaşık bir saat sonra Howie'nin en küçük oğlu Rob onu aradı. "Bizimkiler" dedi Rob, "Tibet'teler." "Tibet mi? Tibet'te ne yapıyorlar?" Santa Barbara'da olduklarına ve Howie'nin onun telefonuna çıkmak istemediğine inanıyordu. "Babam Hong Kong'a iş gezisine gitti, sanırım bir yönetim kurulu toplantısı var ve annem de onunla birlikte gitti. Sonra da Tibet'i görmeye gittiler." "Batılıların Tibet'e girmesine izin veriliyor mu?" diye sordu yeğenine. "Oo, elbette" dedi Rob. "Üç hafta daha yoklar. Bir mesajınız var mı? Onlara e-postayla gönderebilirim. Biri aradığında böyle yapıyorum." "Hayır, lüzumu yok" dedi. "Kardeşlerin nasıl Rob?" "Herkes iyi. Siz nasılsınız?" "İyileşiyorum" dedi ve telefonu kapattı.

Evet, üç defa boşanmıştı, kötülükleri ve hataları kadar kendini adamışlığıyla da ayırt edilebilen bir zamanların seri kocası... Şimdi kendi başının çaresine bakmayı sürdürmesi gerekecekti. Bundan sonra artık her konuda kendi başının çaresine bakması gerekecekti. Kendisini eski kafalı biri olarak gördüğü yirmili yaşlarında dahi ve ellilerinde de kadınlardan isteyebileceği her tür ilgiyi görmüştü; güzel sanatlar fakültesine girdiği zamandan itibaren bu ilgi hiç kesilmemişti. Sanki kaderinde bundan başka bir şey yokmuş gibiydi. Ama sonra öngörülmedik bir şey oldu, öngörülmedik ve tahmin edilemeyen bir şey: Bir yüzyılın dörtte üçüne yakın bir süre yaşamıştı ve üretici, faal hayatı bitmişti. Ne üretken bir adamın erkeksi cazibesine ne de erkeksi keyifler yaşama yeteneğine sahipti ve bunların özlemini duymamaya çalışıyordu. Kendi başına kaldığında bir süreliğine eksik parçanın bir biçimde onu yeniden dokunulmaz yapacağını ve üstünlüğünü tekrar teyit edeceğini, yanlışlıkla elinden alınmış yetkilerinin yeniden tesis edileceğini ve yalnızca birkaç sene önce kaldığı yerden hayatına devam edebileceğini hissetmişti. Ama şimdi öyle görünüyordu ki, pek çok ihtiyar gibi o da azaldıkça aza-

lıyordu ve amaçsız günlerini ve belirsiz geceleri ve âciz biçimde fiziksel bir çöküşe katlanışı ve ölümcül bir mutsuzluğu ve bekleyişi, bir hiç için bekleyişi sonuna kadar götürecekti. Böyle sonuçlanıyor diye düşündü, bilemeyeceğin şey buydu.

Nancy'nin annesiyle birlikte körfezde yüzen adam, olmayı asla hayal etmediği yere gelmişti. Unutuluşuyla ilgili endişelenme zamanıydı. Uzak gelecek, gelmişti.

Yapılması planlanan ameliyattan bir haftadan kısa bir süre önce, bir cumartesi sabalu, saat sabahın üçünde nefes alabilmek için mücadele ederek uyandığı ve korkularını dindirmek için dairesindeki bütün ışıkları açmak zorunda kaldığı ve ancak ışıklar hâlâ açıkken uykuya dalabildiği korkunç rüyalarla dolu bir geceden sonra, Nancy'yi ve ikizleri görmek ve şimdi evde bir hemşireyle birlikte olan Phoebe'yi ziyaret etmek için New York'a gitmenin ona iyi geleceğine karar verdi. Planlanmış bağımsızlığı normalde onun sarsılmaz gücünü oluştururdu; arkadaşlarını ve ailesini ardında bırakmayı umursamayarak yeni bir yerde yeni bir hayata başlayabilmesinin sebebi de buydu. Ama Nancy'le yaşamak veya Howie'yle kalmak için tüm umutlarını yitirdiğinden bu yana, kendini gün geçtikçe zayıflayan çocuksu bir mahluğa dönüşüyor gibi hissediyordu. Kendine güvenini yıkan şey, yıllık hastaneye yatışlarının yedincisinin yaklaşması mıydı? Tıbbi düşüncelerinin başka her şeyi dışarıda bırakarak ona egemen olma olasılığı mıydı? Yoksa her hastaneye yatışıyla birlikte çocukluğuna dönüşü ve ameliyatı yaklaştıkça yatağının başucuna gelenlerin sayısının azalması ve başta yola çıktığı insan ordusunun şimdi sıfıra ulaşması mıydı? Ya da basitçe, yaklaşan âcizliğini önceden sezmiş olması mıydı?

Rüyasında resim sınıfından Millicent Kramer'ın yanında, çıplak yatıyordu. Onun soğuk ölü bedenini, Phoebe'nin migreni çok kötüleşip de doktorun acıyı dindiren ancak korkunç halüsinasyonlara sebep olan morfin iğnesi yapmak üzere eve geldiği sefer Phoebe'yi tuttuğu gibi tutuyordu. Gece uyanıp bütün ışıkları açtığında, biraz su içti ve bir camı açtı ve dengesini yeniden sağlamak için evde yürüdü ama kendine rağmen, yalnızca tek bir şey düşünüyordu: Onun kendini öldürürken neler hisset-

tiğini. Bunu aceleyle, fikrini değiştirmeden önce ilaçları bir çırpıda ağzına atarak mı yapmıştı? Ve onları en sonunda aldıktan sonra, ölmeyi istemediğini, onu sakat bırakan acılara daha fazla dayanamadığını, tek isteğinin acının durması olduğunu mu haykırmıştı? Yoksa ağlayarak istediği tek şeyin Gerald'ın yanında olup ona yardımcı olması, dayanmasını söylemesi, dayanabileceğine onu inandırması ve bu işte birlikte olduklarını söylemesi olduğunu mu haykırmıştı? Gerald'ın adını mırıldanarak gözyaşları içinde mi ölmüştü? Yoksa bunların hepsini sakince, nihayet en sonunda bir hata yapmadığına ikna olmuş bir biçimde mi yapmıştı? İlaç şişesini, içindekileri avcuna boşaltıp bardakta bulunan, hayatta içeceği son suyun tadını çıkararak yavaşça yutmadan önce, düşüncelere dalmış halde iki elinde tutarak, bu işi yavaş yavaş mı yapmıştı? Kaderine boyun eğmiş ve düşünceli miydi, diye merak etti, cesurca her şeyi ardında mı bırakıyordu, muhtemelen ağlarken bir yandan da gülümsüyor muydu ve aklı o zamanlar az şey ifade eden ama şimdi özellikle hayatındaki günleri sıradan bir mutlulukla doldurmaya özellikle kararlıymış gibi duran o yüzlerce sıradan anla doluyken, onu heyecanlandırıp mutlu eden tüm o güzellikleri hatırlıyor muydu? Yoksa ardında bıraktığı şeylere ilgisini yitirmiş miydi? Sadece, en sonunda acı bitti, acı en sonunda gitti ve şimdi bu inanılmaz şeyden ayrılmak için uykuya dalmam lazım yalnızca, diye düşünerek hiç korkmamış mıydı?

Ama insan nasıl olur da gönüllü olarak kendi bütünlüğünü o sonsuz hiçlik için terk etmeyi seçer? O bunu nasıl yapardı? Sakin sakin hoşça kal diyerek yatabilir miydi orada? Millicent Kramer gibi her şeyi kökünden halledecek gücü var mıydı? Onunla aynı yaştaydı. Neden olmasın? İnsanın onunki gibi bir derdi de varsa, birkaç yıl çok veya az yaşamanın ne önemi vardı? Yaşamı alelacele terk edişinin doğru olup olmadığını tartışmaya kim cüret edebilirdi? Yapmalıyım, yapmalıyım, diye düşündü, altı tane stentim yakında bir gün korkusuzca güle güle demem gerektiğini söylüyor bana. Ama Nancy'yi terk etmek – bunu yapamam! Okula giderken başına neler neler gelebilir! Ardında bıraktığı kızının korunması için biyolojik bağlarından başka kendisinden geriye hiçbir şey kalmayacak! Ve kendisi, onun sabah telefonla-

rından sonsuza dek mahrum kalacak! Kendini Elizabeth'in ana kavşağından şehir merkezine doğru inen yolların hepsine birden koştururken gördü –başarısız baba, kıskanç kardeş, hilekâr koca, çaresiz oğul– ve ailesinin kuyumcu dükkânından yalnızca birkaç blok ötede onu ne kadar sıkı takip ederse etsin hiç ulaşamadığı akrabaları için feryat ederken buldu. "Anne, Baba, Howie, Phoebe, Nancy, Randy, Lonny – nasıl yapılacağını bir bilebilseydim! Beni duyamıyor musunuz? Ben gidiyorum! Bitti ve hepinizi geride bırakıyorum!" Ve kendisinin onlardan uzaklaşışı kadar hızlı bir biçimde ondan uzaklaşan bu kişiler, sıraları gelince çok manidar bir biçimde "Artık çok geç!" diye bağırarak başlarını çevirdiler yalnızca.

Gidiyorum – onu nefes nefese, panik içinde geçen bir uykusuzluğa mahrum eden bu sözcüğü, bir cesedi kucaklarken canlı canlı söylemişti.

New York'a asla ulaşamadı. Jersey Paralı Otoyolu'nun kuzeyinde yol alırken Newark Havaalanı'nın hemen güneyinde, ebeveynlerinin gömülü olduğu kabristana bir çıkış olduğunu hatırladı ve oraya ulaştığında arabayı Paralı Otoyol'a çekti ve Yahudi kabristanının yaklaşık beş dönümüyle sınır oluşturan, çok yıpranmış işlek bir kamyon yoluyla kesildiği noktaya kadar işlemez hale gelmiş bir mahalleden ve kasvetli eski bir ilkokuldan geçen yolu takip etti. Kabristanın en dip kısmında sürücü kursundaki hocaların öğrencilerini U dönüşü yapmayı öğretmek için götürdükleri, terk edilmiş bir sokak vardı. Arabayı açık, çivili kapıların arasından yavaşça ilerletti ve bir zamanlar bir sinagog olduğunu düşündüğü, şimdi yıkık dökük, içi boş bir harabe olan ufak binanın karşısına park etti. Kabristanın işlerini yöneten sinagog, üyeleri Union, Essex ve Morris County banliyölerine taşınınca yıllar önce lağvedilmişti ve artık herhangi biri herhangi bir şeyle ilgileniyor gibi görünmüyordu. Pek çok mezarın çevresinde toprak dağılıp çökmüş, kabristanın her tarafında mezarların ayakucundaki taşlar yanlarına düşmüşlerdi ve tüm bunlar yan yana dizilmiş, yüzlerce kararmış mezar taşının arasında büyükbaba ve büyükannesinin yattığı asıl kabristanda değil, granit yazılardaki tarihlerin yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren başladığı

daha yeni bölümlerdeydi. Babasını gömmek için toplandıklarında bunların hiçbirini fark edememişti. Tek görmüş olduğu şey, açık mezarın üzerinde gerili duran kayışların üzerinde bekleyen tabut olmuştu. Sade ve mütevazı olsa da, bütün dünyayı kaplıyordu. Sonra gaddarca gömüldü ve ağzı toprakla doldu.

Daha geçen ay Monmouth County'de iki farklı kabristanda iki farklı cenazedeki yaslı kalabalıklara katılmıştı, iki tören de bundan daha az iç karartıcı ve tehlikesizdi. Geçen on yıllar boyunca taşlara ve ebeveynlerinin gömülü olduğu ek binalara zarar verip yok eden vandalların yanı sıra, kabristanda iş görmeye başlayan soyguncular da çıkmıştı. Gün ışığında bir aile kabristanını ziyaret edip vakit geçirmek için arada sıra tek başlarına veya çiftler halinde gelen yaşlıların yanında dua ederlerdi. Babası gömülürken haham ona eğer yalnız başınaysa, anne ve babasını yerel polis departmanının kabristan yöneticilerinin talebiyle mezmur okuyup ölülerini anmaya gelen dindarlara koruma sağlamayı kabul ettiği Yom Kippur döneminde ziyaret etmesinin en akıllıcası olduğunu söylemişti. Hahamı dinleyip başını sallamıştı ama bırakın dindar olmayı, kendini inanan biri olarak dahi görmüyordu ve Yom Kippur'a karşı hep nefret beslemişti, o dönemde kabristana gelmeyi tercih etmezdi asla.

Ölüler, resim derslerine gelen ve bir hafta arayla ölen iki kanserli kadındı. Bu cenazelerde Starfish Sahili'nden gelen pek çok insan vardı. Çevresine bakarken, bundan sonra aralarından hangisinin öleceği üzerine tahmin yürütmeden edemiyordu. Herkes bir noktada, şu anda yaşayan kimsenin yüzyıl sonra bu dünyada olmayacağını düşünür – o karşı konulamaz güç, ortamı temizleyecektir. Ama o, günler bazında düşünüyordu. Mimlenmiş bir adam gibi derin derin düşünüyordu.

İki cenaze töreninde de, ölülerden birinin arkadaşı olmanın da ötesindeymiş gibi görünen, imkânsız olsa da ikisinin birden annesiymiş gibi kontrolsüzce ağlayan, kısa boylu, tombul, yaşlı bir kadın vardı. İkinci cenaze töreninde, kendisinden ve yanında duran, kollarını birleştirip dişlerini sıkmış, çenesini yukarı kaldırmış halde bu kişiyle artık herhangi bir ilişkisi olduğunu reddeden, çarpıcı bir biçimde ondan uzak ve ayrı, yalnızca tarafsız bir seyirci gibi görünmesine karşın onun kocası olduğunu farz

ettiği şişman yabancıdan sadece bir metre kadar uzakta durup hıçkırarak ağladı. Gözyaşları, şayet bir etkileri olduysa, sempatik bir ilgiden çok şiddetli bir nefret uyandırmışlardı çünkü cenaze töreninin ortasında, haham dua kitabındaki kelimeleri İngilizce, makamlı bir biçimde okurken, koca kendiliğinden, sabırsızca ona dönüp sordu: "Neden böyle ağlayıp duruyor, biliyor musun?" "Sanırım biliyorum" diye fısıldayarak cevap verdi, bu şekilde de şunu demek istedi: Ağlıyor, çünkü çocukluğumdan bu yana hissettiğimi hissediyor o da. Çünkü herkes gibi onun da başına gelecek. Çünkü hayatın en rahatsız edici gücü, ölümdür. Çünkü ölüm çok adaletsizdir. Çünkü insan bir defa yaşamın tadına varınca ölüm doğal dahi gözükmez ona. Hayatın hep devam edeceğini düşünmüştüm – *gizliden gizliye, böyle olduğuna emindim.* "Yanlışın var" dedi adam açıkça, sanki onun aklını okumuşçasına. "O hep böyle. Elli yıldır onun olayı bu" diye ekledi, kaşlarını bağışlamayan bir edayla çatarak. "O artık on sekiz yaşında olmadığı için böyle."

Ebeveyni kabristan muhitinin yakınlarında yatıyordu ve mezarların bulunduğu son sırayı Paralı Otoyol'dan sapıp mola veren kamyoncular için geçici bir dinlenme noktasıymış gibi duran dar bir yan sokaktan ayıran demir parmaklığın yanında onları bulması zaman aldı. Orada son bulunuşundan bu yana geçen yıllarda, ilk görüşünde mezar taşının kendi üzerinde yarattığı etkiyi unutmuş gibiydi. İkisinin isimlerinin oraya oyulduğunu görmüştü ve bebekleri etkisiz hale getirip iradelerini zayıflatan tür hıçkırıklarla ağlayarak âcizleşmişti. İkisine dair son anılarını –hastane anılarını– rahatlıkla hatırlamıştı ama onlara dair ilk anılarını hatırlamaya çalıştığında, ortak geçmişlerinde gidebildiği kadar geriye gitme çabası, onu mahveden ikinci bir duygu dalgası yarattı.

Bir kutunun içindeki kemiklerdi yalnızca ama onların kemikleri onun kemikleriydi ve sanki onlara yakın olmak kendisini onlarla bağlantılı hale getirebilir ve geleceğini yitirmekten kaynaklanan yalıtılmışlık duygusunu hafifletebilir ve gitmiş olan her şeye onu yeniden bağlayabilirmiş gibi, kemiklere elinden geldiğince yakın durdu. Sonraki bir buçuk saat boyunca o

kemikler onun için en önemli şeylerdi. Bakımsız kabristanın çürümekte olan atmosferi onu çarpsa da, anlamı olan tek şey onlardı. Bir defa bu kemiklerin yanında durunca onlardan ayrılamadı, onlarla konuşmadan edemedi, konuştukları zaman onları dinlemeden edemedi. Kendisiyle bu kemikler arasında pek çok şey oluyordu, kendisiyle hâlâ derileri tarafından örtülmüş olanlar arasında olduğundan çok daha fazla şey oluyordu. Et eriyip gidiyor ama kemikler baki kalıyor. Ahirete yatırım yapmayan ve Tanrı'nın bir kurmaca olduğundan hiç kuşku duymayan ve sahip olup olacağı tek hayatın bu olduğunu bilen biri için, kemikler yegâne avuntuydu. Genç Phoebe'nin ilk tanıştıklarında söylemiş olabileceği gibi, hayattaki en derin zevklere şimdi kabristanda vardığını söylemek çok da ileri gitmek olmayacaktı. İnsan hayatta ancak burada tatmin olabiliyordu.

Rol yaptığını hissetmiyordu. Bir şeyin gerçekleşmesine çalıştığını hissetmiyordu. Gerçek olan *buydu*, bu kemiklerle olan bağlantının yoğunluğuydu.

Annesi seksen yaşında ölmüştü, babası doksan yaşında. Onlara yüksek sesle "Ben yetmiş bir yaşımdayım" dedi. "Oğlunuz yetmiş bir yaşında." "Güzel. Yaşadın" diye cevap verdi annesi, babası da "Geçmişine bak ve kefaretini ödeyebileceğin şeylerin kefaretini öde ve elinde kalanla elinden gelenin en iyisini yap" dedi.

Gidemiyordu. Şefkat duygusu kontrolden çıkmıştı. Herkesin yaşaması için duyduğu özlem de öyle. Ve hepsinin her şeye en baştan yeniden sahip olmaları için.

Kürekle mezar kazan siyah bir adama rastladığında kabristandan geçerek arabasına doğru yürüyordu. Bitmemiş mezarın içinde yarım metre derinde ayakta duruyordu adam ve ziyaretçi ona doğru yaklaşırken toprağı kürekle kazıp yanına atmayı kesti. Üzerinde koyu renk iş tulumu, başında da eski bir beysbol şapkası vardı ve ak düşmüş sakallarından ve yüzündeki çizgilerden en az elli yaşındaymış gibi görünüyordu. Ancak gövdesi hâlâ sıkı ve güçlüydü.

"Bu işi makineyle yaptıklarını sanıyordum" dedi mezar kazıcıya.

"Çok fazla mezar kazdıkları büyük kabristanlarda, doğrudur, çoğunlukla makine kullanırlar." Bir Güneyli gibi konuşuyordu ama çok tabii biçimde, kesin ifadelerle konuşuyordu, bedeniyle iş yapan bir emekçiden çok ukala bir öğretmen gibiydi. "Ben makine kullanmam" diye devam etti mezar kazıcı, "çünkü diğer mezarları batırabilir. Toprak esneyebilir, tabutun içini parçalayabilir. Bir de mezar taşlarıyla uğraşman gerekiyor. Benim için her şeyi elle yapmak daha kolay. Hem çok daha temiz. Başka şeyleri mahvetmeden toprağı kaldırması daha kolay. Rahat rahat manevra yaptırabildiğim ufak bir traktörüm var, onu kullanıyorum ve elimle kazıyorum."

Çimenli patikadaki mezarların arasında bulunan traktörü şimdi fark etti. "Bu traktör ne için?"

"Toprağı uzağa taşımak için kullanıyorum. Ben bu işi, ne kadar toprağı uzağa götürüp ne kadarını bırakmak gerektiğini bilecek kadar uzun süredir yapıyorum. İlk on römork dolusu toprağı götürürüm. Geriye ne kalırsa kerestelerin üzerine atarım. Kontrplak keresteler koyarım. Onları görebilirsin. Toprak çimenin üzerine oturmasın diye üç tane kontrplak kereste döşerim. Toprağın kalan kısmını kerestelerin üzerine atarım. Daha sonra içeriyi doldursunlar diye. Sonra her şeyi bu yeşil halıyla kaplarım. Aile için güzelleştirmeye uğraşırım. Böylece çimen gibi görünür."

"Nasıl kazıyorsun? Sormamda sakınca var mı?"

"Yok" dedi mezar kazıcı, hâlâ yarım metre aşağıdaydı, kazdığı yerde duruyordu. "Çoğu kişinin umru değil. Çoğu kişi ne kadar az bilsem o kadar iyi diye düşünür."

"Ben bilmek istiyorum" diyerek ona güvence verdi. Ve istiyordu. Gitmeyi istemiyordu.

"Bir haritam var. Kabristanda satılmış veya hazırlanmış olan bütün mezarları gösteriyor. Haritayla kim bilir kaç zaman önce, elli yıl önce, yetmiş beş yıl önce satın alınmış arsanın yerini tespit edersin. Bir defa tespit ettim mi yanımda sondayla oraya gelirim. İşte orada. O yerdeki iki metrelik sivri uçlu çubuk. Sondayı alırım ve yarım metre aşağı inerim ve bitişikteki mezarın sınırını belirlerim. Güm – ona vurduğunda sesini duyarsın. Sonra bir sopa alırım ve yeni mezarın olduğu yerde zemini işaretle-

rim. Sonra tahta çerçevemi yere sererim ve toprağı bununla ayırırım. Önce bir mala alırım ve çerçevenin boyutuna göre çimleri keserim. Sonra boyunu küçültürüm, çimden bir buçuk metrekarelik parçalar kesip onları gözlerden ırak bir yere, yine mezara koyarım – cenazenin yapılacağı yeri pisletmek istemediğimden. Ne kadar az toprak kullanırsan temizlemesi de bir o kadar kolay olur. Arkamda hiç pislik bırakmak istemem. Yanındaki mezarın arkasına bir kereste döşerim, üzerine belle çim parçalarını yerleştiririm. Onları kare kare döşerim, böylece çıkardığım yerde göründüğü gibi görünür. Bu iş yaklaşık bir saat sürer. İşin zor kısmı budur. Bunu yapınca, sonra kazmaya başlarım. Traktörü getiririm, römork ona bağlıdır. Yaptığım şey de şu, önce kazarım. Şimdi yaptığım da bu. Zor kısmını oğlum kazar. Şimdi benden daha kuvvetli. Benim işim bitince buraya gelmeyi sever. O meşgulken veya ortada yokken her şeyi kendim kazarım. Ama o buradayken zor kısmı onun kazmasına izin veririm hep. Ben elli sekiz yaşımdayım. Eskiden olduğu gibi kazamıyorum artık. O işe başladığında hep yanımda dururdu, sıra sıra kazardık. Eğlenceliydi çünkü o gençti ve baş başa kalınca onunla konuşmaya zamanım oluyordu."

"Ne hakkında konuşuyordunuz?"

"Mezarlıklar hakkında konuşmuyorduk" dedi sert bir kahkaha atarak. "Sizinle konuştuğumuz şeyleri konuşmuyorduk."

"Ne konuşuyordunuz o zaman?"

"Genel olarak her şeyi konuşuyorduk. Genel olarak hayattan bahsediyorduk. Neyse işte, mezarın ilk yarısını ben kazarım. İki kürek kullanırım, kazmak kolayken içine daha çok toprak alan kare bir kürek, sonra da yuvarlak sivri uçlu bir kürek kullanırım, standart bir kürek işte. Temel işler için bunu kullanırsın, sıradan bir kürek. Eğer kazması kolaysa, hele de toprağın gerçekten sert olmadığı, ıslak olduğu bahar döneminde kazıyorsam büyük küreği kullanırım ve onunla büyük miktarda toprak alıp römorka atarım. Önden başlayıp arkaya doğru kazarım, kare şeklinde kazarım ve bunu yaparken çukurun şeklini düzeltmek için malayı kullanırım. Malayı ve bir de düzçatallı beli kullanırım – bahçe beli derler ya ona. Kenarları yaparken de onu kullanırım, aşağı inmek, kenarları kesmek ve kare şeklini muhafaza et-

mek için. Kazarken çukurun kare şeklinde olmaya devam etmesi gerekiyor. İlk on sefer çıkardıklarımı romörke koyup içindekileri toprağın alçak olduğu, doldurduğumuz bir bölgeye götürürüm ve römorku boşaltırım, geri dönerim, yeniden doldururum. On defa. O noktada işin yarısına yaklaşmışımdır. Bu da doksan santimetre eder."

"O zaman söylesene, en başından sonuna kadar ne kadar sürer?"

"Benim işi yapmak yaklaşık üç saat sürer. Beş saat bile sürebilir. Nasıl kazdığına bağlı. Oğlum iyi kazıcıdır – yaklaşık iki buçuk saatte halleder. Bir günlük iş onun için. Ben genellikle sabah altı gibi gelirim, oğlum da on gibi gelir. Ama şimdi meşgul ve ona ne zaman isterse yapabileceğini söyledim. Eğer hava sıcaksa havanın daha serin olduğu gece vakti geliyor. Yahudilerin mezarlarında yalnızca bir gün mühletimiz oluyor ve çabuk olmamız gerekiyor. Hıristiyan kabristanında" –yolun öte yanında uzanan geniş, zaman içinde büyüyen kabristana işaret etti– "ölü kaldırıcılara iki üç gün mühlet tanırlar."

"Sen bu işi ne kadar zamandır yapıyorsun?"

"Otuz dört yıldır. Uzun zaman oldu. İyi bir iş. Huzur dolu. Sana düşünecek zaman veriyor. Ama çok çalışmak gerekiyor. Sırtımı ağrıtmaya başladı. Yakında bir gün hepsini oğluma devredeceğim. O işi devralacak, ben de havanın bütün yıl ılıman olduğu bir yere taşınacağım. Unutma, ben sana yalnızca mezarın nasıl kazıldığını anlattım. Bir de geri dönüp üzerini kapatması var. Bu da üç saatini alır. Çimle kaplaması, vesaire. Ama mezarın kazılışına dönelim. Oğlum kazmayı bitirmiştir. Kareye bölmüştür, dip kısmı da düzdür. Yüz seksen santimetre derinliktedir, görüntü iyidir, çukura atlayabilirsin. Bu işe ilk başladığımda birlikte mezar kazdığım yaşlı bir adamın dediği gibi, dibi üzerine yatak serebileceğin kadar düz olmalı. Bunu söylediğinde ona gülerdim. Ama öyle: Çukuru kazmışsın, yüz seksen santimetre derinliğinde, ailenin ve ölünün hatırı için doğru kazman lazım."

"Burada durup seni seyretsem sorun olur mu?"

"Hiç olmaz. Güzel kazılıyor. Kaya yok. Hemen giriyor."

Kürekle kazmasını ve toprağı kaldırıp rahatlıkla kontrplağın üzerine yığmasını izledi. Her birkaç dakikada bir yanları düzelt-

mek için çatallı belin dişlerini kullanıyor ve kazmaya devam etmek için iki kürekten birini seçiyordu. Arada bir ufak bir kaya kontrplağa çarpıyordu ama mezardan çoğunlukla kürekten ayrılırken kolaylıkla parçalanan nemli kahverengi toprak çıkıyordu.

Cenazeden sonra araziye geri getireceği kare çimen parçalarını mezar kazıcının arkasına yatmış olduğu mezartaşının yanından seyrediyordu. Çimen, toprak parçalarının üzerinde durduğu kontrplak parçasına mükemmel biçimde uydu. Ve yine de gitmeyi istemedi, kafasını çevirdiğinde ebeveyninin mezar taşını şöyle bir görebiliyorken gitmeyi istemedi. Gitmeyi hiç istemedi.

Mezar kazıcı mezar taşına işaret ederek, "Şuradaki adam İkinci Dünya Savaşı'nda savaşmış" dedi. "Japonya'da savaş esiriymiş. Müthiş iyi adamdı. Gelip karısını ziyaret ettiği günlerden tanırım onu. İyi adamdı. Her zaman düzgün adamdı. Kaza yapsan, arabaya sıkışıp kalsan gelip seni dışarı çıkaracak tür bir adamdı."

"Yani sen bu insanlardan bazılarını bizzat tanıyorsun?"

"Tabii tanıyorum. Şurada on yedi yaşında bir oğlan var. Araba kazasında öldü. Arkadaşları uğrar, mezarına bira tenekeleri bırakır. Veya olta kamışı bırakırlar. Balık tutmayı severdi."

Kontrplağın üzerine vurarak küreğinde biriken toprağı temizledi ve kazmaya devam etti. "Eyvah geliyor" dedi kabristandan sokağa doğru bakarak ve hemen o anda küreği bir kenara kaldırdı, kirli, sarı çalışma eldivenlerini çıkardı. Mezardan ilk defa dışarı çıktı ve parçalanmış iş ayakkabılarını, üzerlerindeki toprağı çıkarmak için, birbirlerine vurdu.

Bir elinde ufak, ekose desenli bir soğutucu, diğerinde de termos taşıyan yaşlı, siyah bir kadın, açık mezara yaklaşıyordu. Ayağında koşu ayakkabıları, üzerinde mezar kazıcının çalışma eldivenleriyle aynı renkte bol pantolon ve mavi, fermuarlı bir New York Yankee montu vardı.

Mezar kazıcı ona, "Bu kibar beyefendi sabahleyin beni ziyarete geldi" dedi.

Kadın başını sallayarak ona soğutucuyu ve termosu verdi, o da bunları traktörünün yanına yerleştirdi.

"Teşekkürler canım. Arnold uyuyor mu hâlâ?"

"Uyandı" dedi. "İkinize rulo köfte ve sucuk yaptım."

"Güzel. Sağ olasın."

Yine başını salladı ve sonra döndü ve kabristandan çıktı, arabasına bindi ve uzaklaştı.

"Karın mı o?" diye sordu mezar kazıcıya.

"Thelma." Gülümseyerek ekledi: "Beni besler."

"Annen değil ama."

"Aman hayır, hayır, hayır beyefendi" dedi mezar kazıcı gülerek, "Thelma annem değil."

"Buralara kadar gelmeye itiraz etmiyor mu?"

"Yapman gereken neyse onu yaparsın. Onun felsefesinin özeti bu. Thelma'ya göre ben çukur kazıyorum yalnızca. Onun için özel bir şey değil bu."

"Öğle yemeğini yiyeceksin, o yüzden iyisi mi ben seni yalnız bırakayım. Ama bir şey sormak istiyorum, ebeveynimin mezarlarını senin kazıp kazmadığını merak ediyorum. Şurada mezarları. İzin ver de yerini göstereyim."

Ailesinin mezar taşlarının bulunduğu alanı görene dek yol boyunca mezar kazıcı onu takip etti.

"Sen mi kazdın bunları?" diye sordu ona.

"Elbette ben kazdım" dedi mezar kazıcı.

"Sana teşekkür etmek istiyorum. Sana bana anlattığın her şey için ve bu kadar açık sözlü olduğun için teşekkür etmek istiyorum. Bundan daha çok somutlaştıramazdın her şeyi. Bu, yaşlı biri için iyi bir eğitim oldu. Sana somut konuştuğun için teşekkür ederim ve ebeveynimin mezarlarını kazarken bu kadar dikkatli ve düşünceli olduğun için de teşekkür ederim. Sana biraz para verebilir miyim acaba?"

"O zaman paramı almıştım, teşekkürler."

"Tamam ama sana ve oğluna bir şeyler vermek istiyorum. Babam her zaman 'En iyisi elin hâlâ sıcakken vermektir' derdi." Ona iki tane 50'lik verdi ve mezar kazıcının geniş, kaba avcu banknotların üzerine kapanırken yakında bir gün, kendisi için üzerine bir yatak konulacak denli düz bir çukur kazması muhtemel olan bu bıyıklı, siyah adamın buruşuk yüzüne ve çiçekbozuğu cildine yakından baktı.

Takip eden günlerde onları hatırlaması için yalnızca ebeveynini özlemesi yetti ve sırf yaşlanan bir adamın artık kemiğe dönüşmüş ebeveynini değil, otobüste annesinin dizlerinin üzerinde dengede tuttuğu çantadaki *Define Adası* ve *Kim*'le hastaneye doğru giden, hâlâ olgunlaşmamış o oğlanın canlı ebeveynini de hatırladı. Hâlâ çiçek açan ama annesinin varlığı sayesinde, Sahil Güvenlik'in petrolle kaplı sahilin kıyısından çıkarışını seyrettiği gemicinin şişmiş cesedine dair bütün düşüncelerini bir kenara atan ve hiç korku hissetmeyen bir çocuk.

Sağ şahdamar arteri ameliyatı için bir çarşamba sabahı erkenden hastaneye gitti. Ameliyat programı, sol şahdamar ameliyatının aynısıydı. Çağrılana dek bekleme odasında, o gün ameliyatı olan diğer herkesle birlikte bekledi ve üzerinde ince ameliyat önlüğü ve kâğıt terlikleriyle bir hemşire tarafından ameliyat odasına götürüldü. Maskeli anestezi uzmanı lokal mi yoksa genel anestezi mi istediğini sorduğunda genel dedi, ameliyata dayanması ilk sefer olduğundan daha kolay olsun diye.

Kemiklerin söylediği sözcükler, kendini neşeli ve yıkılmaz biri gibi hissetmesine sebep oldu. En karanlık düşüncelerini zorlukla da olsa zaptetmesi de öyle. Hiç hasar görmemiş narin, ufak, torpilimsi bedeniyle bir zamanlar vahşi Atlas Okyanusu'nda yüz metre açıktan büyük dalgaların üzerinde ta sahile dek ilerleyen o çocuğun yaşama gücünü söndüremeyecekti hiçbir şey. Of, nasıl da kendinden geçmişti ve tuzlu suyun kokusunu almıştı ve kavurucu güneşi hissetmişti! Günışığı, diye düşündü, her yere nüfuz ediyor, o ışık her yaz günü canlı bir denizi alev alev yakıyor, öylesine uçsuz bucaksız ve değerli bir optik hazine ki bu, üzerine babasının baş harflerinin oyulduğu kuyumcu pertavsızıyla mükemmel, paha biçilmez gezegenin kendisine, evine, milyar, trilyon, katrilyon karatlık Dünya gezegenine bakıyor da olabilirdi! Hiç de yere yıkılmış gibi hissetmedi kendini, ölüme mahkûm değildi, yeniden kendini gerçekleştirmeye hevesliydi, ne var ki bir daha hiç uyanmadı. Kalp durması. Artık yoktu, varlığından azat edilmişti, bir hiçliğe giriyordu ve bunun farkında bile değildi. Tıpkı en başından beri korktuğu gibi.

New York'ta bir reklam ajansından emekli olan Sokaktaki Adam görünüşte güzel bir hayat sürmüştür: Ödüllü bir sanat yönetmeni olarak, genç ve güzel kadınların ilgisini çekmiştir, kızı ona hayrandır, bir finans dehası olan ağabeyi zor zamanlarında hep yanında olmuştur. Ancak Sokaktaki Adam artık yaklaşan ölümün sesini duymaktadır; cenaze töreninde başlayan roman boyunca çocukluğundan itibaren hastaneye yattığı, ameliyat olduğu, kalp damar hastalıklarının ortaya çıktığı günleri ve 11 Eylül saldırılarından sonra taşındığı bir sahil kasabasında emeklilere resim dersi vererek geçirdiği anları hatırlar. Hatırladıkça, aklında mutlu geçmişi kadar, başarısız evlilikleri, sevdiği insanlara ihanet edişi, ressamlık hayalinin peşinden gitmeyişi, artık asla telafi edemeyeceği pişmanlıkları da canlanır.

Amerikan edebiyatının yaşayan en büyük ustası Philip Roth'tan yaşlılık, hastalık ve insanın ölüm karşısındaki çaresizliği üzerine son derece içten ve sarsıcı bir roman.

ISBN 978-975-08-1948-3
8 TL
9 789750 819483